

TÜRK ESİKÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Ocak 2006, Sayı: 21

İÇİNDEKİLER

Editörden	1
Başyazı	
Ali Dinçol, Troya Kazıları ve Hititoloji	1
Kitap Tanıtımları	
Karl Graf Lanckoronski, Pamphylia ve Pisidia Kentleri, I. Cilt, Pamphylia, AKMED, 2004 (Çokay-Kepçe, S.)	4
Parzinger, H. – H. Schwarzberg, <i>Aşağı Pınar II. Die mittel- und spätneolithische Keramik</i> , Archäologie in Eurasien 18, Studien im Thrakien-Marmara-Raum, Band 2, Deutsches Archäologisches Institut Eurasien-Abteilung, Mainz am Rhein, 2005 (Karul, N.)	4
Daubner, F., <i>Bellum Asiaticum. Der Krieg der Römer gegen Aristonikos von Pergamon und die Einrichtung der Provinz Asia</i> , München, 2003 (Şahin, H.)	5
Gaitzsch, W., <i>Eisenfunde aus Pergamon. Geräte, Werkzeuge und Waffen</i> , Pergamenische Forschungen, Bd. 14, Ed.: W. Radt, Berlin, 2005 (Zeyrek, H.T.)	6
Arkeoloji Dünyasından	
III. Uluslararası Likya Sempozyumu (Kahya, T.)	7
I. Uluslararası Antik Dönemde Kehânet ve Batı Anadolu'daki Apollon Kültürleri Sempozyumu (Tulunay, E.T.)	8
Das Schiff von Uluburun, Welthandel vor 3000 Jahren/Uluburun Gemisi, 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti (Yalçın, Ü.)	9
VI. Uluslararası Hititoloji Kongresi (Alparslan, M.)	10
Daskyleion - Pers Satraplık Merkezi (Bakır, T.)	11
Salat Tepe Kazısı (Ökse, A.T.)	12
Kazı – Araştırma	
Karul, N.-Ö. Özeren, Aktopraklık Höyüğü Çalışmaları – 2005	13
Çınaroğlu, A., Alaca Höyük Kazısı – 2005	14
Özdoğan, E.-H. Schwarzberg, Aşağı Pınar Höyüğü Çalışmaları – 2005	15
Gülçur, S., Güvercinkayası Kazısı – 2005	16
Tekin, H., Hakemi Use Kazıları – 2005	17
Özsait, M., Harmanören-Göndürle Höyük Mezarlık Kazısı – 2005	17
Seeher, J., Hattuşa Kazıları – 2005	18
Bilgi, Ö., İkiztepe Kazıları – 2005	19
Işık, C., Kaunos Kazıları – 2005	20
Cevizoğlu, H., Klazomenai Kazı Çalışmaları – 2005	21
Doksanaltı, E., Knidos Kazı ve Araştırmaları – 2005	21
Durugönül, S.-M. Durukan, Korykos (Kızkalesi) Yüzey Araştırması – 2005	22
Efe, T., Külliöba Höyüğü Kazıları – 2005	23
Tulunay, E.T., Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: Yüzey Araştırması – 2005	24
Özyıldırım, M. – E. Erten, Olba Arkeolojik Yüzey Araştırmaları – 2005	25
Başaran, C., Parion Kazı Çalışmaları – 2005	26
Belli, O., Sinek Çayı Kayaaltı Sığınağı Resimleri: Onbir Yaylı Avcı Adam	28
Özfirat, A., Van, Ağrı ve Iğdır İlleri Yüzey Araştırması – 2005	30
Belli, O., Yukarı Anzaf Urartu Kalesi Kazısı – 2005	31
Enstitüden	
Enstitü Kütüphanesinden Haberler (Alparslan, M.)	32
Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yıllık Konferansları	34
Yaşam Soluğu Projesi: İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Mısır Eserlerinin Yayınlanması Projesi	34
Uluslararası Bilim Akademileri Birliği Üyelğimiz ve Corpus Vasorum Antiquorum Projesi	35
Uluslararası Sylloge Nummorum Graecorum Toplantısı Uppsala'da Yapıldı	35
Yeni Yayınlarımız	36

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı: 21 (Ocak 2006)

Editör
Meltem Doğan-Alparslan

Sayfa Düzenlemesi ve Baskı
Zero Prodüksiyon Ltd.

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Ücretsizdir.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

Ekrem Tür Sokak, No.4
34435 Beyoğlu-İSTANBUL

Tel: 0090-212-292 09 63

Faks: 0090-212-514 03 97

E-mail:

meltemalpdogan@hotmail.com

mdoganalparslan@gmail.com

doganmel@istanbul.edu.tr

www.tebe.org

Editörden

Eskiçağ Bilimlerine artan ilginin bir sonucu olarak, artık tv kanallarında dolaşırken, gazete bayilerinin önünden geçerken, kitapçılara bakarken, eskiden alışık olmadığımız ölçüde eski uygarlıklar hakkında pek çok dokumana rastlar olduk. Bu durum, geç kalmış bir uyanışın da işareti bence. Elinizdeki *HABERLER* dergisi yaklaşık 600 kişi ve kuruluşa gönderiliyor. Bilim kuruluşları dışında farklı yer ve adreslerden gelen istek mail ve mektupları doğrultusunda, bu sayı gittikçe büyüyor. Bu da bilimimize duyulan ilgideki artışın bir diğer göstergesi...

Dergimizde çalışmalarına yer verdiğimiz bilim insanlarının bağlı oldukları üniversite ve enstitü sayısı da her bültende biraz daha artmakta ve çeşitlenmektedir. Türkiye'nin farklı yerlerindeki üniversitelerden ve yurt dışından gönderilen değerli çalışmalar sayesinde, geniş katılımlı, farklı bölge ve dönem araştırmalarını ve yeni haberleri içeren, zengin bir sayı ile karşınıza çıkabilmekteyiz.

Eskiçağ Bilimleri konusunda yetişen insanın, ne uzun bir yol katettiğini hepimiz biliriz. Aynı şekilde bu sabırlı ilerleyişte kayıplar verildiğinde de üzülürüz. 2005, bu bakımdan derin keder veren bir seneydi. Önce Manfred Osman Korfmann'ı, ardından Ümit Serdaroğlu'nu, Somay Onurkan'ı ve son olarak da Tahsin Özgüç'ü yitirdik. Hepsisi konularında uzman, iyi bir bilim adamı ve iyi birer insandı. Tüm arkeoloji camiasının başı sağ olsun!

Başyazı'mızda kaybettiğimiz Manfred Osman Korfmann'ın anısına hazırlanan, *Troya ve Hititoloji* konulu, Prof. Dr. Ali Dinçol tarafından kaleme alınmış ve Hitit Biliminin, Troya Kazılarının sonuçları ile nasıl daha ileri gittiği anlatılmıştır. Ayrıca *Arkeoloji Dünyasından* bölümünde yer alan Daskleion makalesi, burada gerçekleştirilen kazının, arkeoloji, eskiçağ tarihi ve dinler tarihi için ne denli önemli sonuçlar içerdiğini göstermektedir. Aynı bölümde, yurt içi ve yurt dışında uluslararası seviyede düzenlenen sempozyum, kongre ve sergi haberleri, katılımcıları ve organizatörleri tarafından hazırlanmıştır. Okuyucularımızın dikkatini ayrıca *Kazı-Araştırma* bölümünde, isimlerini tek tek sayamayacağım kadar çok ve önemli çalışmalara ilişkin yazılara da çekmek isterim.

Tüm okuyucularımıza kayıpları olmayan, umutları olan yeni bir sene diliyorum...

Meltem Doğan-Alparslan

Troya Kazıları ve Hititoloji¹

Prof. Dr. Ali Dinçol

Sevgili dostum ve meslekdaşım, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün Şeref Üyesi, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı Prof. Dr. Manfred Osman Korfmann'ın aziz anısı önünde tazimle eğilerek, burada kısaca kendisinin Troya Kazıları sonucunda Hititoloji'ye sağladığı katkıları özetle sunmaya çalışacağım.

Hitit dilinin Hint-Avrupa Dil Ailesi'nin bir bireyi olduğunun 1915 yılında Bedrich Hrozny tarafından kesin olarak kanıtlanması ve böylelikle çözümlenmesinin üzerinden çok zaman geçmeden, 1924'de Paul Kretschmer *Glotta Dergisi*'nde yayınlanan bir makalesinde Ilios prensi Aleksandros ile bir Hitit metninde geçen Vilusa Kralı Alaksandus arasındaki benzerliğe dikkati çekmişti. İki yıl sonra, 1926'da Emil Forrer büyük tartışmalara neden olan "Boğazköy'de bulunmuş çivi yazılı metinlerdeki Homer öncesi Yunanlılar" adı ile bilinen çalışmasını Alman Şarkiyat Derneği'nin dergisinde yayınlamıştı. Burada önerdiği, Hitit adlarının Yunanca eşitlemeleri, filolog ve dilbilimcilerin katı tepkileriyle karşılaştı. Özellikle Ferdinand Sommer'in tenkitleri, tarihsel fonoloji temeline dayandırılmakta ve eşitlemelerdeki seslerin bu biçimde değişikliğe uğrayamayacağını savunmaktaydı. Oysa Hitit Dönemi'nden gelip Homer diline geçmiş ve referans olabilecek sayıda ad veya sözcük elde yoktu. Dolayısıyla tenkit edilen ses değişmelerinin aksini de kanıtlamak olası görülüyordu. Diğer yandan o zamanlar, Hitit tarihinin rekonstrüksiyonu bugüne göre daha eksikti ve bazı olayları anlamak daha zordu. Buna rağmen Forrer'e karşı takınılan ve onun politik görüşleriyle birleştirilerek artan kırıncı tavır, uzun süre devam etti ve Forrer'in savaş sonrasında Güney Amerika'ya göç etmesine ve hayatının sonuna kadar bir daha da Avrupa'ya dönmemesine neden oldu.

Forrer'in açtığı tartışma savaş sonrasında bir süre unutulur gibi olduysa da özellikle Hitit-Ahhiyava ilişkilerinin incelenmesi nedeniyle tekrar canlandı. Ahhiyavalılar gerçekten Homer'in Achaioi'u ile eşitlenebilir miydi? Bu soruya gerek filolojik gerek arkeolojik araştırmaların verdiği sonuçlara dayanarak artık olumlu yanıt verilmektedir. Ahhiyava Ülkesi halkı Akalar'dır ve Ahhiyava'nın lokalizasyonu da Miken merkezlerinin bulunduğu Kıta Yunanistan'dır. Hititoloji bu gerçeği kabul etmiştir. Mikenoloji de etme yolundadır. Her konuda olduğu gibi, doğal olarak itiraz edenler de hâlâ bulunmaktaysa da, sesleri artık daha zayıflamıştır.

1 Başyazımız, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde 23 Kasım 2005 tarihinde düzenlenen, *Jeoarkeoloji ve Arkeojeofizik Sempozyumu*'nun Manfred Osman Korfmann Özel Oturumu'nda, Prof. Dr. Ali Dinçol tarafından yapılan konuşmanın metnidir.

M.Ö. II. Binyıl Haritası

Bu gerçek ortaya konunca diğer adların eşitlemeleri de ele alınmak zorunda kalındı. Ahhiyava'nın Anadolu'daki en büyük köprü başı olan Milavanda'nın Klasik Dönem'in Miletos'u olduğu, buradaki arkeolojik buluntuların da yardımıyla anlaşıldı. Oldukça derin sondajlarda M.Ö. II. binyıla ait sur duvarları ve anlamlı sayıda Miken ve Anadolu kökenli keramik ele geçirildi. Arzava'nın başkenti olan Apasa'nın ise Efes olduğuna da artık kuşku yoktur. Beşparmak Dağları'ndaki Latmos hiyeroglif yazıtı, bu bölgenin, Arzava Ülkesi'nin güney sınırı olduğu konusundaki görüşleri pekiştirdi.

Arzava Ülkeleri'ni oluşturan Mira, Kuvaliya, Hapalla, Şeha gibi bölgeler de Batı ve İç-Batı Anadolu'da aşağı yukarı kesin bir biçimde lokalize edilebildiler. Hitit Büyük Kralı I/II. Tuthaliya'nın yıllıklarında Assuva Ülkeleri olarak sayılan birçok yer adı bulunmaktadır. Bu adlar olasılıkla Artuqqa ile başlamakta ve saat yönünde bir sıra izleyerek Vilusiya ve Taruisa ile sona ermektedir. Bunlardan ilki -iya eki ile genişletilmiş olan Vilusa ile eşittir. Arzava/Arzav-ıya adlarında görüldüğü gibi. Aşşuva Ülkeleri'nin, I/II. Tuthaliya'nın sefer yaptığı Arzava'ya göre kuzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Tuthaliya'nın yendiği Arzava'nın müttefikleri olan devletler, Arzava Ülkesi'nin güneyinde yer alıyordu. Başka türlü diyecek olursak, Assuva'yı yerleştirmek için haritada sadece Arzava'nın kuzeyinde yer vardı. Bu nedenle Assuva'nın Klasik Dönem'in Assos'u ile eşitlenmesi söz konusu oldu. Aynı şekilde ilk defa 1924 yılında Forrer, Taruisa'nın Troya olabileceğini düşünmüş ve bu Paul Kretschmer

tarafından da yukarıda sözünü ettiğimiz makalesine yaptığı bir ekte kabul edilmişti. Bu eşitlemeye Sommer dahi, ünlü eseri Ahhiyava Belgeleri kitabında itiraz etmemişti. 1952 yılında Gurney ünlü *Hittitler* kitabında gerek Taruisa=Troya gerek Vilusa=Ilios iddialarını ele almış her ikisine karşı da bazı argümanlar ileri sürmüştü, ancak bu iddiaları fonetik açıdan tümüyle reddetmenin mümkün olamayacağını söylemek durumunda kalmıştı. Aynı bilim adamı 1959 yılında amcası Garstang ile beraber yayınladıkları *Hitit Coğrafyası* kitabında, bu konuda bir adım ileri giderek, Taruisa adından Troya adına geçiş aşamasında Taruiya biçiminde bir ara form olabileceğini kabul etmiş ve her iki eşitlemenin de yani Vilusa=Ilios ve Taruisa=Troya'nın "çok çekici" olduğunu onaylamıştır.

Bundan sonra 25 yıl süreyle bu konu üzerinde durulmamıştır, ta ki Manfred Korfmann Beşiktepe kazılarına başlayıp, Troya'nın önemini tekrar gündeme getirinceye kadar! 1986 yılında Bryn Mawr'da, Troya ve Troya Savaşı konusunda toplanan bir sempozyumda konuşan Hans Güterbock, bazı itirazlarını saklı tutmakla beraber, bu eşitliklerin prensipte kabul edilebilir olduğu sonucuna vardığını ilân etmiştir. İtiraz ettiği hususlardan birisi, Tuthaliya'nın gerek Vilusa gerek Taruisa'yı ülke olarak KUR determinatifi ile göstermesi, halbuki Homerik metinde Troya'nın bölgeyi nitelediği, İlios'un ise kenti nitelediği yönünde idi. Ancak bu farkın eşitleme önünde bir engel oluşturmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü Hititler, bölge ya da ülkeleri, oranın başkentinin adıyla anma alışkanlığına sahiptiler. Örneğin Kargamış Kenti Ülkesi, Ugarit Kenti Ülkesi v. s. gibi.

Diğer yandan “ülke=KUR” ve “kent=URU” kavramlarının bugün bizim kullandığımız anlamda olmadığı, nüfus, toprak büyüklüğü v.s. gibi kriterlerle bu “idari birimlerin” oluşturulmadığı da bilinmelidir. Başka deyişle bir coğrafya için ne zaman kent, ne zaman ülke denileceği kesin değildir. Bu yüzden Arzava’nın kuzeyinde sayılan bu “ülkelerin” gerçekte küçük yerleşimler olduğunu düşünmek hatalı olmaz. Eğer eşitlemeler doğru ise Taruvisa/Truisa’nın bir biçimde Vilusa/Vilusiya’ya bağlı olması gerekir. Ad eşitlemeleri bunlarla da sınırlı kalmamış ve her geçen yılda daha artmıştır. Örneğin Lazpa= Lesbos/Midilli gibi veya 2000 yılında öğrencim Metin Alparslan tarafından saptanan ve Tuthaliya’nın listesindeki birinci ad olan Artuqqa’nın klasik Artake (Erdek) ile eşitlenmesi gibi (Alparslan, M., “Artukka: Aşşuwa Ülkesi ve Lokalizasyonu”, *Anadolu Araştırmaları XVI*, 2002: 23-34). Yalnız yer adları değil, şahıs adlarının bazıları da, sadece Yunanca adlarla eşitlenmekle kalmayıp, anlamlarının açıklanmasına 2004 yılından beri başlamıştır. Örneğin Madduvatta adlı birini ülkesinden kovan olasılıkla Ahhiyava kralı Attarsiya’nın adı, Yunanca “korkusuz” anlamına gelen Atarsias ile eşitlenmektedir. Yine Ahhiyava kralının akrabası olan Tavagalava da Yunanca Eteokles’in eski biçimi olan Etevokleves ile eşitlenmekte ve “gerçekten şanlı” anlamına geldiği saptanabilmektedir.

Hitit metinlerinden elde edilen adların Yunanca karşılıklarını saptama sorunu 1990’ların başında şöyle bir ikileme girmişti: ya tarihsel fonetik disiplininin kurallarıyla tam açıklanamayan ses benzerlikleri rastlantı sayılacak ya da bunlar bir kenara bırakılarak, genellikle Hititologlar’ın savundukları eşitlemelerin ardından gidilerek, sorun tarihsel çerçevede ele alınacaktı. Troya kazılarında ilk önemli sonuçlar gelmeye başladıktan sonra, ikinci yolun daha doğru olduğu ve Anadolu tarihi hakkındaki bilgilerimizdeki boşlukların, ancak bu yolla doldurulabileceği ortaya çıktı. Hisarlık’ın, Homer’in Troya’sı olduğunun kabul edilmesiyle başlayan bir çalışma hipotezi, Troya Savaşı’nın gerçekliğinin kabulünü de gerektirir, Troya Savaşı’nın gerçekliği ise, buranın Homer öncesinde var olduğunu gösterir, bu varoluş ise, ancak Hitit Dönemi’ne denk düşebileceğinden, o dönemdeki adının Hitit metnlerinde geçen Taruisa, Truisa adıyla eşitlenmesi zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Hatti-Troya veya başka deyişle Hitit-Truisa-Wilusa ilişkilerinin tarihsel rekonstrüksiyondaki yeri, bir çok Hitit tableti tarafından da desteklenmektedir. Troya’nın tarihsel gerçekliği reddedilirse, tarihin bu bölümü de dayanaksız ve temelsiz kalmaktadır.

Troya kazılarının önemli sonuçlarını ve Hititoloji’ye yaptığı katkıları birkaç madde halinde şöyle özetleyebiliriz:

Troya’da Bulunan Mühür

- 1- Hititler Vilusa adı ile yaklaşık bizim, Troas kavramımıza eşit olacak biçimde tüm bölgeyi nitelemekteydiler. Buranın evvelce sanıldığı gibi, en çok 20 000 m²’lik küçük bir yerleşim değil, 7000-10000 kişilik bir nüfusu barındırabilecek, 200000 m²’lik bir alana yayıldığı ortaya çıkmıştır. Bu büyüklük, dönemin “büyük kent”leriyle karşılaştırılabilecek ölçüdedir.
- 2- Kent Anadolu’daki yerleşim konseptine uygun olarak kurulmuştur. Surla çevrili bir akropol ve yine surla ve bir hendekle çevrili bir aşağı şehirden oluşmaktadır. Aşağı şehir M.Ö. II. binyılda genişlediği için, yeni ve daha geniş bir hendekle kuşatılması gerekmiştir. Bu, nüfusun da arttığına kanıttır.
- 3- Kent, kralın yaşadığı bir idare merkezi olduğu kadar, bir ticaret merkezi olarak ta öne çıkmaktadır. Akropolde yaşayan idareci asiller gibi, halkın da ticaret nedeniyle elde ettiği refah, kentin gelişmesinden de anlaşılmaktadır. Kentin Anadolu’nun çok stratejik bir noktasında konuşlanmış olması ve iki önemli deniz, Ege ve Karadeniz ve iki kıta Asya ve Avrupa arasındaki bağlantı noktasında bulunması, ticaretin canlılığının nedenleriydi.
- 4- Bu konum kentin zenginliğini gösterdiği kadar, uluslararası dengeler bakımından da önemini göstermektedir. Ayrıca Korfmann’ın Beşiktepe kazılarında sonra da ortaya koyduğu gibi, burası üç deniz arasındaki ulaşımın ana istasyonu olarak görev yapan bir gemicilik merkezi durumundaydı. Elbette bunların getirisi olan zenginlik, buraya karşı duyulan ele geçirme isteklerinin de nedeniydi.
- 5- Refah ve zenginliği kendi kontrolü altına almaya çalışacak en yakın ve yayılma potansiyeline sahip, en büyük askeri güç olarak o dönemde Anadolu’da Hitit Devleti vardı. Bu bakımdan, Hatti başkenti Hattuşa ile Vilusa’nın politik ilişkileri çok eskiye dayanıyordu. Troya’da 1995 yılında bulunan, Luvi hiyeroglifleriyle yazılı bikonvex madeni mührün ortaya çıkarılması, bir tesadüf değildir. Karşılıklı ilişkiler Hititler tarafından kullanılan yazımın bu bölgelere yayılmasını gerektirdiği gibi, buradaki

canlı ticaret, Troya’da yazının kullanılmasını gerektirmiş olmalıydı. Çünkü bilindiği gibi, yazıyı gerekli kılan birincil neden ekonomiydi. Bir yüzünde Tarhuntanu adlı bir kâtibin adı ve ünvanı, diğer yüzünde ise olasılıkla eşine ait bir kadın adı (belki Apata) olan mühür, burada Luvi hiyerogliflerini bilen kâtiplerin istihdam edilmiş olduklarının kanıtlayabilir. Ancak tek bir mühür, zayıf bir kanıttır. Burada kazılar sürdürülürse, olasılıkla başka mühürler ve kil bullalara basılmış mühür baskıları ele geçecektir.

6- Sonuç olarak Troya kazıları hem doğrudan, hem dolaylı olarak, Kuzey Batı Anadolu’nun tarihsel coğrafyasının aydınlanmasına yol açtığı kadar, Hitit tarihinin rekonstrüksiyonunda eksik kalmış kesimlerin doldurulmasına da olumlu katkılar sağlamıştır. Sevgili Dostum Manfred Osman Korfmann’ın kendisine yöneltilen acımasız eleştirilere karşın doğru yolda olduğuna ve kazısında elde ettiği verileri, Troya’ya duyduğu tutku nedeniyle belki biraz abarttığına ya da süslediğine, ama genelde bilimsel hiçbir yanlışla düşmeden sunduğuna inanıyorum. Ruhu şad olsun!

Kitap Tanıtımları

Karl Graf Lanckoronski, *Pamphylia ve Pisidia Kentleri, I. Cilt, Pamphylia*, Çev.: S. Bulgurlu Gün, AKMED, 2004.

“Okuyuculara sunduğumuz bu eser, Pamphylia ve Pisidia’ya yapılan çok sayıda bilimsel araştırma gezisinin sonucudur. 1882 yılında Benndorf’un başkanlığında Lykia’ya yapılan ve gerçekleştirilmesinde benim de katılım bulunan geziden esinlenerek aynı yılın sonbaharında ilk defa Küçük Asya’nın güneybatısına gittim.”

Karl Graf Lanckoronski, 1890’da yayınlanan *Städte Pamphylens und Pisidiens* adlı iki ciltlik kitabına bu sözlerle başlar. Onun kelimeleriyle, “şimdiye kadar üzerine bir şeyler yazılmamış veya hak ettiği oranda yazılmamış” Antalya’dan ve ona birkaç saat mesafede yer alan Pamphylia Ovası’ndaki kentlerden ne kadar etkilendiğini, “beni her şeyden çok bölgede bildiğim bütün yerlerden daha güzel belki sadece İtalya’daki Campania Bölgesi’nin bir nebze yakalayabildiği harika doğası etkiledi” sözleriyle vurgular.

Kuşkusuz Doğu’nun ve Küçük Asya’nın cazibesi çok daha erken, 17. yy’dan itibaren maceracıları, bilgin ve seyyahları, botanikçileri ve coğrafyacıları kendine çekmiştir. Bunda Doğu’nun bilinmezliğinin yanı sıra Anadolu’nun zengin tarihi eserleri ve bakir antik kentleri önemli bir rol oynamıştır. Bu geziler özellikle 18. yy’dan itibaren bilimsel heyetler tarafından yapılıyor, çizim ve planlarla desteklenen çalışmalar yayımlanıyordu. Bu seyahatnameler günümüzde yapılan arkeolojik çalışmalarda önemli bir çıkış noktasını oluşturur. Zira bugün yerleri tam olarak bilinmeyen veya artık varolmayan kentleri lokalize etmek, doğal ya da insan eliyle yok olmuş anıtların neredeyse ilk hallerini görmek onlar sayesinde mümkündür. Bununla birlikte kimi çizimlerin abartılı olduğunu vurgulamak gerekir.

Arkeoloji ve Sanat Tarihi hayranı Avusturyalı Karl Graf Lanckoronski’nin, G. Niemann ve E. Petersen’le birlikte yaptığı Pamphylia ve Pisidia gezi sonuçlarını değerlendirdiği eser, bu bölgelerdeki kentlerin toprak yüzeyinde kalmış mimari eserlerini tanıtmaya, yazıtlarını derlemesi ve bugün dahi kullandığımız dakik çizimler içermesi nedeniyle önemini korumaktadır. Bu bağlamda eserin Almanca orijinali, bölgede çalışma yapanlar için, uzun yıllardan beri bir el kitabı niteliği taşımaktadır.

Sevindirici olan ise Lanckoronski’nin Pamphylia cildinin nihayet Türkçemize kazandırılmasıdır. Akdeniz kültürünün hemen her alanda araştırılmasını ve tanıtımını hedefleyen ve bu yöndeki çalışmalarını destekleyen Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Çeviri Serisiyle Anadolu’ya gelmiş ve özellikle Güney Anadolu’da araştırmalar yapmış seyyahların eserlerini dilimize kazandırarak faaliyetlerine yeni boyut getirmiştir. Serinin ilk kitabı olan Beaufort’un *Karamania* isimli eserinden sonra Lanckoronski’nin *Pamphylia*’sı da duru bir Türkçe ve kaliteli bir tıpkıbasımla araştırmacıların, öğrencilerin ve konuya ilgi duyanların daha çok yararlanacağı ve başvuracağı bir yayındır. Umarız bu değerli çalışmanın ikinci cildi olan *Pisidia* da en kısa zamanda yayınlanacak ve tıpkıbasım çeviri serisi, bölgeyle ilgili fazla tanınmayan yeni seyahatnamelerin de eklenmesiyle, artarak devam edecektir.

Sedef-Çokay Keççe

Parzinger, H.-H. Schwarzberg, *Aşağı Pınar II. Die mittel- und spätneolithische Keramik*, Archäologie in Eurasien 18, Studien im Thrakien-Marmara-Raum, Band 2, Deutsches Archäologisches Institut Eurasien-Abteilung, Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein, 2005. 422 sayfa, 155 çizim levhası, 29 renkli ve siyah beyaz resim sayfası, 51 tablo ve 4 harita.

Alman Arkeoloji Enstitüsü Avrasya Bölümü’nün yayımladığı Archäologie in Eurasien serisinin 18. sayısında, Studien im Thrakien-Marmara-Raum 2 alt başlığı ile yayımlanan kitap aynı serinin 1. sayısının devamı niteliğini taşıyor. Önsöz bölümünde, Aşağı Pınar kazısı ile ilgili serinin 1. cildinde, ağırlıklı olarak mimari kalıntıların ele alındığı ve özellikle buluntu toplulukları ile ilgili çalışmalar için stratigrafik bir altlık oluşturulduğu belirtiliyor. Serinin 2. cildi ise üç bölümden oluşuyor. Bunların ilki, Hermann Parzinger tarafından hazırlanan, 1993-1998 yılları arasında açığa çıkarılan Orta ve Son Neolitik Çağ’a ait çanak çömlek buluntularını kapsıyor. İkinci bölümü ise Heiner Schwarzberg’in kaleme aldığı, ayrı bir pişmiş toprak kap türü olan ve ‘kült masası’ olarak adlandırılan buluntuları ele alıyor. Kitap, Jochen Gördsdorf’un Aşağı Pınar ¹⁴C ölçümlerini içeren katkısı ile son buluyor.

İlk bölümde Parzinger çalışmanın ikinci sezonundan (1994) itibaren kenar, dip, tutamak ve bezemeli parçalar gibi tanımlı kap kırıklarından bir veri tabanı hazırlanmaya başlandığını ve 1998 yılına geldiğinde, buradaki yayının da esasını oluşturan yaklaşık 50000 parçanın değerlendirildiğini belirtiyor. Veri tabanının çok geniş tutulmasına rağmen oldukça sadeleştirilmiş ve kolay takip edilebilir bir şekilde yazıya dökülmesi, çanak çömleğin tekdüzeliğinden değil, ustaca aktarımından kaynaklandığı, rahatlıkla gözlenebiliyor. İki ana başlık altında toplayabileceğimiz bu bölümde ilk olarak çanak çömleğin detaylı tanıtımına yer verilirken ikinci aşamada Güneydoğu Avrupa ile Kuzeybatı Anadolu'daki kronolojik yeri tartışılıyor.

Bölüm, alt ayrımların listeler halinde verildiği ana mal gruplarının detaylı tanıtımı ile başlıyor. Bunu takip eden kısımda oran tabloları ile desteklenen mal gruplarının dağılımı yer alıyor. Benzeri bir mantıkta ele alınan kap biçimlerine ilişkin bölüme, sayfalara dağıtılmış tipoloji tabloları eşlik ediyor. Kase, büyük ve küçük çömlekler, büyük kaplar, dip, kulp ve ayak başlıkları altında ele alınan biçimlerin genel tanımları yapılırken, yine izleme kolaylığını sağlayan bir uygulama ile biçim adının baş harfi altında sıralan alt çeşitlemelerin listeleri bulunuyor. Ardından biçimlerin oransal dağılımı ve biçim-mal ilişkileri ele alınıyor. Çanak çömleğin tanıtımına, geniş bir yelpaze oluşturan bezeme türleri ile devam ediliyor. Ana başlıklar altında tanıtılan bezeme türleri, dağılım tabloları, kapsamlı çizim ve listelerle desteklenmiş.

Parzinger'in çalışması, yukarıda sıralan değerlendirmelerin eşliğinde çanak çömleğin gelişimini anlatan bir derlemeyle son buluyor. Aşağı Pınar Orta ve Son Neolitik Çağ çanak çömleğinin Güneydoğu Avrupa ve Kuzeybatı Anadolu'daki kronolojik yerinin tartışıldığı bölüm bölge başlıkları altında ele alınmış. Bu ayrımda kazı yerlerinden çok Doğu Trakya ile ilişki içinde olabilecek, birer coğrafi bütün oluşturan bölgelerin seçildiği göze çarpıyor. Yunanistan'ın kuzeyinden, Karadeniz kıyılarına; Güney Marmara'dan Kuzey Bulgaristan'a uzanan bu bölge içinde Aşağı Pınar buluntularının kronolojik yeri ve bölgesel ayrımlar ele alınmış. Kronoloji tablosu içeren sonuç kısmının ardından kitabın birinci bölümü geniş bir Almanca, İngilizce, Türkçe özet ve katalog ile tamamlanmış.

Kitabın ikinci bölümü *Güneydoğu Avrupa ve Batı Anadolu Neolitik, Kalkolitik Çağ 'kült masaları'nın yeri* başlığı altında, söz konusu ayırık kap türlerinin tanıtımı ile başlıyor ve bu konudaki araştırma tarihçesi ile devam ediliyor. Planlar eşliğinde kült masalarının yerleşme içindeki dağılımının ardından sırasıyla mal grupları, yapım teknikleri, tip ve bezeme çeşitleri tanıtılıyor. Tüm detayları ile incelenen bezeme tekniklerinin ardından Aşağı Pınar kült masaları buluntu kontekstleri ile birlikte genel olarak değerlendiriliyor. Kitabın ilk bölümünde olduğu gibi, yazar Schwarzberg de, ikinci aşamada bu buluntuların geniş bir coğrafya içindeki çeşitlenmesini ve kronolojik yerini tartışıyor. Belirli tarihlendirme grupları altında toplanan 272 buluntu yerinden yola çıkarak her bir tipin ayrı ayrı ele alındığı bu bölümü özenle bir araya getirilmiş çizim ve dağılım haritaları destekliyor. Son olarak kült masalarından yola çıkarak Güneydoğu Avrupa'nın neolitikleşme süreci konusunda bir değerlendirmesi yapı-

yor. Kitabın ikinci bölümü yine üç dilli bir özet ve katalog ile sonlanıyor.

Kitabın 3. ve son bölümünü Görsdorf'un Berlin laboratuvarında gerçekleştirdiği, ölçümlerde uygulanan metodun ayrıntılı tanıtımını da içeren, Aşağı Pınar ¹⁴C ölçümleri oluşturuyor.

Necmi Karul

Daubner, F., *Bellum Asiaticum. Der Krieg der Römer gegen Aristonikos von Pergamon und die Einrichtung der Provinz Asia, München, 2003, 318 sayfa.*

Kitap, yazarı tarafından 2002 yılında Georg-August-Universität Göttingen'de kabul edilen aynı konu başlıklı Doktora tezinin, yeni yayınlanmış literatürler eklenerek geliştirilmiş haldeki baskısıdır.

Kitap esas olarak üç bölümden oluşmaktadır. Girişte M.Ö. 2. yy'da Roma'nın genişleme politikası ve yayılımı (s. 5-9) hakkında bilgi verildikten sonra, çalışmanın amacına değinilmiştir (s. 9-12).

III. Attalos ve Vasiyeti adlı birinci bölümde, yazar tarafından III. Attalos'un hayatından kısa bir kesit sunulmaktadır (s. 13-17). Bundan sonra VIII. Ptolemaios Euergetes II. Physkon'un M.Ö. 155 yılındaki vasiyeti hakkında bilgi verilmektedir. VIII. Ptolemaios vasiyetinde, şayet kendisinin ardından tahta oturacak bir varisinin olmaması durumunda, krallığını Roma'ya bırakacağını bildirmektedir (s. 17-19). Yazar bundan sonra ise III. Attalos Philometor'un vasiyetinin nedenleri, VIII. Ptolemaios'un vasiyeti ile arasındaki farkları, Bergama Krallığı'nın ve Anadolu topraklarının durumu hakkında bilgi vermektedir (s. 19-33).

Die römische Reaktion auf das Testament (=Roma'nın vasiyete tepkisi) konu başlıklı alt bölümde, Roma'nın M.Ö. 2. yy'ın son yarısındaki iç karışıklıkları, Yunan kentleri ile Roma arasındaki güç mücadeleleri, antik kaynaklar ve yazıtların verdiği bilgilerin ışığı altında ele alınmaktadır (s. 33-46). Hellenistik kralların topraklarını, Roma'ya üçüncü kez miras bırakması ise M.Ö. 96 yılında, VIII. Ptolemaios Euergetes II. Physkon'un oğlu Ptolemaios Apion'un ölümüyle gerçekleşmiştir. Yazar bu olayla, M.Ö. 155 ve 133 yıllarında Hellenistik kralların topraklarını veraset yoluyla Roma'ya bırakması arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları irdelemektedir (s. 47-52).

Kitabın *Der Asiatische Krieg (=Asia Savaşı)* başlıklı ikinci bölümünde, III. Attalos'un ölümünün ardından, II. Eumenes'in oğlu Aristonikos Pergamon tahtında hak iddia ederek Eumenes adı altında sikke bastırması ve ayaklanması sonucunda meydana gelen karışıklıklar ile savaşlar aktarılmıştır (s. 53-186).

III. Bölümde, Cosul Manius Aquilius'un beraberinde 10 Legat'la gelerek Asia Eyaletini nasıl kurduğu, eyaletin sınırları, Aristonikos isyanının bastırılmasında Roma'ya yardımda bulunanlara verilen topraklar ve kurulan yeni eyalette uygulanacak olan vergi politikaları ele alınmaktadır (s. 187-265).

Sonuç bölümünde, yazar genel bir değerlendirme yaptıktan sonra, Asia Eyaleti'nin kurulmasının ardından Roma'nın

uyguladığı vergi politikalarının yanlışlığı üzerinde durmaktadır.

Yazar, kitabın sonuna Strabon ve Iustinus gibi antik yazarların konuyla ilgili orijinal metinlerini ve yazıtları eklemiştir.

Yazar, kitabında konuyla ilgili antik kaynakları yeniden değerlendirmesinin yanı sıra, son yıllarda bulunan yeni yazıtların verdiği bilgiler yardımıyla, III. Attalos'un topraklarını (kendisine vergi ödemekle yükümlü olan Yunan kentleri hariç) Roma'ya bırakmasının ardından Roma'nın Küçük Asya'da ilk kez resmen toprak sahibi olma sürecini ve bunun doğurduğu sonuçları yeniden ele almaktadır. Kitap, Anadolu'nun Roma hakimiyeti altına girdiği bu dönemi yeni kaynakların yardımıyla ışık tutması açısından önemli bir çalışmadır.

Hamdi Şahin

Gaitsch, W., *Eisenfunde aus Pergamon. Geräte, Werkzeuge und Waffen, Pergamenische Forschungen, Bd. 14, Ed.: W. Radt, Walter de Gruyter, Berlin, 2005. I-XIV+225 sayfa, 29 resim ve 77 levha.*

Kitap, Pergamon kazı çalışmalarında açığa çıkarılmış maden buluntular arasında yer alan demir eserlerin sistemli biçimde değerlendirmesini içermektedir. Pergamon'dan maden eserler, 1878 yılından beri uzun süre yeterince araştırılmamıştır. Kazı (eski) Başkanı Prof. Dr. W. Radt'ın da teşvikiyle yazar, 1983 yılında demir buluntuları kazılara paralel biçimde incelemeye başlamıştır. 1993 yılından itibaren kazı malzemelerin yayına hazırlanmasına ağırlık verildiği sırada, demir malzeme araştırmalarının sürdürülmesine de hız verilmiş ve sonuçta *Pergamon'dan Demir Buluntular* isimli bu kitabı arkeoloji bilimi dünyasına sunmuştur. Buradaki çalışmada Pergamon kazılarının çok erken tarihlerden beri yeterince incelenmemiş, depolarda yığılmış vaziyette duran, 1973 yılında başlayan konut alanı kazılarından gelenler ile birlikte sayısı da artan demir buluntular, bilimsel açıdan değerlendirilmiştir.

Kitabın Kuruluşu: İç kapaklar ve içindekiler listesini, kitap ile ilgili açıklamaların yer aldığı Pergamon kazısı (eski) başkanı ve kitabın editörü W. Radt'ın ve yazarın ön sözleri, kısaltma listesi, giriş, buluntu yerleri ve tarihleme, buluntu yerlerinin katalogu bölümleri izlemektedir. Çalışmada değerlendirmeye alınan demir eserler, kullanım alanlarına göre gruplaştırılmış, kendi içlerinde fonksiyonlarına ve tiplerine göre ayrı ayrı incelenmiştir ve tarihlendirilmeleri de yapılmıştır. Öncelikle ev ve çiftlik işlerinde kullanılan araç – gereçler tanımlanmış ocak ve mutfak gereçleri (şiş, ocak demiri, hamur kesici, kızartma çevirici, çeşitli kaplar, tava, kandil, tutamak ve çeşitli kap bölümleri), bıçaklar, makaslar, dikiş iğneleri, ağ iğneleri, ve örekeler, yün tarakları, kilit ve anahtarlar, kapı aksamları, çeşitli donanım parçaları), bunun ardından el aletleri kullanım alanlarına göre gruplaşmıştır. *Ahşap ve taş işçiliği*: çekiç, marangoz rendesi, testere, matkap, kalem, keski, kama, kireç kaşığı, duvarcı malası, kenetler, şakul; *maden işçiliği*: demirci gereçleri (örslar, amboslar, kıskaçlar); *gruplaşmayanlar*: deri bıçakları, balmumu malası, küçük gereçler ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir. Tarım ile ilgili araç gereçler bölümünde

toprak işlemede, ahşap elde etmede ve hayvancılıkta kullanılanlar incelenmiştir. Dizgin ve koşum takımının çeşitli aksamları, ayrılan başlıca bölümlerden bir diğeridir. Silahlar ise araştırmaya konu eserlerin ele alınan son grubunu teşkil etmektedir. Kitabın sonuç bölümü Pergamon kazılarında açığa çıkarılan demir buluntuların istatistiksel bir değerlendirmesi niteliğindedir. Metin bölümünü katalog, Priene'den demir buluntulara yer verilen ekler, resimler listesi ve levhalar izlemektedir.

Sonuç: Burada tanıtmaya çalıştığımız kitap hakkında genel bir değerlendirme yapmadan önce Hellen dünyasında alet ve silah yapımında kullanımı M.Ö. 1. binin başlarına kadar uzanan demir madeni ile ilgili bazı özellikleri belirtmenin yararlı olacağı kanısındayız. Pergamon Bölgesi'nde demir cevheri, magnetit formunda bulunmaktadır. İzmir, Manisa/Magnesia ve Ayvalık'ta bu maden yataklarının varlığı bilinmektedir. Demir, tarihin her döneminde, demirci ustalar tarafından işlenmiştir. Bu madenin erime noktası 1535°C dir. Ancak, Hellen ve Roma Dönemlerinin maden eritme ocaklarında bu sıcaklığa ulaşılması mümkün olmamıştır. Bunun yanı sıra demirin işlenmesi ve kullanımı açısından iyi özellikleri dönemin ustaları tarafından keşfedilmiştir. Sertliği, kolay işlenirliği, çabuk şekil verilebilirliği bu madenin günümüze kadar yaygın kullanımında etkili olmuştur. Demir tekniğinin gelişimi üretim artışına da kolaylık sağlamıştır. Bakır ve bronzdan daha basit ve çabuk işlenebilmiştir. Demir araç gereçlere her dönemde değer verilmiş, genelde araç/gereç ve silah yapımında yararlanılmıştır. Romalı demirciler yumuşak demire çeşitli yöntemler uygulayarak çelik haline getirmeyi bilmekteydi, ancak Latince'de demir ve çelik kavramlarını birbirinden ayıran kelime yoktur.

Demir M.Ö. 1. binyılın başlarından itibaren ticarete de hammadde olarak önemli bir yere sahip olmuştur. Romalı bazı yazarlar çalışmalarında bu madenin elde edilmesi ve işlenmesi konusunda teknik bilgilere de yer vermiştir. Bunlar arasında C. Plinius Secundus en önemlisidir. Plinius, *Naturalis Historia* isimli kitabında (Plin. n. h. 33-34) madenler ve kullanımından söz ederken çeşitli demir cinsleri, bunların elde edilmesi ve kullanılabilir hale getirilmesine değinmiştir.

Kitapta yazarın ortaya koyduğu tespitler, demir malzemenin incelenmesinde bazı sorunların söz konusu olduğu fikrini vermektedir. Bunların en önemlisi çok sayıda demir gerecin hangisinin gerçekten antik veya yakın döneme ait oldukları hakkında herhangi bir tespit yapılamamasıdır. Bunların çoğu günümüzde de kullanılan formlara sahiptir. Demir araç ve gereçlerin formları zaman içerisinde çok az değişmiştir. Fonksiyon aynı olduğundan, araç-gereçlerin form ve tipleri yüzyıllarca değişmemiştir. Dönemin modası ve fonksiyonel etkili süsler, form açısından değişimde rol oynamamıştır.

W. Gaitsch'ın Pergamon kazılarından demir buluntular ile ilgili bazı istatistiksel bilgilere de kısaca değinmek gerekir. Yazarın tespitlerine göre: Pergamon kent kazısında demir buluntular, 40 komplekste ele geçmiştir. Evler ve avlular buluntuların yaklaşık yarısının ele geçtiği merkezler olmuştur. Gymnasion'da ele geçen Bizans gereçlerinin % 90'ının ev araç ve gereçleri olduğu saptanmıştır. Traianeum ve

civarındaki territoriumdan demir buluntuların 2/3'sinin İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Dönem araç-gereç ve silahlarından oluştuğu belirtilmiştir. Evlerden ve mekânlardan ele geçen demir eserler arasında, ocak ve mutfak gereçlerinin sayıca fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca Bizans kilit ve anahtarlarının da çok olduğu belirlenmiştir. Kazı buluntusu silahların Hellenistik-Geç Antik Dönemler arasında çeşitlilik gösterdiği vurgulanmıştır. Bunlar arasında arsenalde ele geçen silahların çoğu M.Ö. 2. yy'a tarihlenmiştir. Tarım ile ilgili gereçler arasında meyvecilik ve ahşap işlemciliği ile ilgili olanların çok sayıda olmasına dikkat çekilmiştir. Demir cüruflarının Bizans Dönemi'ndeki artışı ve büyük yığınlar oluşturması, bu dönemde kentte, demircilik işinin ticarete önemli bir yeri olduğunu işaret etmektedir. Geç Bizans yapı gruplarında ele geçen tarım gereçleri, halkın beslenme alışkanlığı, tarımsal alanda ticari açıdan buğday ve arpa üretiminin önemi, bağcılık ve ahşap üreti-

ciliğinin yaygın uğraş alanları olduğu ortaya konulmuştur. Tespit edilen nalların çoğunun katır ve eşeklere ait olması ve bunların çok sayıda ele geçmesi bu hayvanların yerel taşımada tercih edilen vasıtalar olduğunu belgelemiştir. El işçiliğine ait araç ve gereçler yardımıyla Antik Dönem'de, Bizans ve Osmanlı-Türk Dönemlerinde taş, ahşap ve deri işçiliğinin önemli bir yeri olduğu da kanıtlanmıştır.

Yukarıda detaylı biçimde tanıtılan kitap, Batı Anadolu'dan ve Ege Dünyası'ndan demir araç-gereçleri, Pergamon örneğinde ayrıntılı biçimde bilim dünyasına sunmuştur. Buradaki incelemede tespit edilen bulgular ve değerlendirmeler, Anadolu'nun farklı bölgelerinden kazı yerlerinde açığa çıkarılan ve bilimsel araştırmalarda yeterli ilgi gösterilmeyen demir malzemeleri araştırmak isteyenler için, el kitabı niteliği taşımaktadır.

H. Turgut Zeyrek

Arkeoloji Dünyasından

III. Uluslararası Likya Sempozyumu

Akdeniz, üç kıtanın, Avrupa, Asya, Afrika'nın buluştuğu alan; Mısırlılar, Minoslular, Mikenler, Likyalılar, Yunanlılar, Etrüskler, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Türklerle insanlık tarihinin bir tür ansiklopedisidir [D. Abulafia (ed.), Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları, 2005: 12]. Kuşkusuz Akdeniz yörüngesindeki kültürlerin en özgünlerinden biridir Likyalılarınki. Onların ışık ülkesi, harita üzerinde Antalya'dan Fethiye'ye çizilen bir doğrunun güneyinde kalan ve bugün Teke Yarımadası olarak isimlendirilen, Anadolu'nun güneybatı köşesidir (C. Bayburtluoğlu, *Lykia*, 1975: 5). Likya'nın "su yüzü Akdeniz kültürlerine, kara bakışı batıda Ege, doğuda Mezopotamya ve Asya kültürlerine dönüktür. Kuzeyde ise Anadolu kültürleriyle komşudur. Tarihi buluşmaların bu keşişme bölgesinde Mısır, Pers, Adalar gibi dışarılık görünen baskın unsurlarla da başlıca başlıdır. İyonya, Frigya, Lidya, Karya, Pisidya, Pamfilya gibi kültür bölgeleriyle de çevrelenmiştir. Likya'nın batısı, doğusu ve kuzeyindeki kentlerin dokuları birbirleriyle karşılaştırıldığında gözlemlenen farklı sanat izleri bu sentezlerde zenginleşen buluşmaları açıkça yansıtır; Ne Telmessos Phaselis'e benzer ne de Balbura Trebenna'ya" (N. Çevik, *Taşların İzinde Likya*, 2001).

Antik dünyanın merkezleriyle çok yönlü iletişiminin sonucu yenilikçi, sarp coğrafyasının yalıtılmışlığıyla gelenekçi unsurlardan büyüleyici bir bileşim yaratarak oluşturduğu zengin kültürünü bizlere sunan Likya, etkileyicidir ve tekrar tekrar incelenmeyi hakeder. Akdeniz'in bu zengin kültürel potansiyeli nedeniyle enstitünün merkezi Anadolu Akdenizi'dir; Pamfilya'nın, Pisidya'nın, Likya'nın buluştuğu topraklar; Antalya'dır.

Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'nün, *İşte Likya* sloganıyla Likya Bölgesi'nin, "bir nevi Akdeniz'in" tarih öncesinden başlayıp, Ortaçağ'ın sonuna kadar uzanan süreçteki tarihi coğrafyası, siyasal ve toplumsal tarihi, arkeolojisi, epigrafisi, numizmatikliği ve sanat tarihini içeren kapsamlı bir sempozyumla, "III. Uluslararası Likya Sempozyumu" (K. Dörtlük – T. Kahya – B. Varkıvanç (ed.), III. Uluslararası Likya Sempozyumu Bildiri Özetleri, 2005) ile, yerli ve yabancı bilim adamlarını Antalya'da ve de Likya topraklarında anlamlı buluşturması da bu özverili girişimin başarılı bir resmidir. Bu da Anadolu Akdenizi için, Likya için, bilim için büyük fırsattır.

Anadolu Akdenizi'nde bir çok kazı ve yüzey araştırmalarına maddi ve manevi her türlü desteği veren, araştırma projelerini teşvik eden, bir yayınevi performansında ardardına çıkarttığı yayınlarıyla bölge arkeolojisindeki önemli bir boşluğu dolduran Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) sempozyumun oluşum sürecini yıllar öncesinden hazırlamaya başlamıştır. Çok kapsamlı bir çabanın ürünü organizasyon başarılı bir biçimde sonuçlandırılmış, AKMED'in uluslararası bilim çevrelerine tanıtılmasında etken olmuştur.

Birincisi 1977'de Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü tarafından İstanbul'da, ikincisi 1990'da Avusturya Bilimler Akademisi tarafından Viyana'da düzenlenen Uluslararası Likya Sempozyumu'nun 7-10 Kasım 2005 tarihleri arasında Antalya Talya Otel Kongre Merkezi'nde gerçekleşen üçüncüsüne 100'ü aşkın seçkin bilim adamı katılmış, birbirinden ilginç 80 bildiri sunulmuş ve dört gün boyunca devam eden bilimsel tartışmalar ve sergiler Likya kültürünün karanlıkta kalan bir çok noktasına ışık tutmuştur; "Likya'nın

sahil kesiminde en eski yerleşimlerin, bilimsel sonuçları güvenilir olmayan Beldibi ve Belbaşı kaya sığınaklarının olduğu konumda yani 0-300 m'lerde aranması gerektiği, daha yüksek kotlarda Paleolitik Dönem yerleşmeleriyle ilgili izlere rastlanmadığı” (M. Otte – H. Taşkıran, *Sempozyum Bildirisi* - baskıda) veya “Neolitik Devrim’in gerçekleştiği zamanda, Antalya’nın çok sıcak ikliminde insan gruplarının mutlaka yaşıyor olmakla birlikte, bu insanların onbinlerce yıldan beri sürdürdükleri nomad karakterli pastoral hayatın çekiciliğinden de kopamamış olmaları” (R. Duru, *Sempozyum Bildirisi* - baskıda) buna örnektir ve bildiriler Likya’da “yaşanmışlığın” en erken dönemlerden başlayarak izlerini, yakın dönemlere kadar sürmektedir.

“Bronz Çağı’ndan Greko-Romen Çağı’na Luvi halkının dinsel geleneklerinin Likya halkında devamlılığı”, “Hıristiyan topluluklarda hâlâ yaşayan ve yaşam ritimlerini yöneten Hellenistik öncesi kültürlerin varlığı, Aziz Nikolaus’un kültürünün yerini bin yıl sonra Abdal Musa’nın Bektaşî kültürünün alması” Likya’nın geçmişini geleceğe aktarması örneğinin “inanç” boyutudur ve sempozyumun “güncel sonuçları” da tüm boyutuyla Likya’nın geçmişini bizlere aktarmıştır.

Çatısı altında barındırdığı tarihi Türk evleri ve eski bir Ortodoks Kilisesi’nin yan yanlığıyla Osmanlı’nın toplumsal höşgörüsünü mimari boyutuyla sergileyen enstitü, gerçekleştirdiği sempozyumla Modern Türkiye’yi uluslararası bilim dünyasında temsil etmiş, iyi organize edilmiş bir projeye en üst kaliteyi yakalamış ve bu doğrultuda örnek teşkil etmiştir. Enstitünün şimdiki kısa vadeli hedefi sempozyum sonuçlarını uzman bir editor ekibi vasıtasıyla hazırlanacak yayımla, hızlı biçimde bilim dünyasına duyurmak, uzun vadede yenilerine ev sahipliği yapmaktır.

Tarkan Kahya

I. Uluslararası Antik Dönemde Kehânet ve Batı Anadolu’daki Apollon Kültleri Sempozyumu

I. Uluslararası Antik Dönemde Kehânet ve Batı Anadolu’daki Apollon Kültleri Sempozyumu/Ist International Symposium on the Oracle in Antiquity and the Cults of Apollon in Asia Minor, İzmir’de, Ege Üniversitesi (EÜ) Bornova-Edebiyat Fakültesi’nde, 17-20 Ağustos 2005 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. TÜBİTAK’ın ana sponsorluğunda düzenlenen sempozyumun yürütme kurulu başkanlığını EÜ’nden Prof. Dr. Nuran Şahin, sekreterliğini Yrd. Doç. Dr. Cumhur Tanrıver ve üyeliklerini Ankara Üniversitesi’nden Prof. Dr. Coşkun Özgünel, Lecce Üniversitesi’nden Prof. Dr. Francesco D’Andria, Halle-Wittenberg Üniversitesi’nden Prof. Dr. Andreas Furtwängler, Bordeaux III Üniversitesi’nden Prof. Dr. Pierre Debord ve Paris I

Üniversitesi’nden Prof. Dr. Roland Etienne yapmıştır. Organizasyonun başarısına, TÜBİTAK yanı sıra, Özdere Belediyesi, Fransız Büyükelçiliği, DORYA, EBİLTEM, Söktaş Tekstil San. ve Tic. A.Ş., Hamza Rüstem Foto Pro. San. Tic. Ltd. Şti., Sevilen Şarap San. A.Ş. ve Esat Sivri sponsorluklarıyla katkıda bulunmuşlardır.

Sempozyum, 17 Ağustos 2005 Çarşamba günü saat 10.00’da, EÜ Edebiyat Fakültesi Konferans Salonu’nda, Dokuz Eylül Üniversitesi Öğr. Görevlisi Duygu S. Akar Tanrıver’in sunumu ardından Ege Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Fikret İkiz’in açış konuşmasıyla başladı. Daha sonra sempozyum yürütme kurulu başkanı Prof. Dr. Nuran Şahin söz aldı; hem Türkçe hem de Fransızca yaptığı konuşmada, katılımcıları ve konukları selamladıktan sonra, Anadolu’da Kehânet ve Apollon Kültü’nün önemini vurgulayarak, sempozyumun amacını açıkladı ve gelenekselleşmesi dileğinde bulundu.

Sempozyumun, Prof. Dr. Nuran Şahin’in başkanlık ettiği ilk oturumu “On the Oracle Practices” adını taşıyordu, fakat Orhan Bingöl’ün, kazıya dönme zorunluluğuna bağlı istemi üzerine, Perşembe günü “Main Cult Sites of Apollo” oturumunda sunacağı “*Magnesia’da Apollon Kültü*” konulu bildirisi başa alındı. Daha sonra programdaki sıraya göre Elif Tül Tulunay, “*Omoplatoskopia-Scapulamanteia ve Pelops*” ve Yann Leclerc, “*La notion d’espace souterrain dans les temples oraculaires d’Apollon*” başlıklı çalışmalarını sundular. Öğleden önceki “Architecture of the Sanctuaries” adlı, Prof. Dr. Orhan Bingöl’ün yönettiği ikinci oturumda, Akın Ersoy, “*Klaros’taki Hellenistik Apollon Altarı: Yeni Gözlemler*”; Jean-Charles Moretti ve Gérard Charpentier, “*Le temple oraculaire d’Apollon à Claros*” konulu sunumlarını yaptılar. Öğleden sonra, Prof. Dr. Elif Tül Tulunay’ın başkanlığındaki “Archaeological Finds Recovered at the Sanctuaries” adlı günün üçüncü oturumunda, İsa Kızgıt “*Bronz Heykelcikler ile Küçük Asya Apollon Kültlerinin İlişkileri*”, Sebastiana Lagona “*Apollon in Kyme*” ve Adnan Diler “*Kaunos’un Kralı ya da Karyalı Apollon*” başlıklı bildirimlerini; konusu “Epigraphic and Numismatic Researches” olarak belirlenen, Prof. Dr. Andreas Furtwängler’in yönettiği, günün dördüncü ve son oturumunda, Thomas Drew-Bear ve Mehmet Taşlıalan, “*Dedications to Apollo from Antioch in Pisidia*”; Dorothea Mauermann, “*Apollon und Maussollos. Hekatomnische Münzmissionen zwischen karischem Bund und persischer Herrschaft*” ve Koray Konuk, “*Teratoscopy, Apollo and Karian Telmessos*” konulu çalışmalarını sundular.

18 Ağustos Perşembe günü öğleden önceki iki oturumun da konusu “Main Cult-Sites of Apollo” idi. Başkanlığını Prof. Dr. Coşkun Özgünel’in yaptığı ilk oturumda, Georges Rougemont, “*Delphes, les oracles*

grecs et l'archéologie"; Nuran Şahin, "À la lumière découvertes récentes: Relations de Claros avec Notion et oracles de Manto" ve Francesco D'Andria, "New Research in the Apollo oracle and sanctuary in Hierapolis in Phrygia"; başkanlığını Prof. Dr. Francesco D'Andria'nın yaptığı ikinci oturumda Coşkun Özgünel, "Kuzeybatı Anadolu Apollon Kültü ve Apollon Smintheus Tapınağı"; Andreas Furtwängler, "Didyma: Das archaische Apollon-Heiligtum im Lichte der jüngsten Grabungen" ve Grazia Semeraro, "The Sanctuary of Apollo in Hierapolis: A stratigraphical approach to a cult context" konularındaki çalışmalarını aktardılar. Öğleden sonraki ilk oturumun konusu "Epigraphic Researches" ve oturum başkanı Prof. Dr. Roland Etienne idi: Pierre Debord "Apollon en Carie, nouvelles perspectives"; Guy Labarre "L'Apollon Propylaios d'Eumeneia et les Theoi Propylaios" ve Cumhur Tanrıver "Epigrafik Buluntular Işığında Klaros'ta Politheizm" isimli bildiriler verdiler. Prof. Dr. Pierre Debord'un yönettiği günün dördüncü oturumunda Roland Etienne ve Fr. Prost "De Delphes à Claros: Apollon, ses images et ses oracles"; Eric Raimond "Homeric Apollon and some cultural aspects in Lukka Lands from II^d millenium B.C. to Roman Period" ve Kenan Eren "Didyma-Klaros: Bir Karşılaştırma Denemesi" başlıklı birer sunum yaptılar.

19 Ağustos Cuma günü "Archaeological Finds at the Sanctuaries" konulu ilk oturumda Gül Işın, "Güney Pisidia'da Apollon Tapınımı" ve Semra Mägele "Der Neufund einer Apollonstatue in Sagalassos (Pisidien) und ihre Beziehung zum hellenistischen Kultbild des Apollon im Orakelheiligtum von Klaros (Ionien)" konulu bildirilerini sundular. Günün ikinci ve "Scientific Researches at the Sanctuaries" adlı oturumunda, İlhan Kayan, "Geoarchaeological Interpretations on the Klaros Excavation Area"; Girolamo Fiorentino ve Francesco Solinas, "Archaeo-botanical research in the Sanctuary of Apollo in Hierapolis" ve Levent Cavaş, "Biokimya Açısından Apollon'un Atribütü Defne" başlıklı sunumlarını aktardılar. Öğleden sonra ilk olarak "Miscellaneous Studies" adlı oturumda Raffaella Pierobon Benoit, "Un controverso oracolo dell' Apollo di Didyma i Gerghithes e la storia milesia"; Natalie de Chaisemartin, "Apollo in the Theatre and on the Tiberian Frieze of the 'South Agora' at Aphrodisias" ve Işık Şahin, "The Cult of 'Kharites' in Klaros" konulu çalışmalarını sundular. Günün ve sempozyumun son oturumu, "Christianity and Oracle" konusuna ayrılmıştı: Pierre Chuvin, "Hristiyan din adamlarının putperestlerin kehânetlerini kabul etmeleri ve kendi manevî dünyalarında bütünleştirmeleri üzerine"; Marc Wilson, "The Rise of Christian Oracles in the Shadow of the Apollo Cults of Asia Minor" ve Mehmet Kâhyaoğlu, "Soothsaying in the Early Christianity" başlıklı bildirileri verdiler.

Kapanış oturumunda, önce Prof. Dr. Nuran Şahin tarafından I. Uluslararası Antik Dönemde Kehânet ve Batı Anadolu'daki Apollon Kültüleri Sempozyumu genel olarak değerlendirildi; daha sonra söz alan bazı katılımcılar da görüşlerini belirttiler ve yakın bir gelecekte bu sempozyumun devamında buluşmayı dilediler. Sempozyum süresince, çeşitli uluslardan bilim insanları, gerek oturumların sonunda gerekse düzenlenen yemek ve toplantılarda görüşme ve bilimsel tartışma olanağı buldukları kusursuz bir organizasyonla ağırlandı. Yeni buluntu ve araştırmaların ışığında sunulan sözlü bildiriler, katılımcılara birçok yeni bilgi ve bakış açısı kazandırdı. Ayrıca, sempozyum boyunca sergilenen Poster sunumlar da vardı: Duygu S. Akar Tanrıver, "Early Altar and Offerings of Apollon Clarios"; Serdar Aybek ve Ali K. Öz, "Apollonia ad Rhyndacum'da Apollon Kültü"; Yusuf Sezgin, "2003-2004 Artemis Area Excavations at Claros" ve Fuat Yılmaz, "The Archaic Sacred Road in Claros". Sempozyumda sunulan tüm bildirilerin özetleri yayınlanmış olup, ayrıntılı ve resimli makaleleri de yayına hazırlanmaktadır.

Son olarak, sempozyumun doruğunu oluşturan "Sembolik Kehânet Gösterisi"nden söz etmek istiyorum: Klaros'un ünlü kâhinesi Manto'nun iki kehâneti –Büyük İskender tarafından Smyrna kentinin yeniden kuruluşu ve Apollon ile Artemis tarafından anneleri Leto ile alay eden Niobe'nin çocuklarının öldürülüşü– Klaros Apollon Tapınağı'nın görkemli kalıntıları üzerinde öğrenciler tarafından büyük bir başarıyla canlandırıldı. Özellikle ayın ondördü hesaplanarak 19 Ağustos Cuma gecesi mehtapta düzenlenen ve Arkas sponsorluğunda gerçekleştirilen gösteride Christos Zygmolas ve eşi tarafından müzikle okunan hymnoslar da geceye renk kattı.

Her açıdan katılımcıların övgüsünü kazanan bu başarılı sempozyumun düzenleyicilerine sonsuz teşekkürler.

Elif Tül Tulunay

Das Schiff von Uluburun Welthandel vor 3000 Jahren / Uluburun Gemisi 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti

Deutsches Bergbau-Museum Bochum'un 75. kuruluş yıldönümü nedeniyle Ünsal Yalçın'ın hazırladığı 3000 yıl önce Dünya Ticareti konulu sergi 16 Ekim 2005 ile 16 Temmuz 2006 tarihleri arasında gösterime girmiş olup, her gün ortalama 500 ziyaretçi tarafından büyük bir ilgiyle izlenmektedir. Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer ve Alman Cumhurbaşkanı Horst Köhler'in himayesinde gerçekleşen sergiye Efes Pilsen ve Türk Hava Yolları sponsorluk yaptı. Sergi 15 Ekim 2005 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç tarafından açıldı.

Serginin çıkış noktası M.Ö. 14. yy'ın ikinci yarısında Uluburun yakınlarında batmış olan ticaret gemisidir. Batığın yükü Tunç Çağları'nda ekonomiye ve ticaret yaşamına benzersiz ve yeni bir bakış açısı getirmektedir. Uluburun Batığı dünyanın şimdiye kadar bilinen en eski batığıdır. Geminin kalıntıları ve yükü T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izniyle Bodrum Sualtı Müzesi ve "Institute of Nautical Archaeology at Texas A&M University" tarafından gün ışığına çıkarılmıştır. 20 tona ulaşan kargonun ana payını 10 ton bakır ve 1 ton kalay oluşturmaktadır (klasik tunç yapımı için gereken oran). Gemide ayrıca cam külçeler, reçine dolu amforalar, kandiller, abanoz ve fildişinden yapılmış malzemeler, altın nesnelere, kehribar boncuklar ve yarı değerli taşlar bulunmaktadır.

3000 yıl önce dünya ekonomisi ve ticareti konularını ziyaretçilere en etkileyici biçimde sunmak için sergi üç ana seksiyonda planlandı:

İlk bölümde geminin tüm yükü ile birlikte rekonstrüksiyonu yapıldı. İkinci bölümde ise batık sergilenmektedir. Salona giren ziyaretçi denizin altını ve batığın bulunuş vaziyetini izleyebilmektedir. Böylece sualtı arkeologlarının çalışmaları hakkında da bilgilendirilmektedir. Son bölümde ise Hitit, Mısır, Miken ve Asur gibi M.Ö. 2. binlerin önemli kültürleri tanıtılmaktadır. Kültürler anlatılırken hem batıktan çıkan özgün malzeme, hem de diğer müzelerden getirilen eserler kullanılmıştır.

Sergi süresince düzenlenen müzik konserleri, "workshop" ve konferans dizileri gibi kültürel etkinliklerle Doğu Akdeniz Kültürleri ve özellikle Anadolu, bölge insanlarına ve izleyicilere anlatılmaktadır. Uluburun Gemisi'nden yola çıkarak küreselleşmenin tarih öncesi dönemlerde başladığını, Doğu Akdeniz Bölgesi'nin ve özellikle Anadolu'nun o dönem dünyasının en önemli halkasını oluşturduğu gerçeği vurgulanmakta ve Anadolu'nun Avrupa kültürünün oluşmasında ve gelişmesindeki önemli rolüne dikkat çekilmektedir. böylece Modern Türkiye'nin, Avrupa'nın vazgeçilmez bir parçası olduğu bilincinin altı çizilmektedir.

Serginin 696 sayfa Almanca katalogu yapılmıştır (Ü. Yalçın-C. Pulak-R. Slotta, *Das Schiff von Uluburun-Welthandel vor 3000 Jahren*, Katalog der Ausstellung des Deutschen Bergbau-Museums Bochum, 2005). Katalog şu an Türkçe'ye çevrilmekte olup, yakın zamanda baskıya verilecektir. Katalog, sergide gösterilen eserlerin yanı sıra, "Tunç Çağları'nda Hammadde Temini ve Dünya Ticareti" konularında ve Geç Tunç Çağı Doğu Akdeniz Kültürlerini anlatan 47 bilimsel makale içermektedir. Ayrıca 92 sayfalık, Uluburun Gemisi'ni ve sergiyi anlatan bir el kitapçığı çıkmıştır.

Sergi Bochum'dan sonra muhtemelen İstanbul'da da gösterilecek, bu yönde ilk girişimler olumlu sonuç

vermiştir. Katalog kitabının ayrıca İngilizce olarak yayınlanması da düşünülmektedir.

Sergi hakkında ayrıntılı bilgi almak için, aşağıda verilen internet siteleri ziyaret edilebilir:

www.bergbaumuseum.de

www.uluburun.de

Ünsal Yalçın

VI. Uluslararası Hititoloji Kongresi (Roma, 5-9 Eylül 2005)

Üç yılda bir uluslararası platformda düzenlenen "Hititoloji Kongresi"nin geçen seneki adresi Roma'daki La Sapienza Üniversitesi idi. Prof. Dr. Alfonso Archi tarafından 5-9 Eylül 2005 tarihleri arasında düzenlenen kongreye on yedisi Türk olmak üzere, toplam 93 bilimci bildiri vererek katılmıştır. Yurtdışında yapılmasına rağmen, katılanların %20'sinin, Hititler'in vatani olan Türkiye'den gelmesi, ülkemizde bu döneme ve Hititler'e olan ilginin artmasının bir göstergesidir.

Hititoloji Kongreleri, belli bir konuya bağlı olmadığından, 2005 yılı toplantısı da doğal olarak çok konulu bir görünüm sergiledi. Filoloji'den Linguistik'e, Arkeoloji'den proje sunumuna kadar Hititler ile ilgili tüm konular üzerine bildiriler sunuldu.

Yukarıda sayısına değinilen bilimcilerin arasında çok sayıda üyesi bulunması, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü açısından da kayda değerdir. Enstitü Başkanı Prof. Dr. Ali Dinçol'un konuşması, Boğazköy'de bulunmuş olan beş yeni mühür ve mühür baskıları ile onların üzerinde yer alan bir hiyeroglifin anlamlandırmasını konu ediyordu. Enstitü Asil Üyesi Prof. Dr. Belkıs Dinçol'un konuşması ise, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan ve Orta Hitit Dönemi'ne tarihlenen bir mektup üzerine yapıldı. Diğer bir üyesi olan Prof. Dr. Aygül Süel, kazılarını yürüttüğü Ortaköy/Şapınuva'da ortaya çıkarılan çok sayıda tabletlerde geçen ve henüz bilinmeyen coğrafi yer adlarını konu ediyordu. Yine enstitü asil üyelerinden Prof. Dr. Mehmet Özsait, Arkeolog Nesrin Özsait ile beraber, Yalvaç ve dolaylarında tespit ettikleri M.Ö. II. binyıl yerleşmelerini tanıttı. Prof. Dr. Cem Karasu ise, Maşat-Höyük Tabletlerinde geçen kâtipler üzerindeki düşüncelerini dile getirdi. Yukarıda saydığımız Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Asil Üyelerinin dışında, enstitünün muhabir üyelerinin katılımı da olmuştur. Prof. Dr. Jak Yakar, Kaşka arkeolojisi üzerindeki görüşlerini sunarken, Doç. Dr. Tayfun Yıldırım kazılarını yürüttüğü Hüseyindede'de bulunmuş olan ve Eski Hitit Çağı'na ait bir kabartmalı vazoda yer alan sahneyi yorumlamıştır. Prof. Dr. Yasemin Arıkan, Mala Nehri'nin Hitit kaynaklarındaki önemi üzerinde durmuştur.

Yard. Doç. Dr. Savaş Özkan Savaş ise, daha önceleri bulunmuş olan gümüş yumruk biçimli kabın üzerindeki kabartmalı sahneyi, yazılı kaynaklar yardımıyla yorumlamıştır.

Enstitü üyeleri olduğu gibi, kongre genç bilim insanlarında da yankı buldu. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden Dr. Rukiye Akdoğan, Gurparanzah-Destanı'na yeni bir fragman ekleyerek, bu metin üzerindeki bilgilerimizi biraz daha tamamlamış oldu. Dr. Güngör Karauğuz ise, K. Özcan ile beraber hazırladığı ve Tarhuntaşsa/Hulaia Nehir Ülkesi'nin yerleşme tarihini konu alan bir bildiri sunmuştur. Yard. Doç. Dr. Esmâ Reyhan Ortaköy-Şapınuva tabletlerinde geçen bazı yeni dini terimler üzerindeki çalışmalarını sunarken, Dr. Leyla Murat da “kupti-“ kelimesinin anlamı ve kullanımını üzerine konuşmuştur. Yard. Doç. Dr. Turgut Yiğit ise, bir Hitit kenti olan Şanahuitta'nın tarihini anlatarak, kentin önemini vurgulamıştır. Son olarak Meltem Doğan-Alparslan Hitit metinlerinde adları geçen bir kâtip ailesinin önemi üzerine bir konuşma yaparken, bu satırların yazarı da II. Murşili'nin eşleri konusuna ışık tutmaya çalışmıştır.

Son derece ilginç bildirilerin sunulduğu kongre 09 Eylül 2005 tarihinde son bulurken, Hitit araştırmaları konusunda da yeni sonuçlar elde edilmiş oldu. Daha önce İtalya (Pavia), Almanya (Würzburg) ve Türkiye (Çorum)'de düzenlenen Hititoloji Kongreleri'nde olduğu gibi, bu kongrenin bildirileri de bir kitap altında toplanacaktır. Hititologların bir sonraki buluşması, üç yıl sonra 2008'de Çorum'da düzenlenecek Hititoloji Kongresi'nin yedincisi ile gerçekleşecektir.

Metin Alparslan

Daskyleion - Pers Satraplık Merkezi

1952 yılında Alman Arkeolog Kurt Bittel, Ergili Köyündeki Hisar-tepe'yi Pers Satraplık Merkezi ve yerleşimin yakınında yer alan Milli Parkı (Kuş Cenneti) da satraplığın Paradeisos'u olarak keşfetmiştir. Daskyleion'da ilk kazılar, 40 yıl önce Ekrem Akurgal tarafından yapılmıştır. 1988'de Tomris Bakır yeni kazıları başlatmıştır ve 2005 yılında 18. kazı dönemi yapılmıştır.

Daskyleion'un tarihi M.Ö. 2. binyılın sonlarında, Troia Savaşları'nın ardından gelen Aiol Kolonizasyonu ile başlar. Strabon'a göre, Echelas, Peleopidler Sülalesinden gelen göçmenlerle birlikte buraya yerleşmiştir. Nitekim bu dönem Daskyleion yakınında Göktepe'de ele geçen ve içlerinde Buckel-Keramik örnekleri de bulunan bir grup seramik ile arkeolojik olarak kanıtlanmıştır. M.Ö. 800'den itibaren de burada yaşamış olan Frigler hakkında kesin bulgular sürpriz olarak 1990 yılından beri ele geçmektedir. Frig alfabesi ile yazılmış epigrafik malzemeler, Frig sera-

Daskyleion - Pers Satraplık Merkezi

miği ve Bothros'u da olan bir Kybele Tapınağı'nın temelleri gibi buluntular, Xenophon ve Strabon gibi eski yazarların görüşlerini gerçeğe dönüştürmüştür. Böylece Frigler'in, Trakya'dan Anadolu'ya Çanakkale Boğazı yoluyla geçtikleri ve bir süre Daskyleion'da yerleşik kaldıkları anlaşılmıştır. Arkaik Dönem'de iki Lydia Kralı, Ardys ve Sadyattes, Daskyleion'da söz sahibi olmuşlardır. M.Ö. 1. yy'da yaşamış tarihçi Damaskus'lu Nikolaos, Lydia'nın sürgün kralı Daskylos'un, halefi Ardys'ın emriyle Daskyleion dışında bir yerde öldürüldüğünü söyler. Lydia hakimiyeti, Perslerin gelişine kadar devam etmiştir. M.Ö. 547'de Persler'in Lydia'yı ele geçirmeleri ile Sardis'de bir yönetim merkezi ve Daskyleion'da önemli bir satraplık merkezi oluşturulmuştur.

M.Ö. 547-480 yılları arasında yer alan *Erken Akhaemenid Evre* boyunca Pharnakes, Mitrodates, Megabazos ve Megabates diye bilinen dört satrap Daskyleion'da genel valilik yapmışlardır. Bu döneme ait arkeolojik buluntular arasında, saraylara ait mimari bloklar, Anadolu-Pers stilinde ve üzerlerinde Aramca yazıtlar taşıyan mezar stelleri, fildişi eserler, dokuma tezgâh ağırlıkları, ve 500'ü aşkın sayıda ele geçmiş ve İran'daki Büyük Şah'ın batıdaki satrapları ile yaptığı yazışmaların kanıtları olan Bulla'lar (mühür baskıları) sayılmalıdır. M.Ö. 480-370 yılları arasında yer alan *Orta Akhaemenid Evre* Daskyleion'un “Altın Çağını” oluşturur. Görkemli bir “Duvarı”, Pers Saray mimarisinin tipik bir örneğidir. Erkeklerle ait kabul solunu olan bir Andron'un (Satrap Sarayı), ön bahçesi, girişinde iki sütunu vardır ve saraya ait bir bölümü oluşturan bu Andron'da I. Artabazos, I. Pharnabazos, I. Pharnakes ve II. Pharnabazos gibi satraplar yaşamışlardır. Bu saray, M.Ö. 395 yılında Sparta'lı komutan Agesilaos tarafından yakılıp, yıkılmıştır. Bazı kalıntılar, Zoroastrianizm Dini'ne ait yapıların da Daskyleion'da yer aldıklarına işaret ederler. Zoroastrianizm Dini'nin rahipleri olan Magoslar'ı gösteren iki kabartmalı blok üzerinde (İstanbul Müzesi'nde), Magoslar padan giymişler ve ellerinde bransman tutarak, dini bir kurban sahnesinde

yer almaktadırlar. Bu mermer bloklar bir Ateş Tapınağı ya da Sunak'ına ait olmalıdırlar. 2003 yılında bu dine ait bir kutsal alan, kazılarda ele geçmiştir.

M.Ö. 4. yy Anadolu'da ve de Daskyleion'da Satrap ayaklanmaları ile karmaşa içinde geçmiştir. Büyük İskender, generali Parmenion'u, Granikos (Biga) savaşının ardından, M.Ö. 334 yılında ele geçirmesi için Daskyleion'a göndermiştir. Makedonya ordusu kenti almış ve yakıp yıkmıştır. Bu savaş ile Daskyleion'da Pers yaşantısı da sona ermiştir. Hellenistik Dönem yapıları, satrap saraylarının yıkık blokları kullanılarak inşa edilmişlerdir. Daskyleion'da Roma Dönemi çok zayıftır. Buna karşılık Byzans Dönemi'nde askeri amaçla kullanılmıştır. Bu nedenle Hisar-tepe'nin çevresinde güçlü bir Byzans suru yer almaktadır.

Daskyleion ve Pers Paradeisos'u (Kuş Cenneti) bugün koruma altına alınmış olup, tüm alan milli parka dönüştürülmüştür. Bandırma'da 2001 yılında faaliyete geçen yeni Arkeoloji Müzesi'nde Pers Kültürü'nü ve Zoroastrianizm Dini'ni yansıtan ve Daskyleion kazılarında gün ışığına çıkartılmış eserler teşhir edilmektedir.

Tomris Bakır

Salat Tepe Kazısı

Dicle Nehri üzerine kurulması planlanan Ilısu Barajı etki alanı içerisinde kalan Diyarbakır ili Bismil ilçesine bağlı Salat Tepe'de Diyarbakır Müzesi adına 2000-2002 yıllarında yapılan kurtarma kazıları, Devlet Su İşleri tarafından finanse edilmiş ve ODTÜ-TAÇDAM tarafından organize edilmiştir. Tepe üzerinde geç dönem mezarlarının altında, Erken Demir Çağı'ndan Ortaçağ'a kadar uzanan zaman diliminde açılmış tahıl ambarları ile Ortaçağ ve sonrasına ait ocak ve tandır-lar, taş ve pise duvar parçalarından oluşan mimari kalıntılar açığa çıkartmıştır. Tepenin güney yamacına açılan 60 m uzunluktaki basamaklı yamaç açmasında tepe üzerindeki kalıntıların altında, anıtsal bir kerpiç yapının varlığını göstermiştir. Bu yapı Geç Kalkolitik Çağ'a ait, Obeyd boyalı seramikleri veren yerleşim katmanlarının oluşturduğu yayvan bir höyük üzerine döşenen kil dolgu bir platform üzerine kurulmuştur. Tepenin bu en eski yerleşimi, Salat Çayı'nın Miyosen Dönem'de biriktirdiği çakıl seki üzerine kurulmuştur.

Kurtarma kazılarının, bölgedeki Türk kazılarına ödenek aktarımında yaşanan zorluklar nedeniyle iki yıl kesintiye uğramasından sonra, 2005 yılında devam edilen kazılar, tepe üzerindeki kerpiç yapının yaklaşık 600 m² lik bir bölümünü açığa çıkartmıştır. Derin kazılmış ambarlar ve kül çukurlarının verdiği tahribat nedeniyle tam planı belirlenemeyen yapı, standart kerpiçlerle (35x35x9 cm) inşa edilmiştir. Kil platform üzerine çakıl döşeli bir taban döşenmiş ve duvarlar iri

Salat Tepe

kireçtaşı bloklardan oluşan temellerle desteklenmiştir. Yapının dış duvarları 3-3.5, iç duvarlar 2-2.5 kerpiç eninde örülmüştür. Tepe üzerinin güney kenarında kazılan açmalarda duvarlar kısmen 1.65 m yükseklikte korunmuş, güney kesimi güney kesimi aşınma ve kaymalar nedeniyle tahrip olmuştur. Tahıl ambarlarının yol açtığı tahribat alanları arasında ve bazı ambarların diplerinde belirlenen duvarlardan yapının planı tam olarak çıkartılamamakla birlikte geniş bir avluyu kareye yakın ve ince-uzun dikdörtgen mekânların çevrelediği anlaşılmıştır. Bu mekânların tabanları ince beyaz sıvalıdır.

Yangın sonucu tahrip olmuş bir mekânın batı duvarında dairesel ahşap kayıtların duvara geçirilmesi için iki girinti, bunların arasındaki taban üzerinde 11 adet tezgâh ağırlığı ve bunların altında tabana açılmış, çapraz bir ahşap kayıt yuvası bulunmuştur. Bu bulgular burada bir dokuma tezgâhının varlığını göstermektedir. Mekânın hasır örtülü sıkıştırılmış toprak tabanı üzerine yığılmış halde on pişmiş torak kap, iki taş kap ve bir tütsü sunağı bulunmuştur. Mekân içlerinden ve yapı yıkıntısından toplanan seramik büyük oranda Kuzey Suriye Orta Tunç Çağı (kırmızı-kahverengi boya astarlı kaplar, Habur boyalıları ve standart monokrom) özellikleri göstermekte, bunların yanı sıra az oranda Erken Tunç Çağı III-IV için tipik olan kap parçaları (koyu ağızlı portakalimsi kırmızı çanaklar ve metalik seramik) ele geçmiştir. Bu özellikleriyle Salat Tepe kerpiç yapısı Yukarı Habur Bölgesi ve kuzeyinde gelişen kültür bölgesinde yer almaktadır. Yapının tarihi için mekândan alınan kömürleşmiş ahşap kalıntıları üzerinde ¹⁴C analizleri yaptırılmaktadır.

Yapının mekânları genellikle buluntu içermediğinden yapının boşaltılarak terk edildiği, geniş mekânları dolduran kerpiç yıkıntının niteliği de yapının uzun süreçte eriyerek değil de, belki bir deprem sonucu aniden yıkıldığı izlenimini bırakmaktadır. Kerpiç duvarların kalınlığı yapının dıştan korunaklı ve olasılıkla birkaç

katlı olabileceğini, kapladığı alan da bunun kamusal bir yapı ya da bir zengin evi olabileceğini düşündürmektedir. Yapının en yakın benzeri aynı bölgedeki Giricano A ve C yapıları ile Üçtepe 11. tabakasıdır.

Kaynakça

Ökse, A. T., 1999. Salat Tepe 1998 Araştırması, *İhsu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1998 Yılı Çalışmaları* (ed. N. Tuna v.d.), Ankara: 333-351.

Ökse, A. T. v.d. 2001. Salat Tepe 1999 Yüzeysel Araştırması, *İhsu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları* (ed. N. Tuna v.d.), Ankara: 593-642.

Ökse, A. T. – A. O. Alp 2002. Salat Tepe 2000 Yılı Kazı Çalışmaları, *İhsu ve Karkamış 2000* (ed. N. Tuna v.d.): Ankara: 645-670.

Ökse, A. T. 2004. Salat Tepe 2001 Yılı Kurtarma Kazısı, *İhsu ve Karkamış 2001* (ed. N. Tuna v.d.), Ankara: 603-640.

Ökse, A. T. – A. O. Alp – N. İnal 2004. İhsu Barajı-Salat Tepe 2000-2002 Yılı Kazıları. 25. *Kazı Sonuçları Toplantısı I*, 2003, Ankara: 331-338.

Ökse, A. T. – A. O. Alp (baskıda). Salat Tepe 2002 Yılı Kurtarma Kazısı. *İhsu ve Karkamış 2002*.

Ökse, A. T. (baskıda). Salat Tepe 2000-2002 Kazılarının Stratigrafik Sonuçları. *Bellekten*.

Uysal, G. (baskıda). Salat Tepe Populasyonunun Paleoantropolojik Analizi. 27. *Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 31.05.2005, Antalya.

A. Tuba Ökse

DÜZELTME

Haberler Dergimizin 20. sayısında yayınlanan *Anazarbos Kazıları – 2004* (s: 24) yazısının başlığı, yayın sırasında gerçekleşen bir hata sonucu Anazarbos Kazısı olarak verilmiştir. Başlık, **Anazarbos Yüzeysel Araştırmaları-2004** olarak düzeltilmiştir.

KAZI - Araştırma

Aktopraklık Höyüğü Çalışmaları – 2005

1980’li yıllarda başlayan Ilıpınar kazılarına kadar, Güney Marmara tarihöncesi dönemler açısından hemen hemen hiç araştırılmamış bir yer durumundaydı. Dr. J. Roodenberg’in Ilıpınar’ın ardından başta Mentеше olmak üzere Hacılartep ve Barçın Höyük’te (Yenişehir II) yaptığı çalışmalar, bölgedeki tarih öncesi dönem kronolojisinin oluşumuna önemli katkılar sağladı. 2004 yılında, Ulubat Gölü’nün doğu terasında yer alan Aktopraklık Höyüğü’nde başlatılan kazılarla bölgedeki tarihöncesi dönem çalışmalarına bir yenisi daha eklendi.

Çalışmanın ilk yılında gerek yüzeysel taramaları ve sondajlar, gerekse jeomanyetik ölçümlerle yerleşmenin kapladığı alan yaklaşık olarak tespit edilmiş ve küçük çaplı kazılar ile kısmen araştırılmıştı. Buna göre Aktopraklık Höyüğü, Ulubat Gölü’ne doğru uzanan iki dere yatağının arasında kalan doğal bir yükseltinin üzerinde ve bu dere yataklarından birinin kuzey terasına kurulan birbiri ile kültürel ve kronolojik olarak ilintili iki yerleşim alanından oluşuyordu. 2004 yılında “güney kazı alanı” olarak adlandırdığımız, dere terasındaki yerleşimde bir sondaj, “kuzey kazı alanı” olarak nitelendirilen doğal yükselti üzerindeki yerleşimde ise 450 m²’ye varan bir alanda kazı çalışmaları yapılmıştı. İlk veriler güney kazı alanının Neolitik Çağ’da bir dere yatağının kuzey terasına kurulduğunu, daha sonra Neolitik Çağ’ın sonlarına doğru 150 m

kadar kuzeye taşındığını ve Orta Kalkolitik Çağ’a kadar olasılıkla kesintiz olarak devam ettiğini göstermişti.

2005 yılında ağırlık yine kuzey kazı alanına verilirken, güneyde göreceli olarak daha dar bir alanda çalışıldı. Kuzey kazı alanında önceki yıl 65 m çapında, kalın kalker sıvalı, üç yenileme evresi bulunan bir hendek tespit edilmişti. Bu yıl hendeğin derinliğinin 1 m’nin üzerinde olduğu anlaşıldı. Hendek içinde, çok sayıda kırık öğütme taşı ve özenli yapılmış tümlenebilir kaplarla dolu çukurlara ve mezarlara rastlandı. Bir kenarı taş sırası ile çevrelenmiş, basit çukurlara bırakılan 3 erişkin gömütünden de anlaşıldığı üzere, ölümler herhangi bir yön bütünlüğü gözetilmeden hoker biçiminde yatırılmıştır. Yerleşmedeki mezarlara şimdilik yalnızca hendek içinde rastlanmış olması ilginç bir durumdur. Ancak henüz hendeğin yapım amacı ve dönemine ilişkin kesin sonuçlara ulaşılamamıştır. Hendeğin bulunduğu alanın iç kısmında ve dışında bazı yapı kalıntılarına rastlanmıştır. Ancak bu yapı kalıntıları ile hendek arasındaki ilişki henüz net değildir. Hendek, söz konusu yapıları birbirinden ayırmak amacıyla yapılmış olabileceği gibi daha sonraki bir dönemde de inşa edilmiş olabilir. Ancak her iki koşulda da hendeğin Kalkolitik Çağ’ın başlarında açıldığı söylenebilir.

Bu alanda bulunan kalıntılar tek odalı dikdörtgen planlı yapılardan oluşmaktadır. Duvarlarda çok sayıda payanda bulunmakta, bunlar çatıyı taşımanın yanı sıra mekânı farklı işlevlere bölmektedir. 50 cm kalınlığında

Aktopraklık Kazı Alanı

olan duvarlar, dolgu kerpiç kullanılarak inşa edilmiş, yeşil renkte bir kil tabakası ile kaplandıktan sonra, bir çok kez ince kalker sıva ile sıvanmıştır. Duvar yüzlerinde ya da mekân içinde bulunan ahşap kalıntıları, duvarların en azından alt kısımlarının ve tabanların zaman zaman ahşap ile kaplandığını göstermiştir. Yapıların plan özellikleri buradaki yerleşme düzeni hakkında da bilgi vermektedir. Kesin yargılara varmak için henüz erken olmakla birlikte, yapıların bitişik düzende ardısıra diziler oluşturdukları ve önlerinde avlu olarak kullanılan geniş açıklıklar bırakıldığı söylenebilir. Bu alanda, dolgu kalınlığının anlaşılması için açılan sondajda höyüğün 5 tabakadan oluşan 4 m'lik bir dolgu kalınlığına sahip olduğu görülmüştür.

Güney kazı alanındaki çalışmalar ise buradaki yerleşmeyi çevreleyen ikinci hendeğin dışında ve hendek dolgusunun içinde sürdürülmüştür. Buradaki hendek kuzeydekinden oldukça farklı bir görünümde 3 m derinliğinde, üst açıklığı 6 m'ye ulaşan, içerisi yanık kerpiç döküntüleri ile dolu bir hendeğdir. Bu kısımdaki çalışma yalnızca hendek ve hendeğin dışında kalan alanda sürdürülmüş ve özellikle hendeğin dışında kalan tarafta gerek bölge, gerekse dönem için alışılmadık bir taş duvar ve blokaj sistemi ile karşılaşmıştır. Hendeğe teğet olarak kuzeydoğu güneybatı yönünde uzanan iki taş duvar, yaklaşık 10 m aralıklarla paralel olarak inşa edilmiştir. Her iki duvarın güneye bakan yüzlerine dikine, yükseklikleri 2 m'yi bulan blok taşlar yerleştirilirken arkada, eni 3 m'ye varan orta boy taşlardan bir blokaj oluşturulduğu gözlenmiştir. Blok taşların yine güneye bakan yüzleri uzun süre su ile temasa işaret eden parlak ve aşınmış bir görünüm oluşturur. Gerek bu durum gerekse iki duvar arasında kalan dolgunun, aniden birikmiş bir çamur niteliği taşıması, söz konusu sistemin yerleşmeyi olası taşkınlardan korumak için inşa edilmiş bir set duvarı olduğunu düşündürür. Set duvarının güneyinde açılan sondajlar bu alanda kalkerden ana kayanın ani bir düşüşe geçtiğini gösterir. Bu düşüş buradan, yatağını derine oymuş bir derenin geçtiği şeklinde yorumlanabilir. Ancak daha kesin sonuçlara ulaşabilmek için Ulubat

Gölü ve havzasının gelişimi üzerine çalışılması gerekmektedir. Gölün deniz ile ilişkisi ve su seviyesindeki değişimlerin saptanması, burada bulunan seddenin taşkınlarından korunmak için mi yapıldığını, yoksa Ulubat Gölü'nün bu kesime kadar sokulan bir koy oluşturup oluşturmadığı gibi soruları da aydınlığa kavuşturacaktır. Diğer taraftan burada bulunan masif duvarların yapımı için gerekli olan iş gücü ve organizasyon da, burada yaşayan topluluğun sosyal yapısının anlaşılması için önemli bir göstergedir.

Kısaca özetlemeye çalıştığımız Aktopraklık Höyüğü 2005 yılı çalışmaları, höyükte korunagelmiş en yeni tabakanın, buluntu analogilerinden yola çıkarak İlipınar VA dönemine; M.Ö. 5 binyılın ortalarına tarihlenebileceğini göstermektedir. Ancak henüz bu sonuçları doğrulayacak ¹⁴C analizleri yoktur. Buradaki çanak çömlek buluntuları Neolitik Çağ'dan Orta Kalkolitik Çağ'a kadar uzanan bir yerleşimin olduğunu işaret eder. Kazı çalışmalarının hemen ardından Bursa Arkeoloji Müzesi'nin sit alanı belirleme çalışmaları sırasında höyüğün 100 m kadar kuzeyinde, yine doğal bir sırtın üzerinde Kalkolitik Çağ'a tarihlenen bir mezarlık tespit edilmiş, buraya ilişkin kazı çalışmaları 2006 yılı projesine dahil edilmiştir.

Necmi Karul-Öcal Özeren

Alaca Höyük Kazısı – 2005

Alaca Höyük'te 2005 yılı kazısı, başlıca iki açmada yürütülmüştür. Bunlar, Kuzey Açması ve Güney Açması olarak adlandırılmıştır.

Kuzey Açmasında, 2003 yılından bu yana gün ışığına çıkarılması sürdürülen Hitit Maden Atölyesi'nin kazısına devam edilmiştir. 2003 yılından bu yana çok sayıda tunç ve gümüş iğne, altın düğmeler, potalar bulunan atölyede bu yıl, altın hariç diğer malzemelerden yapılmış objeler bulundu. Ayrıca bir baltaya ait taş kalıp da atölyenin işlevini açıkça ortaya koymaya yardımcı oldu. Bunların dışında çok sayıda ağırşak, ağırlık, obsidyen ve sileks kesiciler, tabaklar, iri bir gaga ağızlı testi, bize bir Hitit Maden Atölyesi'nde ne gibi malzemelerin bulunabileceği hakkında bilgi verdi.

Atölyede taş duvarlar üzerinde üç ayrı atık su kanalının varlığı da saptandı. Bu atık su kanallarının varlığı, maden işleme işi ile ilgili olmalıdır. Ancak kullanılan suyun nereden temin edildiği ve atığın nereye gittiği konularında bir ize rastlanılmamıştır.

Atık su kanallarının bulunduğu atölyenin, anıtsal bir yapı kompleksinin içinde yer aldığı anlaşılmıştır. Bu anıtsal yapının taş duvarları, yer yer bir metre yüksekliğinde korunmuştur. Duvarların inşa tekniği, Anadolu'da erken çağlardan bu yana görülen bir tekniktir. Duvarların iç ve dış kısmındaki irice taşların arası,

daha küçük taşlarla takviye edilerek, sağlamlaştırma tekniği ile yapılmıştır. Ancak, taş temellerin ne kadar yüksek olduğu ya da üzerlerinde kaç sıra kerpiç dizisi bulunduğu hakkında bir kalıntıya rastlanılmamıştır. Atölyenin bir küçük odasının doğu kısmı, tahrip edilmiş durumda bulunmuştur. İkinci odasının kazısına ise önümüzdeki yıllarda devam edilecektir.

Güney açması dediğimiz alanda, önceki yıllarda açığa çıkartılan tahıl depolarının (siloların) batı duvarları bulunmaya çalışılmıştır. Bu çalışma sonucu, siloların batı duvarlarının, mabed-sarayı kesen birinci ihata duvarı tarafından tahrip edildiği anlaşılmıştır. Anıtsal yapının açığa çıkartılan duvarları, restore edilmiş ve konsolidasyonları yapılmıştır.

Bu yılki çalışmalarda, Alaca Höyük Hitit Barajı'nın sadece temizliği yapılmış, restorasyonu yönüne gidilememiştir. Alaca Höyük'te mevcut 13 Eski Tunç Çağı krali mezardan 6 tanesi, dört duvar ve içi boş şekilde ziyaretçilerin görüşüne sunulmakta idi. Bu altı mezarın restorasyon projesi, ilgili koruma kurulunda onaylanmış ve restorasyon sonrası, içlerine konacak birebir eser kopyaları ile beraber fiyatlandırılmaya başlanmıştır. Bu projenin 2006 ya da 2007 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

Alaca Höyük Kazıları'nın yeniden canlandırıldığı 1996 yılından bugüne kadar geçen süreçte ele geçen hiyeroglif yazıtlı parçaların sayısındaki artış bize, Alaca Höyük'te başka yazıtların da bulunabileceği işaretini vermektedir.

Aykut Çınaroğlu

Aşağı Pınar Höyüğü Çalışmaları – 2005

Kırklareli'nin 500 m kadar güneyinde yer alan Aşağı Pınar höyüğündeki kazılar 1993 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Mehmet Özdoğan ile Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Prof. Dr. Hermann Parzinger başkanlığında yapılmaktadır. Genel olarak bu çalışma, Prof. Dr. Özdoğan'ın 1980'li yıllardan itibaren bölgede yaptığı kazı ve yüzey araştırmalarının devamı niteliğinde, Güneydoğu Avrupa ve Anadolu arasındaki ilişkilere odaklı bir sorunsalın parçasıdır. Bu nedenle ekibimizin bölgede sürdürdüğü araştırmalar yalnızca Aşağı Pınar höyüğü ile sınırlı kalmamıştır. 1994 yılından bu yana Aşağı Pınar'ın 300 m kadar batısında yer alan Kanlıgeçit İlk Tunç Çağı akropolünde kazı, Istranca Dağ Köylerinde ise kırsal mimari belgeleme çalışmaları yapılmaktadır. Önümüzdeki yıllarda, bölgedeki arkeolojik kültür varlıklarının TÜBA Kültür Envanteri Projesi kapsamında belgelenmesi, Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit kazı alanlarında yapılması düşünülen Açık Hava Müzeleri, Ahmetçe Köyü'nde bulunan ve yapımı bu yıl tamam-

Aşağı Pınar 4. tabaka yapı kalıntısı

lanan Kırklareli Arkeolojik Araştırma Merkezi'nde düzenlenecek olan atölye çalışmalarıyla giderek çok boyutlu bir kimlik kazanmaktadır. Yapılması planlanan bu yeni projelerle hedeflenen, bilimsel nitelikli araştırmaların yanı sıra kentte yerel katılımı da desteklenen, bir kültür sektörü bilincinin oluşturulmasıdır.

13. yılını geride bırakan Aşağı Pınar kazılarında 1993-2000 yılları arasında daha çok Kalkolitik Dönem'e odaklanılmıştır. Kapsamlı bir şekilde yayınlanan bu çalışmaların sonucunda höyükte Kalkolitik Dönem'i yansıtan ve kendi içinde alt evreleri bulunan 5 tabakanın (1-5) olduğu anlaşılmıştır. Çeşitli buluntu grupları üzerinde yapılan incelemeler, bu dönemin Balkanlar ile özellikle Bulgaristan'dan bilinen Karonovo III-IV kültürü ile aynı süreci yansıttığını göstermiştir. 2001-2003 yılları arasında ise ilk olarak 1996 yılında höyüğün kuzey kısmında saptanan Neolitik tabakalar içinde, dar kapsamlı kazı çalışmaları yapılmıştır. Küçük ölçekli bu çalışmalar yerleşmede, Neolitik Dönem'e tarihlenen oldukça iyi koruna gelmiş iki tabakanın (6-7) olduğunu ortaya koymuştur. Bu yeni bulgular, 2004 yılından itibaren Aşağı Pınar'da Neolitik Dönem'e odaklanan yeni bir projenin başlamasını sağlamıştır. Geçtiğimiz yıl yapılan hazırlık çalışmalarının ardından bu yılki kazılar, Neolitik tabakaların bulunduğu kuzey kazı alanında, özellikle 6. tabaka dolgularını kapsayan açmalarda sürdürülmüştür. Bunun yanı sıra Neolitik ve Kalkolitik Dönem arasındaki geçiş süreci üzerinde durulmuş ve iki dönem arasındaki ilişki anlaşılmasına çalışılmıştır.

Neolitik Dönem'e tarihlenen 6. tabakada önceki yıllarda, doğu-batı doğrultusunda yan yana sıralanmış üç odalı bir yapı kompleksinin olduğu görülmüştü. Bu yıl bu alandaki yapıların en azından batıya doğru kesintisiz olarak devam ettiği ve buradaki kalıntıların da diğerleri ile benzer nitelikte olduğu anlaşılmıştır. İçerisinde çok sayıda ocak, ışık yeri ve silo gibi yapı öğesinin bulunduğu alan tümüyle açılmamış, yapı kalıntılarının daha batıda ve kuzeyde devam ettiğinin görülmesi üzerine, burada yapılması gereken detaylı

çalışma gelecek sezona bırakılmıştır. Ancak şimdilik, Aşağı Pınar'daki Neolitik Dönem yerleşiminin, höyü-ğün kuzey kısmında bulunduğunu, mimari gelenek ve buluntu grupları açısından Kalkolitik tabakalardan belirgin farklılıklar gösterdiğini ve en azından 6. tabakada evlerin birbirine bitişik doğu-batı doğrultulu bir yapı dizisinden oluştuğunu söyleyebiliriz. Uyarlanmış ¹⁴C tarihleriyle M.Ö. 5900-5800 yıllarına tarihlenen ve şiddetli bir yangınla tahrip olan bu tabaka, kırmızı üzerine beyaz boya bezemeli çanak çömleği ile geniş ölçüde Orta ve Batı Balkanlar'ın İlk Neolitik kültürleriyle aynı özellikleri sergilemektedir. Ancak bu tabakada, çağdaşı Anadolu yerleşmelerinden bilinen buluntu topluluklarına benzeyen öğelerin de olduğu görülmüştür. Buradaki analizler tamamlandığında, gerek Neolitik yaşam biçiminin aktarımı ve gerekse bölgeye uyumuyla ilgili önemli bazı sonuçlara ulaşacağımızı düşünmekteyiz.

Bu yıl 5. tabakaya ait dolguların birden fazla evreye sahip olduğu görülmüş, en üstteki evrenin dörtgen, ince kil duvarlarıyla daha önceki yıllarda açılan 5. tabaka yapıları ile benzer nitelikte olduğu anlaşılmıştır. Bu evrenin altında, daha önceden bilmediğimiz ve şimdilik 5. tabakanın alt evreleri olarak nitelendirdiğimiz en az iki evrenin daha olduğu saptanmıştır. Mimari kalıntılar açısından çok tanımlı olmayan bu evrelere ait çanak çömlekler, Son Neolitik ile Kalkolitik Dönem arasındaki geçiş sürecine de ışık tutacak şekilde, bölgesel bir gelişimi yansıtmaktadır. Bu yıl ayrıca bazı sorunların çözümüne yönelik olarak daha üstteki Kalkolitik tabakalar içerisinde de küçük ölçekli kazılar yapılmıştır. Bu bağlamda doğu yarısı 1999-2000 yılları arasında açılan ve oldukça iyi koruna gelmiş olan bir yapı kalıntısının batı yarısında çalışılmıştır. 4. tabakaya tarihlenen ve kareye yakın dörtgen planlı olan bu yapı dalörgü bir yapım tekniği kullanılarak inşa edilmiştir. Açığa çıkarılan buluntular buranın daha çok depolama ile ilgili olduğunu göstermiştir. Yapı içinde çapları 75 cm ile 25 cm arasında değişen 7 adet in-situ silo ve çok sayıda silo parçası bulunmuştur. Siloların içinde ve taban üzerine dağılmış olarak bulunan tahıl kalıntıları, söz konusu depolama ünitelerinin dolu olduğunu düşündürmektedir. Bu yıl ayrıca, 3. tabakaya ait çevirme duvarının geçtiği açmalarda da kazı çalışmalarına devam edilerek, höyükteki dolgunun çevirme sisteminin dışında da devam edip etmediği kontrol edilmiştir. Burada yaptığımız çalışmalar, Kalkolitik Dönem yerleşiminin daha doğuda da devam ettiğini, ancak bu alanın Demir Çağı'nda da kullanıldığını ve olasılıkla bu dönemde yerleşmenin bir tahribata maruz kaldığını göstermiştir.

Anadolu ve Balkanlar arasındaki doğal geçiş yolu üzerinde bulunan Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit yerleşmelerinde ortaya çıkan veriler, iki bölge arasındaki etki-

leşimi yansıtmaktadır. Ancak bu yıl her iki alanda da yaptığımız kazılar, buradaki tarihöncesi kültürlerin söz konusu etkileşimin yanı sıra bölgesel bir oluşum sürecini de yansıttığını ortaya koymuştur. Özellikle çalışmaların yoğun olarak sürdürüldüğü Aşağı Pınar höyüğünde, Son Neolitik tabakaların düşündüğümüzden daha kompleks bir yapıya sahip olduğu ve Neolitik ile Kalkolitik tabakalar arasındaki geçişin yerel bir gelişim sürecini yansıttığı anlaşılmıştır. Bu bize, bölgenin yerleşik yaşam ve besin üretiminin batıya aktarımında bir köprü vazifesi görmenin ötesinde, aktarılan kültürün bölgesel bir gelişim süreci geçirerek yeni biçime kavuştuğunu göstermiştir.

Eylem Özdoğan-Heiner Schwarzberg

Güvercinkayası Kazısı - 2005

İ.Ü. Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri (Proje No. 380/03062005) tarafından desteklenen Güvercinkayası kazısı, onuncu sezonunu geride bırakmıştır. Küçük çaplı sayılabilecek bu Kalkolitik Çağ kaya üzeri yerleşmesi, kentleşme öncesinin, sosyoekonomik ve sosyopolitik devinimleri hakkında, önemli verileri barındırdığını ispatlamıştır.

İlk başlarda, doğal yapının formasyonu ile uyumlu, tasarım ürünü, bitişik düzende tutulmuş mimari dokusuyla dikkat çekmiştir. Kazılar ilerledikçe, tarım ve hayvancılığa dayanan kırsal ekonomisinde, artı ürünün sakınılması ya da idaresiyle ilgili bazı ekonomik ve politik gelişmelerin yaşandığı anlaşılmıştır.

Üst teras basamağını alttan çevreleyen destek duvarı ve yanıklı alanda kalın duvarların arkasında gizlenen özel yapılar, bu değişimin habercisi olmuştur. Kaya-lığın zirve düzlüğünde konuşlanmış özel yapılarla ilgili çalışmalar ilerledikçe, sosyal düzendeki farklılaşmaların yansımaları daha da belirginleşmiştir.

2005 kazısı, dış destek/savunma duvarıyla iç kale arasında, üçüncü bir savunma ya da destek hattını ortaya çıkarmıştır. 6 H açmasında bu dönem gözlemlenen yamaç kaplaması ve 7 İ'de kalın bir duvarla kuşaklanmış çifte tahıl silosu, akla ister istemez çok daha sonrasının Hitit Çağı savunma sistemlerini getirmektedir.

Çok zengin ve uçsuz bucaksız tarım topraklarına sahip Anadolu'nun Hititler'e kadar geleneksel yönetim modelinin, beylikler, prenslikler, yerel krallıklar şeklinde olduğu bilinmektedir. Anadolu'nun kentleşmesinde, hiç kuşkusuz bu modelin çok büyük etkisi olmuştur. Su kaynaklarına sıkı sıkıya bağlı ve dar bir alanda kümeleşmek zorunda kalan Güney Mezopotamya Kalkolitik Çağ tarımcıları, anıtsal yapılarıyla merkezi büyük kent modelini geliştirirken, aynı dönem Anadolu tarımcılarıysa, daha küçük boyutlarda kale kent modeline sadık kalmıştır.

İç kale doğu sınırında çifte savunma hattı ve ön planda kalın duvarla kuşaklanan silo

Bu bağlamda, uluslararası bir ekiple, pek çok bilim dalından uzmanlarla sürdürülen Güvercinkayası kazılarının, Anadolu modeli kentleşme olgusuna somut verilerle ışık tutmağa devam edeceğini ummaktayız.

Sevil Gülçur

Hakemi Use Kazıları – 2005

Dicle Nehri üzerinde yapımı planlanan Ilısu Barajı su toplama alanında kalacak kültür varlıklarının tespiti ve kurtarılmasına yönelik proje kapsamında yürütülen Hakemi Use kazılarında, 2005 yılı çalışmaları 18 Temmuz-02 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Diyarbakır Müzesi başkanlığında Ankara Hacettepe Üniversitesi'ne mensup bir ekip tarafından yürütülen kazıların bütçesi Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından karşılanmaktadır.

Hakemi Use, Diyarbakır il merkezinin yaklaşık 70 km doğusunda, Bismil ilçe merkezinin 12 km güneydoğusunda yer almaktadır. Dicle'nin sağ kıyısında yer alan küçük boyutlu bir höyük yerleşimi olan Hakemi Use, bir şahsın tapulu arazisi içinde yer aldığından üzerinde uzun yıllardan beri sulu tarım yapılmaktadır. Sistemli kazıların başladığı 2001 yılına kadar pamuk ekiminden dolayı höyüğün üst katmanlarında önemli ölçüde tahribat meydana gelmiştir.

2005 yılı kazıları, yerleşimin güney bölümünde açılan 5x10 m boyutlarındaki G8b, H8b, I8b, J8b olmak üzere dört açma ile daha önceki sezonlarda çalışılan E10 plan karesinde yürütülmüştür. 2005 yılı kazılarının son günlerinde E10 ve J8b plan karelerinde ana toprağa ulaşmak mümkün olmuştur. Böylelikle ilk kez 2004 yılında yerleşimin kuzey bölümünde ulaşılan ana toprağa bu yıl güney bölümünde de inilebilmiştir.

Hakemi Use 2005 yılı kazılarından elde edilen sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür:

1) Hakemi Use'de üç ana dönem bulunmaktadır.

Bunlar:

Period I. M.Ö. I. binyılın başları/Erken Demir Çağ/Yeni Assur

Period II. M.Ö. II. binyılın sonları/Orta Asur

Period III. M.Ö. VI. binyılın ilk yarısı/Geç Neolitik/Hassuna-Samarra

- 2) Yerleşimin üst katmanında ele geçen tek renkli ve hızlı çarkta üretilmiş seramik, bölgede çok iyi bilinen Yeni Assur seramiğidir.
- 3) Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Erken Demir Çağ süresince görülen Oluklu Kaplar'dan 2005 yılında bolca ele geçmiştir. Kazılan alanda bu seramikler çoğunlukla çukurlar içinde ele geçmektedir.
- 4) Hakemi Use'de kültür katmanının yaklaşık dört metre olduğu saptanmıştır.
- 5) Yerleşimin ana katmanı Geç Neolitik Dönem'dir (Yaklaşık 3.5 m'lik bir dolguyu içermektedir).
- 6) Geç Neolitik sonlarında yerleşim terk edilmiş ve uzun bir süre iskân edilmemiştir.
- 7) Hakemi Use, Geç Neolitik sakinleri, uzak mesafelerle ilişki içindedir. Bir taraftan Orta Mezopotamya, diğer taraftan Syro-Kilikya ile bağlantıların kanıtları ele geçmiştir.
- 8) Hakemi Use, Yukarı Dicle Vadisi'nde kazısı yapılmış ilk ve tek gerçek bir Hassuna/Samarra yerleşimidir.

Halil Tekin

Harmanören-Göndürle Höyük Mezarlık Kazısı – 2005

Isparta, Harmanören Mezarlık Kazısı 2005 yılı yaz dönemi çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile Isparta Müzesi adına, İstanbul Üniversitesi (İÜ) Rektörlüğü Bilimsel Araştırmaları Yürütücü Sekreterliği'nin desteği ve Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü ile Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'nın katkılarıyla 25 Temmuz-12 Eylül 2005 tarihlerinde yapılmıştır. Alan yöneticiliğini Arkeolog Nesrin Özsait'in yaptığı kazıya, Paleoantropolog Dr. Songül Alpaslan Roodenberg, İÜ Edebiyat Fakültesi'nden Araştırma Görevlisi Dr. Erkan Konyar, Mimar-Restorator H. Işıl Kocabaş, Arkeolog Derya Çığır, yüksek lisans öğrencimiz Özden Özdemir, mezunlarımızdan İsmail Baytak, Harun Oy, Salih Kaymak, Burhanettin Demirtop ile Tarih, Arkeoloji, Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümlerinden on bir lisans öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nden Yrd. Doç. Dr. Özdemir Koçak, Arkeolog Mustafa Bilgin ve Isparta Müzesi'ni temsilen Mustafa Akaslan katılmıştır. Özveriyle çalışan tüm ekip üyelerine candan teşekkür ederim.

Bu yıl 3x5 m boyutlarında tek açmada, Açma Y'de çalışıldı. Açma Y, batı duvarında tespit edilen mezar Y6'yı açığa çıkartabilmek için batıda 2 m, kuzey duvarında tespit edilen mezar Y8 ve Y9'u açığa çıkartabilmek için kuzeyde 1.20 m, güney duvarında tespit edilen mezar Y5'i de açığa çıkartabilmek için güneyde 0.50 m genişletildi. Ayrıca, Açma S'nin batı duvarının kuzey köşesinde, kış yağmurlarından dolayı koruma taşları ortaya çıkan bir mezar da açıldı. Açma S duvarında ele geçen bu mezara, 2001 yılı mezar sıralamasını takip ederek S11 adını verdik. Ağız açıklığı düz bir tarla taşıyla örtülen HÖM05S11 mezar küpü, hafif dışa çekik ağızlı, kısa boyunlu dört dikey tutamaklı, dibe doğru daralan gövdeli, düz dipli, orta boy bir küptür. Buluntu vermedi. Burada, Açma Y'de açığa çıkarılan dokuz mezar, ana özellikleriyle verilecektir. Kapak taşlarına -18, -39 ve -49 cm'de ulaşılan Mezar 1, 3 ve 7 tarım nedeniyle dağıtılmış, üst koruma ve destek taşları kaybolmuştur. Geniş, yayvan gaga ağızlı, kısa dik boyunlu, yuvarlak gövdeli, düz dipli küçük bir küp olan HÖM05Y1'in gövdesini zikzak yiv bezeme çevirmektedir. HÖM05Y3 ve HÖM05Y7, düz ağızlı, karşılıklı simetrik hilal tutamaklı, silindirik gövdeli düz dipli küçük küplerdendir. Üç mezar da buluntu vermedi.

Koruma taşlarına -23 cm küp kırıklarıyla de ulaşılan Mezar Y2 el değmemiş olarak bulunmuştur. Hafif dışa çekik ağızlı, kısa boyunlu, düz dipli, omuzdan dibe doğru daralan geniş gövdeli büyük bir küp olan HÖM05Y2'nin ağız açıklığı büyük düz bir taşla örtüldükten sonra, kapak taşının üstü ve etrafı büyük taşlarla kaplanmıştır. Ayrıca küpün ağız ve çevresi ve üst yarısı küp parçalarıyla korunmaya alınmıştır. Bunun için parmak askılı büyük bir küpün kırılarak kullanıldığı belirlenmiştir. Mezar küpünün sağ yanında, küpe bitişik, aynı doğrultuda ve aynı koruma kitlesinin altına yerleştirilmiş tutamaklı ve memecikli silindirik gövdeli küçük bir küp (HÖM05Y2-1) ele geçmiştir. Şimdiye dek bu büyüklükte ve biçimde bulunan tek armağandır. HÖM05Y5'de tek bireyi gösteren iskelet kalıntısı ele geçmiştir. Hocker durumda yatırılan ölünün başının küçük düz bir kalker taş üzerine yerleştirildiği görülmüştür.

Yüzeye çok yakın, -20 cm de görünen Mezar 4 tarım nedeniyle dağıtılmış durumdadır. Çok tahrip olduğundan örtü biçimi anlaşılammıştır. Ele geçen parçalara göre gövdesinde zikzak yiv bezemesi olan, geniş gaga ağızlı, dikey kulplu, yuvarlak gövdeli, düz dipli orta boy bir küptür. Şimdiye dek ele geçen gri-siyah açkılı gaga ağızlı küplere yeni bir form getirdi. Açma güney duvarı önünde münferit bulunan küçük bir çanak parçası, bir şekilde, küpten dışarı çıkan bir armağan olabilir. Mezar Y5 düzenlenirken burada var olan başka bir mezarın tahrip edilerek küpünün kullanıldığı anlaşılmıştır. HÖM05Y5 mezar küpü ikinci kullanımında

ağız açıklığı çan biçimli büyük bir çömlekle örtülmüştür. Günümüzde tarım nedeniyle çok tahrip olmuş, kapak küpünün 1/3'i kısmen kalmıştır. Ana mezar küpünün içine düşen çok iri taşlar iskeleti tamamen dağıtmış durumdadır. Hafif dışa çekik dudaklı, dört dikey kulplu, dibe doğru daralan gövdeli, düz dipli büyük bir küptür. Bir çömlek (HÖM05Y5-2), iki testicik (HÖM05Y5-1, HÖM05Y5-4) ve bir fincan (HÖM05Y5-3) buluntularıdır. Mezar Y6, Hafif dışa çekik dudaklı, dışa çekik ağızlı, dört dikey tutamak kulplu, dibe doğru daralan gövdeli, düz dipli, büyük bir küptür. Kulplar arasında parmak baskı bezeme vardır. Kapak taşının önüne armağan olarak büyük bir testini gaga ağızlı boyun parçasının yerleştirildiği görülmüştür. Bu tip sunumları daha önce de tespit etmiştik. Gömüye rastlanmadı. Mezar 8 ve 9 yan yana düzenlenmiştir. Dar ağızlı, dört tutamak kulplu, dibe doğru daralan HÖM05Y8 Mezar küpünün ağız açıklığı bir çömlekle kapatılmıştır. HÖM05Y8 A, düz ağızlı, iki yatay tutamaklı, düz dipli, büyük bir çömlektir. Ağız düz bir tarla taşıyla kapatılan HÖM05Y9, düz ağızlı, simetrik iki yatay tutamaklı orta boyda bir küptür. İki mezarda buluntu vermedi. Sonuç olarak, gün ışığına çıkartılan mezarlarda doğanın tahribi yanı sıra insan eliyle de tahribat gözlenmiştir. Doğu-batı doğrultusunda düzenlenmiş olan tüm mezar küpleri çatlak-kırık ele geçmiştir. Doğu-Batı doğrultusunda açığa çıkartılan dokuz mezar küpünden ikisinin (HÖM05Y5-HÖM05Y7) ağız açıklıkları, bir çömlekle örtülmüş, diğer yedisinin ağızları düz bir taşla kapatılarak etrafları toplama taşlarla ve küp kırıklarıyla korunmaya alınmıştır. Açma batısında HÖM05Y5 Mezar küpü kaldırıldıktan sonra, bu kesimde sondaj yapılarak jeolojik tabakalanmanın tespitine çalışılmıştır.

2005 yılı çalışmalarımızda ele geçen buluntular, Harmanören küp envanterine yeni tipler vermiştir. Bu yıl da restorasyon çalışmalarına devam edilmiş, bu yıl ele geçen buluntular: HÖM05Y1 Mezar küpü, gaga ağızlı üç testicik, iki çanak ile önceki yıllarda çok parçalı olarak kaldırılan küplerden tümlmeleri bitirilen ve konservasyonları tamamlanan 18 adedi Isparta Müze Müdürlüğü'ne tutanakla teslim edilmiş Yine, önceki yıllarda olduğu gibi, gün ışığına çıkarılan kemikler Paleoantropolog Dr. Songül Alpaslan Roodenberg tarafından yerinde incelenmiştir.

Mehmet Özseit

Hattuşa Kazıları – 2005

Yukarı Batı Şehir'de yer alan Sarıkale kaya kütleli önündeki düzlükte yapılan kazı çalışmalarına 2005 yaz döneminde devam edildi.

En alt tabakada (yaklaşık M.Ö. 1500), önceki yıllarda kazımı tamamlanmış kare planlı yapının hemen yanında ve planı bunun eşi, iç bölmeleri simetrik, kenar uzunluğu 16 metre olan kare planlı, ikinci bir yapı saptandı.

Ayağa Kaldırılan Hitit Kent Surları

Yapının dış duvarları taş temel üzerine kerpiç, içteki oda duvarları ise kısmen doğrudan kerpiçten örülmüştür. Askeri kullanımı olduğu düşünülen bu yapının üzerinde yaklaşık, M.Ö. 13. yy başlarına kadar sürmüş, sivil mimari gösteren, en az üç evrede izlenebilen yerleşim ile karşılaşıldı. Bu yerleşimin özellikle alt evrelerinde maden, taş, kemik ve cam gibi hammaddelerin işlendiği ışıkların varlığını gösteren yeni verilere ulaşıldı. Bronz, fildişi ve taştan biçimlendirilmiş mühürlerin yanı sıra yapımı henüz tamamlanmamış taş mühürler, burada mühür üretimi de yapıldığını gösteriyor. Bu yerleşimin üst evrelerinde ise daha şehir karakterli yapılaşma izlenebiliyor.

Sarıkale önünde yapılan kazı çalışmaları, kentin gelişim tarihçesiyle ilgili eski teorilerin yanlış olduğunu gösteriyor. Yukarı Şehrin bu bölümünün M.Ö. 1500'ler gibi erken bir tarihte bu kadar yoğun yerleşime sahne oluşu, Yukarı Şehrin kullanımının ve dolayısıyla surunun da yeniden tarihlenmesi gerektiğini vurguluyor.

Çalışmaların ikinci kolu olan Hitit kent surunun iki kule ve üç duvar gövdesinden oluşan 65 metrelik kısmının ayağa kaldırılması projesi tamamlandı. Bu kısım için gerekli 64.000 kerpiç tuğla, kazılardan elde edilen Hitit kerpiçlerinin boyutları esas alınarak, yalnız kerpiç toprağı, saman ve su kullanarak, geleneksel metodlarla üretildi. Sağlamlaştırdığımız taş temeller üzerine, Hitit modelleri örnek alınarak örülen duvarlar yine aynı malzemeyle sıvandı, üst kenar mazgal dişleriyle donatıldı. Böylesine anıtsal bir kerpiç yapı ilk kez gerçek boyutlarında, yerinde, yeniden inşa edilmiş oldu. Oluşturulan üçüncü boyut sayesinde, Hitit mimarlığında hakim malzemenin aslında kerpiç olduğunu ve bu malzemedeki yapılan binaların anıtsal boyutlara ulaşabileceğini ziyaretçilere aktarmak mümkün oldu ve arkeolojinin önemli görevlerinden biri olan *araştırma sonuçlarının geniş kitlelere aktarımı*

gerçekleşti. Şüphesiz bu projenin tek amacı öğren yerine yaptığı görsel katkı değildi. Çalışmanın farklı süreçlerinin belgelenmesi, kullanılan malzemeler ve miktarları, surun ileriki yıllarda gereken bakımı gibi konular deneysel arkeoloji kapsamındaki projenin ağırlık noktasını oluşturdu. Bu gözlemler sayesinde Hitit dönemindeki planlama, organizasyon ve uygulama konusunda kapsamlı bilgi edinmek mümkün oldu.

Jürgen Seeher

İkiztepe Kazıları – 2005

İstanbul Üniversitesi (İÜ) ile Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yürütülmekte olan Samsun İkiztepe kazıları 2005 döneminde 13 Temmuz ile 01 Eylül tarihleri arasında 51 gün süreyle gerçekleştirildi.

2005 dönemi çalışmalarına kazı heyeti üyesi olarak Arş.Gör. Aslıhan Yurtsever ve Arş.Gör. Esra Gülseven ile İÜ stajyer lisans öğrencileri Züleyha Doğan, Sezer Seçer, Ergün Çağırın, Samim Eliboloğlu, Togay Doğan, Sinem Üstün, Vedat Karabulut katıldı. Bakanlık uzmanı olarak Samsun Müzesi Müdürlüğü araştırmacılarından Salih Kurudere kazıda görev aldı.

15 Temmuz ile 25 Ağustos tarihleri arasında kapsayan 2005 dönemi arazi çalışmaları 2000 döneminden itibaren tekrar kazılmasına devam edilen Tepe I'de geliştirildi. Tepe'nin kuzey yamacında yer alan "M" açmasının C 15, 16, 17, 18, 19/IV 8 ve C 15, 16, 17, 18, 19/IV 9 plan karelerini kapsayan 250 m²'lik alanında kazılar gerçekleştirildi.

C 15, 16, 17, 18/IV 8 ve C 15, 16, 17, 18/IV 9 plan karelerinde 2004 döneminde durdurulan seviyelerden, höyüğün formasyonuna uyumlu olarak ana toprağı erişmek için ortalama 6 m kadar derinleştirildi. Ayrıca, C 19/IV 8 ve 9 plan karelerinde de toprak atımını kolaylaştırmak için derinleşilmeye gidildi. Bu derinleşme sonucunda C 18/IV 8 ile C 18/IV 9 plan karelerinde 20.05 m'de ana toprağı erişildi ve farklı seviyelerde 6 mimari tabaka saptandı. Ana topraktan yukarıya doğru yer alan 3 mimari tabakanın İlk Tunç Çağı I kültür katına ve bu katın üzerindeki 3 mimari tabakanın da İlk Tunç Çağı II kültür katının erken evresine ait olduğu özellikle doğu batı kesitinin incelenmesinden açıkça saptandı.

Bu çalışmalar sırasında C 16/IV 8 plan karesinde 2004 döneminde ortaya çıkan fırın kalıntılarının tamamı incelenmek üzere temizlendi. Bu inceleme sonucunda da şiddetli bir yangın geçirerek oldukça tahrip olmuş fırının doğruya doğru eğim yapan kare planlı bir platform içinde yer aldığı ve bu haliyle de bu fırının atölye niteliğindeki bir kompleksin parçası olduğu anlaşıldı. Bu kompleksin temizliği sırasında ele geçen pişmiş toprak süzgeç kabın gerek kullanım tekniğı, gerekse bezemesi ile dikkat çeken ünik bir eser olduğu görüldü.

İkiztepe-Pişmiş toprak süzgeç kap

2005 dönemi çalışmalarına son verildikten sonra kazı alanı koruma altına alındı ve 36 adeti müzelik ve 329 adeti etüdürlük olmak üzere toplam 365 adet pişmiş toprak, kemik, kavkı, tunç, taş ve çakmaktaşıdan yapılmış eser Samsun Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'ne 26.08.2004 tarihinde teslim edildi.

2005 dönemi kazı çalışmalarının tamamlanmasından sonra İÜ, Samsun Valiliği ve Bafra Belediye Başkanlığı'nın himayelerinde İkiztepe'deki kazı çalışmalarının 30. yılını kutlama programı gerçekleştirildi. 1-4 Eylül 2005 tarihlerini kapsayan bu kutlama programı çerçevesinde, ilk 2 gün uluslararası düzeydeki sempozyum, Bafra Öğretmevi salonunda yapıldı. Bu sempozyuma yerli ve yabancı 30 kadar bilim adamı katılıp bildiriler sundular. Sempozyum sonrasında ise Orta Karadeniz Bölgesi'nin arkeolojik zenginliklerinin tanıtımını sağlamak için Sinop ve Samsun il sınırları içinde geziler düzenlendi.

Bu vesile ile gerek kazı çalışmalarına, gerekse 30. yıl kutlama programına destek sağlayan İÜ'ne, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na, Samsun Valiliği ile Bafra Kaymakamlığı'na ve Bafra Belediye Başkanlığı'na içten teşekkür ederim.

Önder Bilgi

Kaunos Kazıları – 2005

Örendeki 2005 yılı faaliyetlerimiz önceden belirlenmiş program çerçevesinde gerçekleşmiştir: Kazı; Restorasyon; Onarım; Araştırma; Düzenleme; Projeler.

Kazılar

Palaestra Terası üzerindeki kazıların amacı, geçen yılda terasın doğu köşesinde başlanan her iki açmanın tamamlanmasına yöneliktir: Açmanın birinde, görkemli teras duvarının hemen önünde ortaya çıkartılan kana-

lın devamını açığa çıkartıp, fonksiyonunu belirlemek ve de seramik yönünden zengin adak çöplüğünü temizlemektir; diğerinde ise, doğu-batı duvarının kontextini anlamaktır.

Bir başka kazı alanımız, bu yıl keşfettiğimiz Nekropol Çeşmesi'dir. "E Grubu" altındaki Kaya Mezarları'nın kümelendiği yamacın hemen altında inşa edilmiştir. Bunun bir diğer nedeni de, arkasında haznesi bulunan bu yalaklı Çeşme'nin aynı zamanda hayvanların sulanmasına da hizmet vermesidir.

Restorasyon

Bu yılın ağırlıklı programı, projesi hazırlanmış ve kurullardan geçmiş olan Liman Agorası Çeşme Binası'nın restorasyonunun tamamlanmasıydı. MÖ 3. yy'ın sonlarında inşa edilmiş olan *Nymphaeum*, tipik bir Geç Klasik plan gösterir: Arkada sürekli doluma bırakılan Hazne ve *in antis* bir Önmekân. Hadrian Dönemi'nde değiştirilen plan yapısıyla Çeşme, Erken Hıristiyanlık Çağı içlerine kadar hizmet vermiştir. Restorasyon projesi, ilk evresindeki kullanımına göre hazırlanmıştır. Architrav yüksekliğine kadar hemen bütün blokları korunmuş olan binanın cephe ve üst yapı elemanları, belirlenen projeye uygun olarak yeniden yapılmıştır. Bunların imalatı süresince mevcut blokların konservasyonları yapılmış ve Hazne'nin izolasyonu tamamlanmıştır. Tüm ön hazırlıkların tamamlanması ve sonrasında yeni malzemenin yerlerine monte edilmesinden sonra Çeşme, kendi dönemindeki görünümüne ve fonksiyonuna 2300 yıl sonra yeniden kavuşmuştur.

Onarım

Yoğun yağışlı geçen kış mevsimi sonrasında, belli bir noktada yıkılan Stoa'nın arka duvarı, kendi malzemesi kullanılarak onarılmış ve önceki konumuna getirilmiştir. Aynı şekilde, 1980'li yılların başında tahrip edilmiş olan ve zamanında Murena'nın bronzdan süvari heykelini taşıyan kaide de onarılmıştır: Blokları sökülmüş ve yeniden monte edilmiştir.

Araştırma

Kaunos Tuzlası-*Salinae*

Bilindiği üzere Plinius, Kaunos Tuzu'nun antik çağlardaki göz merhemi yapımı için özellikle tercih edilmiş olduğundan bahsetmektedir. Çeşme Binası'nın batı duvar dış yüzüne yazılmış olan "Gümrük Nizamnamesi", reçine ile birlikte ihracatından hiç ödün verilmeyen bu ürünün, nerede elde edilmiş olduğuna dair en küçük bir bilgiyi bile içermez. Oysa çok da merak etmişizdir ve bu merakımız herkesçe de bilinmekteydi. Kısmet 38 yıl sonra, bu mevsimeymiş. Dalyan Belediye Başkanı Sayın Suat Tufan'ın, bu antik tuz tesisinin keşfedilmesindeki "izciliği" yadsınamaz. Yerine ulaştığımızda içimiz içimize sığmıyordu ve şaşkındık. İçimiz içimize sığmıyordu, çünkü bunca yıldır merak edilen ve sorgulanan "Kaunos Tuzlası" artık karşımızdaydı. Şaşkındık, çünkü böylesine bir tesisin mimari

yapısıyla arkeologlar olarak ilk kez tanışıyoruz. Tesis, Plinius'un tarifine uygun yapısıyla kendisini korumuş ve günümüze ulaşmıştır: "...Deniz tuzu, ya sahilde deniz suyunun çekilmesiyle, ya da kıyı şeridi boyunca yerleştirilen tavalar içinde tahliye ettirilen deniz suyunun elde edilmektedir."

İztuzu Plajı'nın arkasında kalan ve kesinlikle denizin "gel-git"leri sırasında oluşan küçük çaptaki İztuzu Gölü'nün hemen arkasındaki kayalık tepe arasında kalan kumul, Kaunoslular'ın "tuzlası-*salinae*"sı olarak kullanılmıştır. "Tuz Tavaları" ya da "Tuz Çanakları", kumul üzerinde oluşturulan parseller içine yerleştirilmişlerdir.

Tiyatro Sahne Binası'nın ilk evresinde, hemen önünde yapılmış olan *Periaktos*, "döner sahneler", Anadolu'da bilinen ilk örneklerdir. Bu nedenle üzerinde özel bir araştırma programı yürütülmektedir.

Düzenleme

Çok ziyaretçisi olan Kaunos'un önemli yapıları önüne önceki yıllarda konulan iki dildeki bilgilendirme levhaları yanına, bu binaların restütüsyon çizimleri de dikilmiştir. Alanda "Seyir Bankları" oluşturulmuş ve yürüme güzergâhları belirlenmiştir. Agora düzlüğünde ise, "Arkeolojik Park" projesi çerçevesinde düzenlemeler yapılmıştır.

Projeler

Önümüzdeki yıllarda yapılması planlanan restorasyon çalışmalarının proje hazırlıklarına başlanılmıştır. Bu bağlamda "Palaestra Kapısı" ve "Kubbeli Kilise" nin restorasyon, Teras Tapınağı'na ait mimari blokların ise konservasyon projeleri hazırlanmıştır.

Cengiz Işık

Klazomenai Kazı Çalışmaları – 2005

1979 yılından bu yana Ege Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Güven Bakır'ın başkanlığında Kültür Bakanlığı ve Ege Üniversitesi adına yürütülen Klazomenai kazılarının 2005 yılı kazı ve restorasyon çalışmaları Ağustos ve Ekim ayları arasında gerçekleştirilmiştir.

Klazomenai'de bu yılın çalışmalarının ağırlık noktası Hamdi Balaban Tarlası (HBT) sektörü kazılarıdır. Sektörün doğusunda yürütülen çalışmalarda M.Ö. 4. yy'ın ikinci dörtlüğüne ait üç adet prostaslı evin birleştirilmesiyle oluşturulmuş, *basileia* olarak adlandırılan yapının mimarisi ve bu yapının doğusunda kalan alanın stratigrafisi araştırılmıştır. *Basileia* yapısına ait muazzam bir işçilik gösteren teras duvarının hemen doğusunda yer alan Açma 1 ve Açma 4 kazılarında sürpriz bir gelişmeyle kuzey-güney doğrultulu bir sur duvarı ortaya çıkarılmıştır. Sur duvarının batı yüzünde yer alan, olasılıkla kare planlı bir kulenin kalıntısına

rastlanması ve kulenin iç tarafta köşe yaparak daralması kuleler tarafından korunan girişe işaret etmektedir. Söz konusu birimler, M.Ö. 375-350 yıllarına tarihlenen *basileia* yapısının teras duvarı tarafından tahrip edilmesinden dolayı daha erkene ait olmalıdır.

Sektörün kuzeyinde kazılan Sondaj 1 açmasında olasılıkla Klasik Dönem'e ait kuzey-güney doğrultulu kalın bir duvar ile karşılaşmış, Sondaj 2 açmasında ise yoğun kerpiç artıkları ile *basileia* yapısının teras duvarına ait dağıntı bloklar ele geçmiştir.

Basileia yapısını oluşturan 2 ve 3 numaralı prostaslı evlerin birleştiği noktada yer alan Açma 3'te geç dönem tahripleri yüzünden plana dönük kesin verilere ulaşılamamıştır.

HBT sektörünün güneyinde yer alan M.Ö. 6. yy'ın ikinci yarısına ait zeytinyağı işliği ve ona bağlı depo yapısının tekrar ayağa kaldırılma çalışmaları tamamlanmıştır. Meraklılarına kapılarını açan Klazomenai zeytinyağı işliği, bu çalışma döneminde yenilenen çatısıyla Arkaik Dönem zeytinyağı üretim teknolojisini tekrar yaşatmaktadır.

HBT sektörünün Arkaik Dönem'de bir endüstri alanı olduğunu vurgulayan diğer bir veri 1999 yılında ortaya çıkarılan demirci işliğidir. 2005 yılı çalışmalarında M.Ö. geç 6. yy'a ait demirci işliğinin önünde yer alan su kanalı kazılmış, kanal içinde işlikteki faaliyete işaret eden demir cevheri külçeleri ve biley taşları bulunmuştur.

Kazı çalışmalarının yanı sıra, Akropolis tepesi kuyularında ele geçen seramik ağırlıklı malzemenin koruma ve restorasyon çalışmalarına devam edilmiştir.

Hüseyin Cevizoğlu

Knidos Kazı ve Araştırmaları – 2005

Muğla İli Datça İlçesi sınırlarına yer alan ve 1988 yılından beri Kültür ve Turizm Bakanlığı adına Prof. Dr. Ramazan Özgan Başkanlığında yürütülen kazı ve araştırmalara 2005 yılında da devam edilmiştir. Son yıllarda olduğu üzere çalışmalar, 2005 kampanyasında da, bir yamaç üzerine yerleştirilen kentin en alt kısmında yer alan ve Dionysos Tapınağı'ndan dolayı 'Dionysos Terası' adı verilen terasta ve 'Liman Caddesi'nde sürdürülmüştür.

İlk kez 1996 yılında ortaya çıkartılan ve araştırmalarda bulunan mermer plakalar üzerindeki yazıttan dolayı 'Stoa' olarak değerlendirilen, görkemli yapının kuzey bölümünün kazısı 2005 yılında tamamlanmıştır. Yaklaşık 130 m doğu-batı doğrultusunda uzanan ve birbiri yanı sıra dizilen dörtgen planlı mekânlardan meydana gelen yapının cephesi tümüyle, renkli mermer plakalar ile kaplıdır. Stoa'nın 5 m önünde, yapı boyunca

Knidos-Stoa

devam eden Korinth düzeninde sütunlu bir galeri bulunmaktadır. Gerek mimari ve yazıtlar gerek diğer küçük buluntular, Helenistik Dönem'de inşa edilen Stoa'nın Roma İmparatorluk Dönemi'nde önemli değişikliklere uğradığını göstermektedir. Kazılar sırasında tespit edilen güçlü bir yangın tabakası Stoa'nın M.S. 3. yy'ın ortalarında tahrip olduğunu ve bir daha kullanılmadığını göstermektedir.

Stoanın kazısının tamamlanmasının hemen ardından yapının Anastylis projesinin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalara 2005 kampanyası içinde başlanmıştır. Bu konu ile ilgili gerekli ölçüm ve çizimler tamamlanmış olup, gelecek yıllardaki restorasyon-onarım çalışmalarına yönelik, mimari blokların tasnifi Stoa'nın hemen güney kısmına yapılmıştır.

2005 yılı içindeki diğer bir çalışma alanı, kentin Hippodamik planına uygun olarak, Küçük Liman'dan başlayarak kuzeye doğru yükselen ve doğu-batı ana caddesini dik olarak kesen Liman Caddesi'nde gerçekleştirilmiştir. Caddenin, limandan itibaren 80 metrelik bölümü açığa çıkartılmıştır. 'Küçük Liman'ın hemen doğusundan başlamasından dolayı 'Liman Caddesi' adını alan cadde, 10 m genişliğinde ve zemine büyük polygonal kireç taşı döşenmesi ile oluşturulmuştur. Caddenin belirli noktalarına yerleştirilen basamak ve geçiş platformları ile oluşturulan hafif bir meyille kuzey yönelmektedir. Cadde üst teraslarda yer alan Apollon Kutsal Alanı'nda sona ermekte ve doğu-batı ana caddesi ile kavşak oluşturmaktadır. Liman ile direkt ilişkisi ve Apollon Kutsal Alanı'na açılması, kentin en önemli noktalarından biri olduğunu gösterir. Knidos'un şehir planlamacılığı açısından, Klasik Dönem oluşumu sırasında belirli bir proje kapsamında düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Ertekin Doksanaltı

Korykos (Kızkalesi) Yüzey Araştırması – 2005

Bu yılki çalışmalarımızı üç amaca yönelik olarak gerçekleştirmiş bulunmaktayız:

- 1) Geçen yıl başlanmış olan tapınak ile sütunlu yolun mimari elemanlarının çalışılmasını ve bu iki yapının yanı sıra Total Station ile Korykos yerleşiminin topografik haritasının çıkarılmasını devam ettirmek
- 2) Korykos'a bağlı yeni yerleşimlerin aranması ve çalışılması
- 3) 'Yörük Kilisesi' olarak bilinen kilisenin çalışılması.

Önce tapınak, çevresi ve sütunlu yol ile ilgili olarak yapılmış bulunan yeni saptamalara değinilecektir: Tapınak alanının sadece çağımızda değil, Roma Dönemi sonunda Bizans Kilisesi'ne çevrilmesi, Ortaçağ'da ise deniz ve kara kalelerinin yapımı sırasında çok sayıda yapı elemanının taşınması nedeniyle, yapılan detaylı araştırmalarda, farklı mekânlardan tapınağa ait mimari parçalar bulunmuştur. Bulunan frizli bloklardaki bezemelerde, bitki motiflerinin içersindeki yaban domuzu veya kurt şeklindeki hayvan betimlemelerinin altında Lesbos süslemeleri, bu süslemelerin altında yumurta dizisi, yumurta dizisinin altında ise inci dizisi ve ardından boş bırakılmış bir alan arşitravin başlangıcını oluşturmaktadır; düz kısımdan sonra ikinci bir inci dizisi bulunmakta ve yine düz bir alan, üçüncü inci dizisi ve yine düz bir kısım ile sonlanmaktadır. Tapınağın mimari bezemeleri; hareketli yaprak motifleri ve oranlar nedeniyle M.S. 2. yy'ın ikinci yarısına tarihlenebilmektedir (L. Vandeput, *The Architectural Decoration in Roman Asia Minor, Sagalassos: a Case Study*, 1997: 158).

Geçen yıl çalışmalarına başlanmış olan sütunlu yolun, karayolunun güneyinde devam ettiği saptanmıştır. Limon bahçelerinin içersinde saptanmış bulunan sütun kaideleri böylelikle sütunlu yolun aksı hakkında da bize fikir vermiştir: Sütunlu yol kuzey-güney istikâmetinde, Korykos'un en önemli koylarından birisinde sonlanıyor olmalıydı. Bu koyda bir de hamamın bulunması burada bir limanın var olmuş olma ihtimalini ortaya koymaktadır.

Yapılan yüzey araştırmaları, Kızkalesinin kuzeyindeki Hüseyinler Köyü etrafında geliştirilmiştir. Hüseyinler Köyü'nün Kuzukaya mevkiinde, Roma yolu kenarında bir yuvarlak sunak bulunmuştur. Burada bulunan Roma yolu, Dağlık Kilikia'nın en iyi korunmuş yollarındandır. Hüseyinler Köyü'nün Tol yerleşimi, günümüzde de kullanım gördüğü için hiçbir şey orijinal konumunda değildir. Burada bulunan ve M.S. 5. veya 6. yy'a ait olması gereken kilise, oldukça iyi korunmuştur. Dikkati çeken husus, Kilikia kiliselerinin çoğunda görüldüğü şekilde, büyük blok taşların

kullanılarak, harcın sadece kısmi olarak yararlanılması ve dış yüzeyleri düzleştirilen taşların, iç kısımda kaba yontulu bırakılması.

Elaiussa Sebaste antik kentine sınır olan Paşa Deresi Vadisi'nin batısında bir yerleşim incelenmiştir. Hellenistik Dönem'e ait olan poligonul duvarlı bir mezar ve yine aynı teknikteki bir kule, yerleşimin erken evresine işaret ederken, bir tonozlu mezar, Roma Dönemi'ne ait tek yapı olarak belirlenmiştir. Diğer yapılar Bizans Dönemi'ne aittir, ancak duvarları sonradan defalarca kullanım gördüğü için, plan vermemektedir. Burada dikkati çeken en önemli yapı, monumental taşlarla oluşturulmuş büyük bir mekândır. Taşların büyüklüğü, harç kullanımının gerekliliğini ortadan kaldırmıştır. Bizans Dönemi'nde harç kullanılmaksızın inşa edilen dini ve sivil yapılar, Dağlık Kilikia'nın dikkati çeken bir özelliğidir. Bu gelenek Hellenistik ve Roma Dönemlerinden aktararak devam ettirilmiştir. Oysa ki Küçük Asya'nın diğer bölgelerinde, küçük taşların ve tuğlanın harç ile sağlamlaştırılarak kullanılması yaygındır (F, W Deichmann, *Rom, Ravenna, Konstantinopel*, Naher Osten, *Gesammelte Studien zur spaetantiken Architektur, Kunst und Geschichte*, 1982: 702 702 vd.; 717 vd.). Bu büyük yapının büyük kesme taşlarının girişi oluşturan kısmında da güçlü bir kilit sistemi sağlamak üzere oyulmuş olan hatıl oyukları görülmektedir. Bu tarz, taş bloğun içine doğru oyularak açılmış olan kilit sistemlerinin öncüllerine de bölgenin kulelerinde rastlamak mümkündür.

Serra Durugönül-Murat Durukan

Küllüoba Höyüğü Kazıları – 2005

Eskişehir ili sınırları içerisinde, Seyitgazi İlçesi'nin 15 km kuzeydoğusunda ve Yenikent Köyü'ne 1300 m uzaklıkta yer alan Küllüoba Höyüğü'nde bu yıl 10. kazı sezonunu geride bırakırken, yine önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Her şeyden önce, höyüğün oluşumu ve İlk Tunç Çağı (İTÇ) II dönemi yerleşimi hakkında daha kapsamlı bilgiler ve ilk defa Aşağışehir ile ilgili somut veriler elde edilmiştir. Çalışmalar yine höyüğün doğu kesiminde yoğunlaştırılmıştır.

Yukarışehir Kazıları

Kuzey yamaçta Yukarışehir surunun batıya devamını araştırmak amacıyla yapılan çalışmalar sonucunda, Kale girişine ait ana kapılardan birine bağlı olabilecek kerpiç duvarlar açığa çıkarılmıştır. Güney yamacın batı kesiminde yapılan çalışmalar sonucunda, farklı yapı evreleri ve onarımlarla uzun süre kullanıldığı anlaşılan Kompleks II'nin nihayet planı tamamlanabilmiştir. Bu Kompleks'in batıya bakan üç megaron içerdiği anlaşılmıştır. Güneydeki büyük Megaron, erken evrelerde sadece iki odaya sahiptir. Bu evrede arkada yer alan odaya muhtemelen doğu duvarından giriliyordu.

Küllüoba-Kuzeydoğudan Kompleks II

Mekânların işlevleri hakkında da daha kapsamlı bilgiler elde edilmiştir. Büyük megaronda ocakların haricinde iç mimari öğelere ve günlük hayatta kullanılan eşyalara ait *in situ* buluntulara neredeyse hiç rastlanmamıştır. Öte yandan, müstemilata ait birimlerde silolar, magazinler, fırınlar, çanak çömlek, öğütme taşları, kemik aletler ve taş aletler gibi buluntular ele geçirilmiştir. Bu durum, büyük megaronun idari amaçla kullanıldığını, müstemilatın ise hizmet birimi olduğunu göstermektedir. Merkezde yer alan uzun yamuk planlı odada iç mimari öğelere rastlanmaması ve içinde tabanların yer almaması, burasının muhtemelen aydınlatma kuyusu olarak kullanıldığını göstermektedir.

Aşağı Şehir Kazıları

İTÇ I ile İTÇ II dönemleri boyunca höyüğün yaklaşık 300x150 m'lik geniş bir alana yayıldığı anlaşılmıştır. Aşağışehir ve Yukarışehir'in oluşumu ilk olarak İTÇ I döneminde gerçekleşmiş olabilir. Yukarışehir ile Aşağışehir arasındaki çukurluk alanda yağmur sularının toplandığı ve bu şekilde, Aşağışehir konutlarının sel baskınından korunduğu anlaşılmıştır. Aşağışehir'de bağımsız olarak inşa edilmiş evlerin veya insulaların olduğu anlaşılmıştır. AI/AJ 23/24 plan karelerinde açığa çıkarılan megaron-ev yapısı, bu planın en azından İTÇ I döneminden beri bölgede söz konusu olduğunu göstermektedir. Kompleks I ve Kompleks II'nin daha karmaşık olan planlarının bu ev planından gelişmiş olabileceği kuvvetle muhtemeldir. Bununla bağlantılı olarak, Kuzey Ege'de ilk olarak İTÇ ortasından itibaren, söz konusu olan megaron-ev yapı planı, aynı dönemde ortaya çıkan diğer yeniliklerle birlikte, bu bölgede İçbatı Anadolu'dan bir etkiyle ortaya çıkmış olabilir.

Buluntular

Aşağışehir'deki evler, Yukarışehir'e kıyasla daha az buluntu vermektedir. AR 22 açmasında İTÇ'ye geçiş dönemine tarihlendirilen yiv bezemeli ve inkrusteli

boyunlu bir çömlek ele geçirilmiştir. Bu kap muhtemelen çapraz bantlı Demircihöyük şişesi olarak bilinen formun öncüsüdür. Kompleks II odalarında bazı *in situ* kaplar ve diğer buluntular ele geçirilmiştir ki bunlar, kronolojik açıdan büyük önem taşır. Masif, yassı bir bronz balta, Kompleks II'nin kerpiç duvarlarından birinde, sunu hediyesi olarak bulunmuştur. Ele geçirilen İTÇ III dönemi iğneleri yeni tipler içermektedir. Ayrıca aynı döneme ait Troia tipi kemik idoller ele geçirilmiştir. Siyah astarlı ve açık, dikey tutamaklı, üç ayaklı boyunlu çömlek, erken İTÇ III'e tarihlendirilmektedir ve Geç Troia II örneklerini anımsatmaktadır. Ayrıca, İTÇ III'e tarihlendirilen iki ithal keramik parçası ele geçirilmiştir: Bunlardan biri çark yapımı, siyah, yatay açık-bant bezemelidir, ağız kenarına ait bir parça olan diğeri ise çark yapımı, koyu gri renkli olup şerit kulpludur ve metalik mal özellikleri göstermektedir.

Küllüoba, Batı Anadolu İTÇ kronolojisinin daha sağlıklı saptanmasına önemli katkılarda bulunduğu gibi, aynı zamanda İTÇ'nin ikinci yarısında, giderek önem kazanan uzak bölgeler arası ticaretin ulaştığı boyutlar ve Batı Anadolu ile Ege Dünyası'nda şehirciliğin ortaya çıkışı ile ilgili yeni bir bakış açısı getirmektedir.

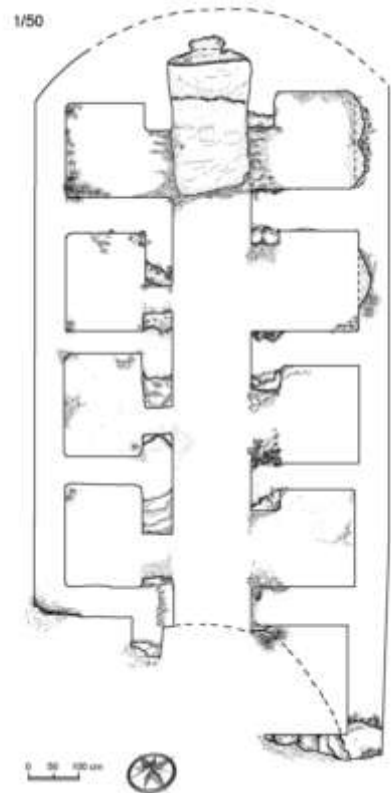
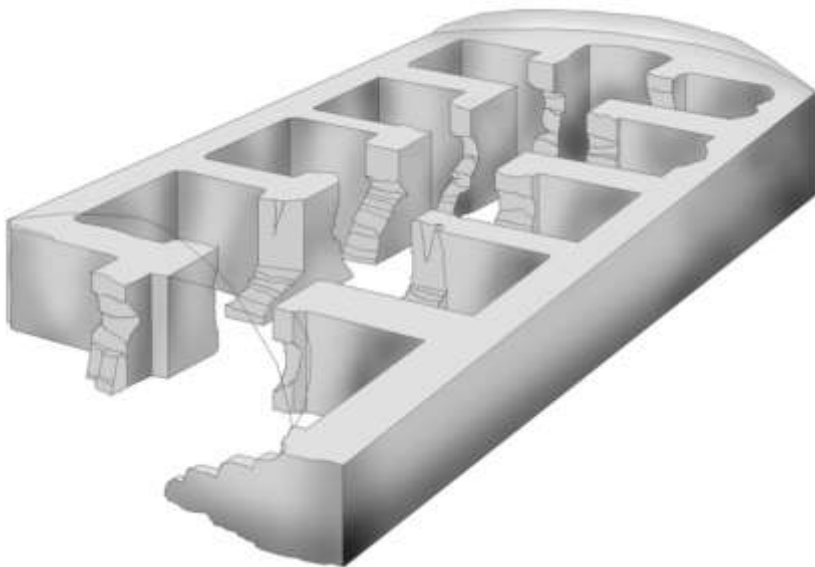
Turan Efe

Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: Yüzey Araştırması – 2005

Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi-2005 yılı Yüzey Araştırması, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni (25.08.2005-B.16.0.AMG.0.10.00.02/713.1-124718), İstanbul Üniversitesi (İÜ) Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği'nin desteği (Proje no: 394/03062005) ve Edebiyat Fakültesi'nin onayıyla, 01-12

Eylül 2005 tarihlerinde, başkanlığında gerçekleştirilmiştir; sağlanan tüm olanaklar için teşekkürlerimizi arz ederim.

Bu yıl ekibimizde, toplam 27 kişi görev almıştır: Klâsik Arkeologlar: Prof. Dr. E. Tül Tulunay-Proje Başkanı (İÜ), Araş. Gör. Müjde Türkmen-Doktora öğrencisi (İÜ), Arkeologlar Göknur Bektaş, Esen Kaya ve Deniz Öztekin ile T. Sinan Derbentoğulları, Aslı Gültekin, Gülrû E. Işınak, Damla Karaman, Yasemin Karaman, Emre Kavaklıoğlu, E. Ferhan Köprülü ve Nuray Özbilir-Lisans öğrencileri (İÜ); Bizans Sanatı Uzmanları: Araş. Gör. Ayça Tiryaki-Doktora öğrencisi (İÜ), Sanat Tarihçisi Fatma Biter ve Özkan Yıldız-Lisans öğrencisi (İÜ); Mimarî Çizim, Koruma ve Onarım Uzmanları: Çağlar Çakır, Yasin Kaya, Fatih Şahin-Lisans öğrencileri (İÜ) ve Özcan Deniz-Lisans öğrencisi (MSGSÜ); Mühendisler: Yrd. Doç. Dr. Fethi A. Yüksel (Uygulamalı Jeofizik - İÜ), Yrd. Doç. Dr. Cahit T. Çelik (Jeodezi ve Fotogrametri-NÜ), Yrd. Doç. Dr. Ali Gür (Jeoloji - NÜ) ve Araş. Gör. Özgür Kurtuluş-Yüksek Lisans Öğrencisi (Uygulamalı Jeofizik-DEÜ); Bakanlık Temsilcisi: Zeynep Karakoyun (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü), Deyyan Tulunay ve Dr. Reşide Yüksel. Ayrıca bize arazide katılmayan ekip üyemiz Mustafa Bilgin de lâboratuvar ve kitaplık çalışmalarlarıyla Nif Dağı Keramiği'ni değerlendirmiştir. Ekibimin özveriyle çalışan tüm üyelerine içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca bize bu yıl da çok yardımcı olan Buca, Kemalpaşa ve Torbalı

“Kozludere Bizans Yapısı”nın planı ve mevcut durumunu gösteren üç boyutlu çizimi

Kaymakamlıklarına, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığına, İzmir Ulaştırma Genel Müdürlüğü, İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, Birlik Otel, Güzelyalı Rotaract Kulübü ve İnci Holding yöneticilerine sonsuz teşekkürlerimizi sunarım.

HABERLER'de, 1999 yılından beri üzerinde çalıştığım Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi ile ilgili olarak geçen yıl Elif Tül Tulunay, "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: Yüze Araştırması - 2004" *HABERLER* 20, 2005, s.33-35 ve daha önce Elif Tül Tulunay, "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: Ön İnceleme Gezileri 1999-2001", *HABERLER* 14, 2002, s.18-19 yayınlanmıştı. 2005 yılında kazı izni alamadığımız için, proje kapsamında geçen yıl olduğu gibi, jeofizik ve mimarî çizim ağırlıklı çalışmalar yapılmış, ayrıca yörenin jeolojik yapısı incelenmiştir:

1 - Arkeolojik İnceleme, Dokümantasyon ve Değerlendirme

2004 yılında GPS ile konumu belirlenip harita üzerine işlenmiş kalıntılarda incelemeler yapılarak, tarihlendirmeye ilişkin varsayımlar tartışılmış, özellikle yerleşimler ile nekropol alanlarının bağlantısı araştırılmıştır. Bu arada yeni kaçak kazılara rastlanmış, dağıtılmış keramik ve kemiklerden lâboratuvar incelemesi için örnekler alınmıştır. Kalıntılarda dijital fotoğraf ve dıalar çekilmiş, eksik ölçü ve çizimler tamamlanmıştır. Arşivlenen resimler, önceki yıllarda çekilenlerle karşılaştırılmış ve arazide yeni yıkılmış olduğu görülen duvarların eski ve şimdiki hali belirlenmiştir. Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da yüzeyden toplanan keramik, İzmir Müze Müdürlüğü'ne teslim edilmiş ve etüt için gerekli izin alınmıştır. Nif (Olympos) Dağı yüzey keramiği, Mustafa Bilgin tarafından lâboratuvarında temizlenerek sınıflandırılmış, çizim ve fotoğraf çekimleri tamamlanarak, kitaplık araştırması ve analogiler yardımıyla değerlendirilmiştir.

2 - Mimarî Ölçüm ve Çizim

2005 yılı ölçüm çalışmaları, İÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği tarafından projemiz için alınan "Garmin Etrex Vista GPS" ve NÜ Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Bölümü'nden sağlanan "Sokkia Set 600 Total Station" kullanılarak gerçekleştirilmiş ve kalıntılar 1/25000 ölçekli harita üzerine işlenmiştir. Nif Dağı'nın batısındaki "Kaynakkale"de ilk kez bu yıl gerçekleştirilen mimarî ölçüm ve çizim çalışmaları sonunda, kalenin planı çizilerek, topografik haritaya geçirilmiştir. Nif Dağı'nın doğusunda yer alan "Ballicaoluk Kalesi"nde geçen yıl jeodezi mühendisi ve mimarlar tarafından yapılan ölçüm ve çizimlerin son şekli, yani kalenin ayrıntılı plan ve rölövesi, maa-lesef ekip ruhuna tamamen aykırı bir davranışla, Nif Dağı Yüze Araştırması başkanlığına hâlâ teslim edilmemiştir. Elimizde yalnızca alanda çizdikleri taslaklar

ile ölçüm noktaları bulunmaktadır. Bunlara dayanarak geçen yıl ekibimizin diğer üyeleriyle birlikte hazırladığımız ve topografik haritaya uyarladığımız plandaki eksiklik ve yanlışlıkları gidermek amacıyla, bu yıl "Ballicaoluk Kalesi" yeniden ölçülmüş, planı düzeltilmiş ve rölövesi kısmen çıkartılmıştır. "Başpınar" ve "Kozludere" Bizans Dönemi yapılarının ve "Dağ Kızılca Nekropolü"ndeki mezarların ölçüm ve çizimleri tamamlanmıştır. Savanda - Kız Kalesi'ndeki "Freskli Mağara"nın krokisi çizilmiştir.

3 - Jeofiziksel Araştırma

Nif Dağı 2005 yılı Yüze Araştırması'nda yer altı, İÜ Mühendislik Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü Uygulamalı Jeofizik Ana Bilim Dalı'ndan sağlanan ekipmanla yapılan GPR ölçümleriyle radargram kesitleri elde edilerek, geçen yıldan farklı bir metotla incelenmiştir. Öncelikle, "Karamattepe Nekropolü" ve "Başpınar Bizans Yapısı"nda geçen yıl DEÜ Sığ Jeofizik ve Arkeolojik Prospeksiyon Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından yapılan manyetik gradient ölçümlerinden elde edilen yapı kalıntılarında ait anomalilere dik doğrultuda GPR radargram profilleri alınarak, yer altındaki yapıların konumunu netleştirmek amaçlanmıştır. Yapı duvarlarının devamını, mezarların konumunu ve arkeolojik alanların yayılımını yüzeyden belirlemek amacıyla, "Karamattepe", "Başpınar", "Dağ Kızılca", "Kaynakkale" ve "Kozludere"de yoğun jeofizik araştırma yapılmış, başarılı çalışmalarla, ilginç veriler elde edilmiştir.

2006 yılında kazı izni alarak, bu veriler ışığında saptadığımız yerlerde önemli sonuçlara ulaşmayı amaçlıyoruz.

Elif Tül Tulunay

Olba Arkeolojik Yüze Araştırmaları – 2005

Kültür ve Turizm Bakanlığı izniyle başkanlığını Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Emel Erten'in yaptığı Olba Arkeolojik Yüze Araştırması'nın 2005 yılı çalışma dönemi tamamlandı. Silifke-Uzuncaburç'un yaklaşık 4 km doğusunda bulunan Olba Akropolisi (yaşam alanı) ve çevresinde araştırmalar 2001 yılında başladı. Her yıl düzenli olarak sürdürülen çalışmalar bu yıl yaklaşık bir ay sürdü. Bu yıl Olba Yüze Araştırmaları'na E. Erten ile birlikte üniversitemiz arkeoloji bölümünden Klasik Filolog Okt. Murat Özyıldırım ve Arkeolog Dr. Aysın Özügül, Arkeolog Tuna Akçay, Arkeolog Kemal Büber, Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi lisans öğrencileri katıldı. Bakanlık temsilcisi olarak Çorum Müzesi'nden Arkeolog Metin Çakar görev aldı.

a) Mezar Yapılarıyla İlgili Çalışmalar

Olba'da 2005 yılı çalışma döneminde akropolisin doğusunda yer alan tonozlu mezar, akropolisin kuzeyinde bulunan bir başka tonozlu mezar yapısı ve akropolis doğu yamacındaki mezar yapıları üzerinde çalışıldı. Antik kentte bu yıl araştırmalarda üzerinde çalışılarak belirlenen mezar yapılarının mimari ölçüm, çizim ve genel tanımları yapılarak fotoğrafları çekilip belgelendi gerekli yerlerde ot temizliği yapıp mimari çalışmaya uygun hale getirildi.

b) Erken Hıristiyanlık Dönemi Dinsel Yapıları Üzerine Çalışmalar

A. Özügül ve M. Özyıldırım tarafından yapılan incelemelerde Olba'nın Erken Hıristiyanlık Dönemi mimari yapılarının belirlenmesi ve kentin o dönemde içinde bulunduğu sosyal durumun belirlenmesi çalışmaları sürdürüldü. Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde bir piskoposluk merkezi olarak, çeşitli konsillerde temsil edilen Olba kentinin dinsel yapılarına ait mimari kalıntılar da çok önemlidir. Araştırmalar sırasında Olba Akropolisi'nin doğusundaki vadide yer alan manastır, kiliseler, akropolisin kuzeyindeki büyük kilise, Şeytanderesi Vadisi'ndeki diğer kilisenin mimari yapıları incelendi. Fotoğraf ve ilk tanımlamalarla belgeleme ve kalıntılar üzerine genel değerlendirme yapıldı. Bu çalışma döneminde, mimarlık öğrencileri tarafından, vadideki kilise yapısının mimari ölçümleri yapıldı.

c) Asker Kabartmasının Silifke Müzesi'ne Teslim Edilmesi

Olba Akropolisi'nin güneyindeki nekropoliste (mezarlık alan) bulunan, ana kaya üzerine kabartma olarak yapılan ve üzerinde, sağ elleri saldırı hareketinde, kalkanlı iki askerin yer aldığı kabartmanın, yerinden koparılıp yere düştüğü, daha önce Olba araştırma ekibi tarafından belirlenmişti. Bulduğu yerin ulaşım açısından güçlüğü, kabartmanın Silifke Müzesi'ne zarar görmeden götürülmesini güçleştirdi. Kabartma, Olba ekibi denetiminde Uzuncaburç Belediyesi'nin sağladığı on işçi ve bir iş makinesi tarafından, 23 Ağustos 2005'de ana yola taşındı. Burada bir kamyonla yüklenerek Silifke Jandarma Komutanlığı'nın sağladığı koruma aracı eşliğinde Silifke Müze Müdürlüğü'ne hasarsız olarak teslim edildi.

d) Olba'da Arkeolojik Tahribat

Olba'da bu yıl yapılan araştırmalar sırasında da gerek nekropoliste gerekse akropolis çevresindeki vadi ve ova da kaçak birçok kazıların yapıldığı ekip üyesi arkeologlarımız tarafından tespit edildi. Özellikle mezarların içinde ve çevresinde yoğunlaşan bu izinsiz çalışmaların, Uzuncaburç'ta bulunan Jandarma Karakolu'nun 2005 yılı başında kapatılmasının ardından gözle görülen bir hız kazandığı da, Olba yüzey araştırmaları

ekibinin notları arasındadır. Kaçak kazıların arkeolojik eserlere verdiği zararın, doğa olaylarının verdiği zarardan daha fazla olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle Olba ve çevresi için vazgeçilmez önemi olan Uzuncaburç Jandarma Karakolu'nun mutlaka yeniden faaliyete geçmesi gerekmektedir. Bu konu, Olba kentinde arkeolojik alanın korunması, olası tahribatların önüne geçilmesi bakımından hayati önem taşımaktadır. Tersine bir durum bölgedeki eski eser tahribatının giderek artmasını, ne yazık ki kaçınılmaz kılacaktır. Yukarıdaki çalışmaların dışında arkeologlarımız Olba ile yakın çevresinin arkeolojisini değerlendirmek için, çevredeki inceleme-belgeleme gezileri, araştırma süresince devam etti. Olba'da yapılan arkeolojik çalışmalar ve sonuçları, kütüphane çalışma ve değerlendirmelerin ardından yapılacak yayın, konferans ve çeşitli toplantılarla bilim dünyasına sunulacaktır.

Araştırma ekibi olarak, Olba Arkeolojik Yüzey Araştırmaları'na destekleri için Mersin Üniversitesi Rektörlüğü'ne, Uzuncaburç Belediyesi'ne, Silifke Müze Müdürlüğü'ne, Çetinkaya Mağazaları Mersin Şubesi'ne ve her zaman güler yüzlü yardımlarını gördüğümüz Olba çevresinde yaşayan halkımıza saygılarımızla teşekkür ederiz.

Murat Özyıldırım - Emel Erten

Parion Kazı Çalışmaları – 2005

Bakanlar Kurulu'nun 29.07.2004 tarih ve 2004/7699 sayılı kararıyla tarafımıza verilen kazı izni gereğince, 2005 yılı Parion kazı çalışmaları, başkanlığımdaki dört akademisyenden kurulu bir ekip tarafından 20 Temmuz-18 Ağustos 2005 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Parion kazılarına ulaşılan süreçte, 1997, 1999 ve 2003 yıllarında yapılan yüzey araştırmaları ile 2004 yılında Çanakkale Müzesi tarafından yapılan acil kurtarma kazıları etkili olmuştur.

Parion (=Parium) Çanakkale ili, Biga ilçesine bağlı, bugünkü Kemer Köyü'nün kuzey doğusundaki denize doğru bir dil şeklinde uzanan Bodrum Burnu'nun engeli arazisi üzerine kurulmuş, ilçe merkezine 35 km uzaklıkta, antik bir kenttir. Parion'a Biga-Çanakkale karayolunun 15. km'sinden kuzeye doğru ayrılan 14 km'lik bir karayoluyla ulaşılmaktadır. Bazı bulgulara göre, Kolonizasyon Çağı'nda, Erythrailli, Miletoslu ve Paroslu göçmenlerin yerleştiği bilinen kent, adını Priamos'un oğlu Paris'ten almıştır.

2005 yılı kazı çalışmaları, antik su kemeri ve nekropol olmak üzere, kentin iki ayrı bölgesinde yürütülmüştür:

Aquaduk-Antik Su Kemeri

Bugünkü Kemer Köyü'nün girişinde yer alan köprüyü geçtikten sonra, sağda yer alan su kemer ayakları,

Parion kazılarında bulunan taş-sandık mezarlarda ele geçen altın grubu

antikçağda Parion'a su taşımak için kullanılmış bir su kemerine-aquaduka ait olmalıydı. Parion'a, antikçağda su, bugün arazi üzerinde yer yer izlenebilen kalıntılara göre, kentten 12 km güney batısındaki Çınardere'den getirilmiş ve kentten en yüksek noktalarından biri olan Kartal Yuvası'nda inşa edilen 7x7 m boyutlarında içi harçla sıvanmış dışı moloz taş kaplama 1 m kalınlıkta duvarları bulunan su deposunda biriktirildikten sonra, sokak çeşmeleriyle dağıtılmıştır. Yüzeysel araştırmalarında ele geçen 59x48x48 cm boyutlarında ve iç çapı 19 cm olan mermer borular ve 42 cm boyutunda 18 cm iç çaplı pişmiş toprak su künkleri, kent içindeki su şebekesine ait olmalıdır. Bu yılki çalışmalarda, çalılarla tümüyle kapanan su kemerine ait ayaklar temizlenmiş, iki kemer ayağı ve bunlar üzerinden geçirilen moloz taştan yapılarak içerisi harçla sıvanmış su kanalına ait 58x45x200 cm'lik bir bölüm ortaya çıkarılmıştır.

Nekropol

Bu yılki çalışmalara 2004 yılında, Çanakkale Arkeoloji Müzesi'nin 'Kurtarma Kazısı' gerçekleştirdiği, Kemer Köyü içerisindeki Nekropol alanında, çevre temizliği ile başlanmıştır. Kazı alanı önceki yılki açmalara uygun olarak 10x10 m'lik karelere ayrılmış, fakat buluntu yoğunluğu dikkate alınarak her açma tekrar 4'e bölünerek bu alt bölümlere a, b, c ve d alt kodları verilmiştir. Mezar adları ortaya çıkış sıralarına göre verildiğinden, bütün nekropol alanında tek bir sıralama uygulanmış, açma adları dikkate alınmamıştır. Mezarlar alt tipleri olmakla birlikte, bir özellik göstermeyenler M; toplu mezarlar TM; pitos mezarlar PM; taş sandık mezarlar TSM ve urne mezarlar UM şeklinde kodlanmıştır.

İlk bulgulara göre, nekropol alanı uzun süre kullanılmıştır. Bu yüzden çok sayıda mezar üst üste yapılmıştır. Çalışmalarda, nekropol alanında Bizans'tan Roma'ya, Roma'dan Hellenistik ve Klasik Dönemlere kadar uzanan bir yapılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır.

Nekropolde karşılaşılan gömü tiplerinin dönemlere göre farklılıklar gösterdiği izlenmektedir. Aynı dönemde bile, yön birliği bulunmayan bazı mezarlarda, ölü hediyeleri açısından da farklılıklar dikkati çekmektedir. Bazı mezarlarda yoğun olarak hediye ele geçerken, bazı mezarlarda (M20) hiçbir bulguya rastlanamamıştır. Genelde, fazlaca tahrip olarak günümüze kadar gelen iskeletlerin ayak ucunda bazen bir, bazen iki pişmiş-toprak kandil (M13,M16); karıngöğüs çevresinde çeşitli tiplerde pişmiş-toprak kaplar ve bazen de cam meyvelik (M21,M31), içki ve koku kapları, unguentariumlar (M18,M30,M41), kemik kaşıklar (M4) ile pişmiş toprak tanrı-tanrıça heykelticikleri (M4,M11,M25), hayvan figürinleri (M29,M30), bronz yüzük ve fayans boncuklar (M5); bir mezarda (M32) küçük aplik şeklinde bronz büst, iskeletlerin ağzı içerisinde bronz-bakır dilaltı sikkesi ve baş çevresinde kemik saç tokaları (M28,M30,M36, TM1) ele geçmiştir. Olasılıkla bir kadına ait ilginç gömülerden birinde (M36) ise, kandil, kemik saç tokaları, içki ve koku kaplarının yanı sıra kremasyon kemikleri ve tümüyle kömürleşmiş durumda yarısı ısırılmış elma, nar, badem, fındık, mersin, kestane, incir ve hurma gibi meyveler bulunmuştur.

Bu yılki buluntuların en güzelini ise, taş-sandık mezarlarda (TSM) ele geçen altın grubu oluşturmaktadır: Çalışmalarda büyüklükleri birbirinden farklı dört taş-sandık mezar açılmıştır. Kum taşından biçimlendirilmiş büyük boyutlu levhaların birbirine basitçe geçirilmesiyle elde edilen taş-sandık lahitlerin üzeri parçalı kapaklarla kapatılmıştır. Üçü doğu-batı yönünde, biri kuzey-güney yönünde yerleştirilmiş taş-sandık mezarlardan üçünde tabana düz taş levha bırakılırken, birinde ceset doğrudan toprağa yatırılmıştır. Olasılıkla yönetici sınıftan soylu bir kadına ait doğu-batı yönde bırakılmış TSM1 mezarından, oldukça kötü durumdaki iskeletle birlikte, altından yapılmış, iki ucu arslan başlı bir zincir kolye, altından yapılmış bir çift nikel küpe, altından zeytin yapraklarıyla süslenmiş bir diadem-saç bandı, iki altın saç iğnesi, bronz yüzükler, gözyaşı şişeleri, bronz ayna, bronz krem kutusu, pişmiş toprak koku kapları, ve altın dil altı pulu ele geçmiştir. TSM2 mezarı, olasıyla soylu bir yönetici erkeğe aittir. TSM1'deki kadının eşi olabilir. Kuzey-güney doğrultusunda bırakılmış mezar içerisinde iskeletle beraber koku kapları, bir pyksis, bir demir strygis, kurşun alabastron ve gözyaşı şişelerinin yanı sıra, bir altın dil altı pulu, iskeletin ayakucundaki bronz bir amphora içerisinden kremasyon kemik ve külleriyle birlikte zeytin yapraklı üç altın taç-çelenk çıkmıştır. TSM3 mezarı, olasıyla karı-koca yöneticilerin kızlarına aittir. Bu mezarda da orta boyda, ancak oldukça kötü durumdaki iskeletle birlikte, uçları yaban keçisi ve arslan başlı bir altın zincir kolye, bir çift arslan protomlu altın küpe, yakut taşlı bir altın yüzük, koku

kapları ve gözyaşı şişeleri ile iki bronz ayna bulunmuştur. Mezarın çok kırılğan yerel kum taşından yapıldığı ve antik çağda bile kırılması nedeniyle kurşun kenetlerle onarıldığı tesbit edilmiştir. TSM4’de ise, bazı kömürleşmiş malzemeyle birlikte, sadece çok az bir iskelet kalıntısına rastlanmış, herhangi bir ölü hediyesi ele geçmemiştir.

Nekropol buluntularını topluca değerlendirdiğimizde, mezarlık alanının uzun süre kullanıldığı anlaşılıyor. Taş sandık mezarlar, bugünkü bulgulara göre M.Ö. 4. yy’ın ilk yarısına tarihlenebilir. Oysa üstteki mezar bulguları cam kase, cam gözyaşı şişeleri, pişmiş toprak unguentariumlar, Hellenistik-Roma özelliği göstermektedir. Nekropol alanında kremasyon ve inhumasyon gömü birlikte uygulanmıştır. Mezar yanlarında sık sık ele geçen büyük yanık odun parçaları, kremasyonun mezarlıkta gerçekleştirildiğini, ayrıca, burada bir de “toplular kremasyon alanı”nın varlığını ortaya koymaktadır. Mezar tiplerinden sosyal sınıflar arasındaki çizgiler de ortaya çıkmaktadır. Zengin mezar bulguları genelde kadın ve çocukların gömülerinde ele geçerken, erkek mezarlarında bazen hiçbir mezar buluntusu görülmemektedir.

Nekropol kazılarının bu yılki bölümü bile, Troas Bölgesi’nin genelinde izlenen ölü gömme geleneklerinin Parion’da da geçerli olduğunu göstermeye yeterlidir. Daha önce kazılan Tenedos Nekropolü, Antandros Nekropolü, Dardanos Nekropolü ve Lapseki Kurtarma Kazısı bulgularıyla büyük benzerlikler gösteren Parion ölü gömme gelenekleri, mezar tipleri ve ölü hediyeleri, altın malzemede görülen benzer formlar, bölgenin genelinde görülen kültür birliğini yansıtmaktadır. Nekropol kazıları kentlerin, ekonomik yapılarını, ticari ilişkilerini, sosyal açıdan doğum ve ölüm oranlarını, cinsiyet ve yaş bilgilerini öğrenme yönünden de büyük önem taşımaktadır.

İlk dönem çalışmaları sonucunda, Parion Güney Nekropolü’nde yukarıda belirtilen süreçte, çok farklı tiplerde gömü yapıldığı izlenmektedir:

1. Basamaklı Anıt Mezar, 2. Lahit, 3. Taş-Sandık Mezar, 4. Semerdam Çatılı Mezar, 4a. Dışbükey Levha Kaplamalı Mezar, 4a1. Etrafı Moloztaş Çevrili Dışbükey Levha Kaplamalı Mezar, 4b. Düz Levha Kaplamalı Mezar, 4b1. Etrafı Moloztaş Çevrili Düz Levha Kaplamalı Mezar, 5. Tabanı Düz Levha Döşemeli Mezar, 6. Başucu Kapaklı Düz Semerdam Çatılı Mezar, 7. Üzeri Moloztaş Döşemeli Mezar, 8. Cesedin Doğrudan Toprağa Yatırıldığı (Inhumasyon) Mezar, 9. Toplu Mezar, 10. Cesedin Başına Urne Kapatılmış Mezar, 11. Ahşap Tabut Mezar, 12. Urne Mezar, 13. Pithos Mezar.

Parion Güney Nekropolü’nde gerçekleştirilen 2005 yılı kazı çalışmalarının ilk bulgularından, Parion’un,

Antik Troas Bölgesi’nin en önemli kentlerinden biri olduğu, altın malzemelere sahip taş-sandık mezar sahiplerinin, daha önce Dardanos Tümülüsü’nde ele geçen lahit sahibiyle aynı ölçüde önemli bir kişi olduğu anlaşılıyor. Parion lahitlerindeki altın takılar kalite ve işçilik açısından, daha önce bölgede bulunan benzer malzemelerin de en güzellerini oluşturuyor.

Cevat Başaran

Sinek Çayı Kayaaltı Sığınağı Resimleri: Onbir Yaylı Avcı Adam

Sinek Çayı Kayaaltı Sığınağı, Diyarbakır’ın Çermik İlçesi’nin 36 km kuzeybatısında yer almaktadır. Kayaaltı sığınağı resimlerinin ünlü Çayönü ören yerine uzaklığı 39 km, Diyarbakır’a olan uzaklığı ise yaklaşık 85 km kadardır.

Resimlerin bulunduğu kayaaltı sığınağı, Sinek Çayı’nı oluşturan asıl kaynağın 35-40 m kadar güneyinde yer almaktadır. Güney yönüne doğru çok güçlü bir şekilde akan Sinek Çayı’nın hemen doğu kıyısında bulunan resimli kayaaltı sığınağının kuzeybatı ucu da, suların içindedir. Bu yüzden çay suları hem kayaaltı sığınağının alt kısmındaki toprağı aşındırmış, hem de kalkerden oluşan kayalığı aşındırarak, parçalamıştır. Resimler kayaaltı sığınağının dışındaki güneybatı yüzünde yaklaşık olarak 1.60x2.40 m büyüklüğündeki bir alana yapılmıştır. Resimlerin yapıldığı alanda kaya yüzeyindeki çıkıntılar büyük bir özenle düzeltilmiş görülmektedir. İnsan ve hayvan resimlerinin yapıldığı kaya yüzeyinin doğu kısmı cilalanmış gibidir, bu yüzden en çok resim de bu kesime yapılmıştır. Hayvan türlerinin hemen hepsi, değerli meslektaşım Arkeozoolog Doç. Dr. Vedat Onar tarafından saptanmıştır. Hayvanların 14 tanesini dağ keçisi, 1 tanesini oğlak oluşturmakta, 1 tanesinin ise türü kesin olarak belli olmamaktaysa da, bunun kedigillerden bir hayvan türüne ait olduğu sanılmaktadır. Gövdelerinin içi tümüyle dövme tekniği ile yapılan hayvan figürlerinin yapımında iki farklı yöntem uygulanmıştır; bunlardan ilkinde figürlerin gövdeleri tümüyle dövme tekniği ile oyulmuş, ikincisinde ise figürlerin gövdelerinin dış konturları kalın ve derin bir çizgi ile belirtilmiştir. Gövdelerinin içi tümüyle dövme tekniği ile yapılan hayvan sayısı birkaç tanedir ve bunlar diğer hayvanlara kıyasla çok daha hareketli olarak betimlenmiştir. Ancak bunların hangi hayvan türünü kesin olarak yansıttığı belli değilse de, yukarıda da belirttiğimiz gibi birinin kedigillerden hayvan türüne ait olduğu sanılmaktadır. Diğer hayvan ve insan figürleri ise ortalama 1 cm genişliğinde ve 0.5 cm derinliğinde kazıma tekniği ile yapılmıştır. Kaya yüzeyine yapılan resimlerin ana konusunu, çeşitli av hayvanları ile bunları yay ve

Sinek Çayı Kayaaltı Sığınağı resimleri

ok ile avlayan insan figürleri oluşturmaktadır. Hayvan figürlerinin en önemli özelliği, hemen hepsinin soldan sağa doğru (batıdan doğuya doğru) yapılmış olmalarıdır, oysa insan figürleri hem soldan sağa, hem de sağdan sola doğru ok atarken gösterilmiştir.

Kaya yüzeyinin kuzeybatı (sol taraf) ve en üst köşesine doğru yapılan dağ keçisi figürlerinin yerden yüksekliği, 3.20-3.30 m arasında değişmektedir. Resimlerin ilk yapıldığı sıradaki yerden yüksekliğinin bu kadar olmadığı anlaşılmaktadır, ancak çay sularının tabanı oyup derinleştirmesi sonucunda, resimler insanların ulaşamayacağı bir yükseklikte kalmıştır. Resimlerin konturları, yukarıdan yağmur sularının getirmiş olduğu kalker tabakası ile yer yer kapanmıştır. Soldan sağa doğru giden dağ keçilerinin en önemli özelliği, kaya yüzeyinin biraz aşağısına (sağ tarafına) yapılan diğer hayvan figürlerine kıyasla oldukça büyük olarak çizilmiş olmalarıdır. Dağ keçilerinin yükseklikleri 18-25 cm, genişlikleri de 30-36 cm arasında değişmektedir. Çok büyük olasılıkla büyük olarak betimlenen dağ keçilerinin, diğer dağ keçisi ve insan figürlerinden daha eski olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki dağ keçileri daha büyük ve seyrek yapılmasına karşın, bunun sağında ve aşağısındaki dağ keçileri ve insan figürleri yer darlığından dolayı yan yana ve üst üste gelecek şekilde karışık olarak betimlenmişlerdir. Bazı dağ keçilerinin baş kısmı, bazılarının da ayakları bir başka dağ keçisinin gövdesinin üstüne gelecek şekilde çizilmiştir. Ayrıca yukarıda insan figürleri yapılmamasına karşın, aşağıdaki av hayvanlarının arasına çok sayıda avcı insan figürü çizilmiştir. Hayvan figürleri hep soldan sağa doğru yapılmışken, ok atan insan figürleri hem soldan sağa, hem de sağdan

sola doğru betimlenmiştir. Soldan sağa doğru ok atan insan figürü sayısı 9 adet iken, sağdan sola doğru ok atan insan figürü yalnızca iki tanedir. Yani burada tuzağa düşürülen av hayvanları ve dağ keçilerine ok yağdıran avcı insanların büyük bir sürekle avı betimlenmek istenmiştir. İnsan figürlerinin uzunlukları, 0.9-14 cm arasında değişmektedir. İnsanların yuvarlak olarak gösterilen baş kısmındaki yüz ayrıntıları işlenmemiştir. Bacakları ayrı olarak işlenen insanların, gövde oranları uyumludur. İnsanların hemen hepsinin ince ve uzun boylu oldukları görülmektedir. Her avcı insanın ileriye doğru uzatmış olduğu sol ya da sağ kolu, yarım ay biçimli yay ve ok birleşik olarak gösterilmiştir. Yay ve okun oldukça abartıldığı görülmektedir. Avcının arkaya doğru uzattığı sağ kolu da, yukarıya doğru kıvrık olarak gösterilmiştir. Sanki avına ok atan insan figürü, canlı bir gözleme dayanılarak gerçekçi bir yöntemle çizilmiştir.

Bazı avcı insan figürleri diz üstü çökmüş vaziyette oldukça hareketli olarak gösterilmiştir. Anadolu'da benzerine rastlanılmayan bu tür hareketli sahneler, sürekle avına oldukça gerçekçi bir görünüm kazandırmaktadır. Aslında Sinek Çayı Kayaaltı Sığınağı resimlerinin en belirleyici özelliğini, yay ve ok taşıyan 11 avcı oluşturmaktadır. Ellerinde yay ve ok ile dağ keçisi avlayan benzer sahnelerin varlığına, Anadolu'da Kars-Camuşlu Küçük Pano kayauştü resimleri ile Kozlu ve Van Gölü'nün güneyindeki Tirşin ve Gevaruk Vadisi dışında şimdilik rastlanılmamıştır.

Bu bölüme yapılan dağ keçilerinin üç tanesinin gövdesine, ok saplanmış durumdadır. Oklar uzun olarak gösterilmiştir. Avcı ressamların en büyük amacı, dağ keçilerinin tinsel olarak avlanması sahnesini yansıtmak olduğundan, bunun gerçekleşmesi için büyüye de gereksinime duymalarıdır. Bu yüzden avcılar, gövdelerine ok saplanan dağ keçilerinin avlanacağına inanmaktadırlar. Oğlak ve dağ keçilerinin gövde oranları oldukça uyumludur, ayrıca bazı hayvanların ön ve arka ayaklarının kıvrımlı olarak gösterilmesi, bunların sanki koşar durumda betimlendiklerini göstermektedir. Özellikle hayvanların baş kısmı, göz ve çenenin altında sakalları ile boynuzları çok büyük bir özenle çizilmiştir. Bir dağ keçisinin ayaklarındaki toynaklar ise büyük bir özenle işlenmiştir.

Bölgede bol olarak bulunan dağ keçileri, su içmek için Sinek Çayı Kanyonu'na, özellikle suyun en soğuk ve lezzetli olduğu kaynak kısmına inmektedir. Avcılar da hayvanları avlamak için, Sinek Çayı kaynağında bunlara tuzağ kurmuştur. İnsanlar, avlarının başarılı geçmesi için, Sinek Çayı kaynağının yanındaki bu kayaaltı sığınağının duvarlarına, avlayacağı hayvanın gövdesine ok saplanmış olarak çizmiştir. Böylece kayaaltı sığınağını bir kült merkezi olarak kullanan avcı insanlar, aynı zamanda avın başarılı geçeceğine büyüsel

olarak inanmış olmalıydılar. Sinek Çayı Kayaaltı Sığınağı'na en yakın arkeolojik ören yeri ise, yukarıda da belirttiğimiz gibi 39 km güneydoğusunda yer alan ve çanak çömleğin henüz keşfedilmediği Çayönü ören yeridir. Öyle anlaşılmaktadır ki Çayönü henüz yerleşmeye sahne olmadan önce, insanlar çevredeki mağara ve kayaaltı sığınaklarında yaşamaktaydılar ve çevrede toplayıcılık ve avcılık yaparak yaşamlarını sürdürmekteydiler.

Kaya yüzeyinin sol ve üst kısmında oldukça büyük olarak, gerçekçi bir biçimde yapılan dağ keçilerinin gövdelerine ok saplanmadığı gibi, bu bölüme avcı insanlar da çizilmemiştir. Dağ keçilerinin büyüklüğü ve çizim tasarımı, Palanlı Mağarası ve Tirşin Yaylası'ndaki hayvanlara benzemektedir. Bu yüzden buradaki resimler, henüz ok ve yayın keşfedilmediği Mezolitik Çağ öncesine, yani Üst Paleolitik Dönem'e ait olmalıdır. Sağ tarafta oldukça hareketli olarak betimlenen av sahnesinde avcıların kullandıkları ok ve yaydan dolayı, bunların da Mezolitik Çağ'a ait olabileceğini düşünmekteyiz.

Oktay Belli

Van, Ağrı ve Iğdır İlleri Yüzey Araştırması – 2005

2005 yılı araştırmalarımızda Van ili merkez, Muradiye, Çaldıran ve Edremit ilçeleri sınırları içinde yer alan otuz bir merkezde çalışılmıştır. Daha önceki araştırmalarımızda olduğu gibi incelediğimiz merkezler Geç Kalkolitik Dönem'den Geç Demir Çağı'na değin uzanan bir süreci kapsar, çoğunluğu Erken/Orta Demir Çağı'na aittir ve hemen hepsinde Orta Demir Çağı'na rastlanmıştır. Geç Kalkolitik ve Orta Tunç Çağı'na ait son derece az buluntuya rastladık.

İlk Tunç Çağı (İTÇ)'na ait kale görünümlü yerleşimler 2005 yılı çalışmalarımızın yeni sonuçlarından biridir. Tüm bölgede höyüklerden tanıdığımız İTÇ yerleşim sisteminin aksine Van Ovası'nın kuzeydoğusundan başlayarak, Erçek Gölü'nün doğu ve kuzey sahilleri boyunca uzanan hatta Kıratlı, Baklatepe, Aktaş, Kilisetepe ve Şehirtepe'de bu döneme ait kalıntılar belirledik. Hepsi yüksek bir kayalık tepe üzerinde yer alan küçük birer kale görünümlü bu yerleşimlerin bazılarında Demir Çağı'na ait çanak çömlek de bulunmuştur. Aktaş ve Şehirtepe ise yalnızca İTÇ'nda yerleşilmiştir. Her iki kale de dikdörtgen planlıdır, Aktaş 76.50x31 m boyutlarındadır ve yarı işlenmiş iri taşlardan yapılmış 2.40 m kalınlığında duvarlara sahiptir. Şehirtepe ise 41x58 m boyutlarındadır, duvar kalınlığı 3.30 m'dir. Daha önceki sonuçlarımızla paralel olarak, Van Gölü havzasının kuzeyinde olduğu gibi, bu merkezlerden topladığımız İTÇ çanak çömleği Kura-Aras geleneğindedir.

Son Tunç/Erken Demir Çağı'na ait buluntulara bölgede sıklıkla karşılaşıldığı gibi, kayalık tepeler üzerindeki kaleler ve eteklerindeki nekropollerde de rastladık: Çaldıran Ovası'ndaki Çavuşbaşı, Van Ovası'nın kuzeydoğusundaki Siyahtaş ve Kıratlı, Erçek Gölü'nün doğu kıyısındaki Abdullah Çeşmesi, Baklatepe ve Harabe Kale. Kalelerde düzenli bir plan anlayışına rastlanmaz, duvarlar yarı işlenmiş taşlardan yapılmıştır. Harabe Kale bu döneme ait tek evreli bir yerleşim olması ve mimarisinin iyi korunmuş olmasıyla önemlidir. Dikdörtgen planlı kale 115x24 m boyutlarındadır. Dış duvarların kalınlığı 2 m'dir, ortasından 4 m kalınlığında bir duvarla ikiye bölünmüştür. Duvarlarda yükseklik bazı yerlerde 1 m'ye kadar izlenebilmektedir. Nekropoller bu döneme özgü taş örgü oda mezarlardan oluşur. Siyahtaş yerleşimi ya da kalesi ve nekropolü yalnızca bu dönemde kullanılmış olması ve yoğun kaçak kazılarla açılan çok sayıda mezar nedeniyle en fazla bilgi edinebildiğimiz merkezdir. Burada üzerleri iri sal taşlarıyla kapatılmış oda mezarların bazılarının boyutları 2.65x1.00x1.00 m, 2.20x0.92, 2.40x1.70x0.80 m'dir. Van Gölü Havzası'nda Erken Demir Çağ çanak çömleği pembe-devetüyü malla temsil edilir. Form olarak keskin karınlı ve yivli çanaklarla, alçak boyunlu, yuvarlak gövdeli küçük çömlekler çoğunluktadır.

Orta Demir Çağı'na ait buluntulara, hemen hemen incelediğimiz tüm merkezlerde rastladık. Bu dönemde öncesinin aksine, her tür arazi kullanılmış görünür ve düzenli bir planlamayı gösteren yerleşim sistemi karşımıza çıkar. Topladığımız Orta Demir Çağı çanak çömleği, klasik Urartu kırmızı açkılı malının dışında büyük oranda kahve-kiremit maldan yapılmıştır.

Geç Demir Çağı kalıntılarında oldukça fazla rastladık. Bölgede araştırma yaptığımız diğer yörelere göre Van Gölü'nün doğu sahilinin, bu dönemde yoğun bir yerleşime sahne olduğu düşünülebilir. Geç Demir Çağ izleri hem düzlük alanlardaki yerleşimlerde hem de kalelerde bulunmuştur. İncelediğimiz merkezler içinde tek dönemlik yerleşimler olan Saray'daki Yeşilalç II kalesi, Van Gölü'nün doğu sahilindeki Şaban Bulakları, Sazlıkıyanı ve Sivritepe önemli görünür. Son iki merkez bir tepe üzerindeki düz yerleşimlerdir. Yeşilalç II kalesi kabaca dikdörtgen planlıdır. Kalenin uzunluğu 187.50 m, kuzeydoğuda 80 m, güneybatı da 60 m genişliğinde, duvar kalınlığı 2 m'dir. Bazı alanlarda duvar yüksekliği 1.70 m'ye kadar korunmuştur. Duvarlar yarı işlenmiş iri taşlardan yapılmıştır. Şaban Bulakları ise özel bir durum gösterir. Van Gölü'ne bakan tepenin üzerindeki bu alanda 3-4 m yüksekliğindeki küçük yığma taşların üzerinde işlenmemiş iri taşlardan bir platform yapılmıştır. 19 m çapında tek bir taş sırasıyla çevrili bu platform 7x7 m boyutlarındaki tek bir taş sırası ve bunun içindeki 5.30x5.30 m boyutunda ve 2.50 m kalınlığında duvarları olan, kare bir mekândan oluşur. Platformun 40 m batısındaki

2 m çapındaki bir alanda görülen siyahlıklar, küller ve toprağın kırmızılaşması bir ocağın varlığına işaret eder. Burası olasılıkla dini törenler için kullanılmış bir kutsal alandı. Bu alanın altındaki yamaçlarda ise geniş bir yerleşime ait kalıntılar ve bazıları kaçak kazıyla açılmış pithos gömü içeren mezarlar vardır. Bu dönem çanak çömleği genellikle krem, pembe devetüyü renkli, krem astarlı ve boya bezemelidir. ‘Tulip bowl’ ya da ‘triangle ware’ denen çanaklar ve ‘feestoon ware’ gibi dönemin oldukça iyi bilinen mal grupları topladığımız çanak çömlek içinde çoğunluktadır.

Aynur Özfirat

Yukarı Anzaf Urartu Kalesi Kazısı – 2005

Çalışma Alanları

Yukarı Anzaf Kalesi’nde 2005 yılında başlatılan kazının temel amacı, geçmiş yıllarda pithoslu depo odalarında başlanılmasına karşın, zaman ve maddi olanaksızlıkların yanı sıra, kerpiç duvarların tahrip edilmeden ortaya çıkarılması amacıyla özenli bir şekilde yürütülen ve bitirilemeyen kazı çalışmalarının devam ettirilmesidir. Çalışmaların ağır ilerlemesinde, odalar topluluğunun mevcut toprak seviyesinden 3.5-4 m derinlikte olmasının da çok büyük etkisi olmuştur. Böylece mimari yapıların planları ortaya çıkarılacak, birbirleriyle olan ilişkileri araştırılacak ve bunlardan da önemlisi odaların nitelikleri ve hangi amaçla kullanıldıkları konusunda bilgi sahibi olunacaktır. Çünkü 60.000 m²’lik bir alana yayılan Yukarı Anzaf Kalesi’nde, ulusal Tanrı Haldi’ye ait tapınak avlusunda depo odalarının bulunmaması çok büyük bir eksiklikti. Depo odalarının bulunduğu kesimin deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 1975 m’dir. Odaların hemen kuzey ve kuzeydoğu kısmı ise dik ve eğimli bir şekilde aşağıdaki kuzey surlarına doğru inmekte ve 1920 m koduna düşmektedir. Herhangi bir karışıklığa meydan vermemek için, odalar batıdan doğuya doğru numaralandırılmıştır.

14 No’lu Payeli Salon

Ana koridordaki kapı girişinin 6 m güneyinde, doğu yönüne açılan üçüncü odanın kapı girişi yer almaktadır. Bu mekânı geçici olarak 14 no’lu oda olarak adlandırmıştık. Kapı girişinin üst kısmına yine yassı kumtaşı levhalar konulmuş, bunun üstüne de büyük bir ahşap kalas, lento taşı gibi yerleştirilmiştir. Ahşap kalasın lento gibi yerleştirilmesi, kerpiç duvara büyük bir sağlamlılık kazandırmıştır. 1.35 m genişliğinde ve 1.90 m derinliğinde olan kapı girişinin kuzey duvarı önüne, 50 cm genişliğinde bir kerpiç duvar daha yapılmıştır. Bu haliyle içeriye açılan ahşap kapının kanatlı olduğu anlaşılmaktadır. Çıkan şiddetli yangın yüzünden kapı kirişleri ile birlikte kapı kanadı ve ahşap tavan örtüsü şiddetli bir şekilde yanmış ve bunun sonucunda kerpiç duvarlar tuğlalaşmıştır. Yan-

gının şiddetinden içerideki topraklar bile kırmızı bir hale gelmiştir. Kapı duvarının güneyi doğuya doğru 30 cm’lik bir girinti yaptıktan sonra, düz bir şekilde devam etmektedir. Doğu-batı doğrultusunda uzanan oda dikdörtgen bir plan göstermektedir. Bu büyük odanın doğu duvarı, arazinin dik ve çok eğimli olması yüzünden yıkılmıştır. İçeride çatıyı taşıyan birkaç paye yüzünden, bu büyük odayı “Payeli Salon” olarak adlandırmayı uygun bulduk. Payeli Salon’un güney ve batı duvarları oldukça yüksek, kuzey ve doğu duvarları ise yıkıldığı için alçaktır. Özellikle salonun en çok tahrip olan kısmını, kuzey duvarı oluşturmaktadır. Kuzey yönüne doğru eğimin çok dik olması, salonun duvarının yıkılmasında en önemli etmeni oluşturmuştur. Bu salonun duvarlarının da, diğer odaların duvarları gibi temellerinin 1-1.5 m yüksekliğindeki kısmı taştan, bunun üzerinin de kerpiçten yapıldığı görülmüştür. Ortalama 3-3.5 m yüksekliğindeki kerpiç duvarların üstü beyaz kireç ile badana edilmiştir. Kandillerin ve çeşitli küçük eşyaların konulduğu küçük nişler, güney ve batı duvarları üzerinde görülmektedir. Doğu ve kuzey duvarlarının da yıkılması yüzünden, bu kesimde nişlerin var olup olmadığını, dolayısıyla salonun nasıl aydınlatıldığını şimdilik bilemiyoruz. Ancak aşağıda da belirteceğimiz gibi keramikten yapılmış kandillerin bulunması, kandiller ile aydınlatıldığını göstermektedir. Salonun tabanının sıkıştırılmış kilden yapıldığı gözlemlenmiştir.

Salonun en önemli mimari özgesini, çatıyı orta kısımlarda taşıyan büyük payeler oluşturmaktadır. İlk paye, batı duvarının 3.75 m doğusunda ve kuzey duvarının 2.25 m güneyinde yer almaktadır. Payeler salonun tam ortasında değil, kuzey duvarına daha yakındır; payelerin kuzey duvarına doğru daha yakın yapılmasında, salonun kapı girişini engellememesi kaygısının yattığı anlaşılmaktadır. Ortalama 2.20x2.70 m büyüklüğünde olan ilk paye, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir biçim göstermektedir. Temel kısmı taştan, bunun üstü de kerpiçten yapılan payenin kerpiç duvarları aşırı bir şekilde tahrip olmuştur. İlk payenin 2.40 m doğusunda, ikinci paye yer almaktadır. Bunun da temel kısmı taştan, üst kısmı ise kerpiçten yapılmıştır. Taş temelin üzerindeki kerpiç duvarın mevcut yüksekliği 1.50x1.70 m arasında değişmektedir. Ancak payeler üzerinde çatıyı taşıyan kerpiç duvarların yüksekliğinin, 3.5 m’nin üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan ve ortalama 2.10x2.70 m büyüklüğünde olan bu paye de, dikdörtgen bir biçim göstermektedir. İkinci payenin 3.30 m doğusunda ise, üçüncü paye bulunmaktadır. Taş duvarın üzerindeki kerpiç duvarın yüksekliği ortalama 1-1.5 m arasında değişmektedir. Doğu yönüne doğru arazinin eğimli olması yüzünden, kerpiç duvarların üst kısmının daha çok tahrip olduğu görülmektedir. Diğer payeler gibi ortalama 2.10x2.70 m büyüklüğünde olan paye, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir biçim göstermektedir. Ancak bu payenin doğusuna bitişik olarak kerpiçten

bir duvar daha yapılarak, paye gibi kullanılması sağlanmıştır. Üçüncü payenin hemen doğusunda bitişik olarak yapılan bu paye de 5.15 m uzunluğundadır. Böylece doğu duvarına kadar uzanan üçüncü payenin toplam uzunluğu 7.80 m'ye ulaşmıştır. Bu payeden sonra salonun doğu duvarı arasında 1.5 m'lik bir boşluk kalmaktadır. Bu kesime ek paye yapılmasının nedeni, daha önce de belirttiğimiz gibi salonun doğusunun oldukça dik ve eğimli olmasından dolayı, binanın yıkılmaya karşı güçlüğü artırarak amacına yöneliktir. Payeli Salon ortalama 8 m genişliğinde ve 24 m uzunluğundadır. Toplam 192 m²'lik bir alana yayılan Payeli Salon, batıda atölye olarak kullanılan Büyük Salon'dan sonra şimdilik ikinci büyük odayı oluşturmaktadır. Ancak kazı çalışmalarının ilerlemesiyle, depo odalarının yer aldığı bu kesimde benzer biçimli büyük salonların bulunduğu inanmaktayız.

Batı giriş kapısından ortalama 12 m doğuda, yani ikinci paye doğrultusundan itibaren doğu yönüne doğru 20 cm'lik bir yükselti yapılmıştır. Seki biçimli bir yükselti toprağının batı yönüne doğru akıp gitmesini önlemek için, sekinin önüne yan yana kalın ve düzgün büyük sal taşlar konulmuştur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi payeler salonun tam ortasında değil, kuzey duvarına daha yakındır. Örneğin payelerin kuzey duvarına olan uzaklığı ortalama 2.20 m iken, güney duvarına olan uzaklığı 3.5 m'dir. Bu bölümün seki olarak kullanılmasının nedeni, doğu yönüne doğru, taban kısmına arka arkaya pithosların dizilmiş olmasıdır. Jeoelektrik yöntemi ile yapılan araştırma sonuçlarına göre payelerin kuzey bölümünde yan yana ikişer sıra, güney bölümünde ise üçer sıra pithos olduğu görülmüştür. Jeoelektrik bilgileri doğrultusunda kuzey

bölümde sürdürdüğümüz kazı çalışmaları sırasında, batıdan doğuya doğru yan yana, tabana yarıya kadar gömülmüş pithos dizileri çıkmaya başlamıştır. Şimdilik ortaya çıkardığımız 4 pithosun da hemen hepsinin, duvarların yıkılması yüzünden ağız, boyun ve hatta gövde kısımlarının kırıldığı görülmüştür. Ağız çapları ortalama 40 cm olan pithosların gövde çapları da, 80-100 cm arasında değişmektedir. Bu duruma göre pithoslar, daha önceki yıllarda kuzeybatıda ortaya çıkarılan 1 ve 2 no'lu odalardaki pithoslardan daha küçüktür. Pithosların üzerinde kaç ölçek sıvı yiyecek ve içeceğin olduğunu bildiren çivi yazısı bulunmazken, üç tanesinin üzerinde ölçek işaretleri bulunmaktadır. Diğer pithosun gövdesi kırık olduğu için, ölçek görülmemektedir. Kazıma tekniği ile yapılan ölçek işaretleri, kuzeybatıda yer alan 1 ve 2 no'lu odalarda bulunan pithoslu üzerindeki işaretlerden çok farklıdır. Yalnızca en batıda 1 no'lu olarak adlandırdığımız pithosun karın kısmı üzerinde bulunan yan yana kabartma halinde dikey olarak yapılmış üç kalın bant, kuzeybatıda 1 no'lu odadaki pithos üzerinde yer alan kalın bantlara benzemektedir. 1 no'lu pithosun salonunda parmak gibi dikey olarak yapılmış bantlar beş tane iken, buradaki kalın bantlar üç tanedir. Genellikle 2.5-3 cm uzunluğunda ve 1-1.5 cm genişliğinde olan dikdörtgen biçimli kutucukların içine dikey olarak 4 ya da 6 çizgi çizilmiş, bu kutucukların soluna ya da sağına bir daire yapılmış ve alt kısmına da bir kap resmi çizilmiştir. Çok büyük bir olasılıkla bu işaretler her pithosun kaç ölçek yiyecek ve içecek aldığı açık bir şekilde göstermektedir. Bu ilginç ölçek ve işaretlerin M.Ö. 8. yy'ın sonu ya da M.Ö. 7. yy'a ait olduğu sanılmaktadır.

Oktay Belli

Enstitüden

Enstitü Kütüphanesinden Haberler

2005 yılı geldi geçti ve bir yılı daha akamızda bıraktık. Ancak 2005 yılı, camiamız için oldukça hüzünlü bitti. Bilindiği üzere dört üyemizden ayrılmak zorunda kaldık. Prof. Dr. Tahsin Özgüç, Prof. Dr. Manfred O. Korfmann, Prof. Dr. Ümit Serdaroglu ve Prof. Dr. Somay Onurkan'ı rahmetle anıyoruz. Burada özellikle Prof. Dr. Manfred Osman Korfmann'ı anmak istiyoruz. Osman Bey kütüphanemizi, ilk gördüğü andan itibaren desteklemiş ve Studia Troica'ları, Troia ile ilgili diğer yayınları ve TAVO haritalarını kütüphanemize sağlamıştır.

Enstitü Kütüphanesi olarak ayrıca üyelerimizden Prof. Dr. Taner M. Tarhan'a teşekkür etmek isteriz. Kendisi kütüphanemize 132 ayırabım, 61 dergi, 30 monografi, 25 tez ve 12 süreli yayın olmak üzere, toplam olarak 260 adet yayın hediye etmiştir.

Bununla beraber 2005 yılında da çok sayıda kitap kütüphanemize sağlanmıştır. Yapmış oldukları kitap bağışlarıyla kütüphanemizi zenginleştiren herkese teşekkür borçluyuz ve her sayıda olduğu gibi isimlerini vermekten gurur duyuyoruz:

Prof. Dr. M. Darga, Prof. Dr. M. H. Sayar, Dr. H. T. Zeyrek, Araş. Gör. G. Ergin, Ege Yayınları, İzmit Rotary Kulübü.

Bu bağışların dışında Westfälische Wilhelms-Universität Institut für Klassische Archäologie und Frühchristliche Archäologie ile yeni bir kitap değiş tokuşu antlaşmasına girdik. Süreli yayın listesinde de görüldüğü gibi *Boreas* serisinden bir set enstitümüzdeki raflarda yerini aldı. Aynı serinin ciltleri bundan sonra da düzenli olarak kütüphanemize ulaşacaktır. Benzeri bir antlaşma Archaeological Institute of America ile de sağlandı. Bunun sonucunda *American Journal Of Archaeology (AJA)*'nin büyük bir bölümü enstitümüze kazandırıldı.

Tezler

Akat, Y., *Prusa Ad Olymum Sikkeleri*, İstanbul, 1994.

Alparlan (Doğan), M., *Hitit Bayram Ritüellerinde Geçen Bazı Eylem, Çağrı ve Sahne Oyunlarının Tasviri ve Yorumu*, İstanbul, 1999.

- Atasoy, S., *Antik Çağ'da Amisos*, İstanbul, 1994.
- Ceylan, A., *Eski Anadolu'da Devletler Arası İlişkiler, Antlaşmalar (II. ve I. Binde)*, Erzurum, 1994.
- Dinçol, B., *Belgelere Göre Orta Hitit Döneminin Tarihsel Problemleri*, İstanbul, 1988.
- Dinçol, B., *Hitit Metinlerinde Geçen Baş ve Ayak Kıyafetleri*, İstanbul, 1991.
- Emre, N. Y., *Bizans Sikkelerinde Dinsel Unsurlar*, İstanbul, 1999.
- Işık, A., *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*, İstanbul, 1995.
- Kalkan, H., *Ankhiale'nin Yeri*, İstanbul, 1999.
- Karayaka, N., *Eskiçağ Tarihinde Tokat*, İstanbul, 1988.
- Karayaka, N., *Hellenistik ve Roma Döneminde Pisidia Tanrıları*, İstanbul, 1998.
- Kaya, Y., *Asia Eyaleti'nin Siyasal Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Konya, 1990.
- Kıral, A. G., *Sikkelerin Işığında Ovalık Kilikya Kültleri*, İstanbul, 1996.
- Merzeci, A. M., *Seleukeia Ad Kalykadnos Sikkeleri*, İstanbul, 1999.
- Okan, N., *İlion Kenti Sikkeleri*, İstanbul, 1999.
- Özaydın, T., *Yumuktepe Demir Çağı Çanak Çömleği*, İstanbul, 1999.
- Özkan, S., *Kültepe Mühür Baskılarında Eski Asur Üslubu*, Ankara, 1991.
- Sandalcı, S., *Eski Roma Yazımında Satir Türü ve Kadın*, İstanbul, 1999.
- Soysal, Z. S., *Sikkelerin Işığında Troas Bölgesi Kültleri*, İstanbul, 1998.
- Şahin, H., *Geç Roma İmparatorluk ve Erken Bizans Dönemlerinde Dağlık Kilikya (Kilikia Trakheia) Bölgesi Yazıtlarında Meslekler*, İstanbul, 2002.
- Tekin, O., *Aspendos Sikkeleri*, İstanbul, 1991.
- Tuncer, F. B., *Eskiçağ'da Doğu Akdeniz Müzik Enstrümanları*, İstanbul, 1999.
- Yazgan, M., *Urartu Metal Kapları*, İstanbul, 1996.
- Yılmaz, G., *Urartu Makyaj Malzemeleri*, İstanbul, 2002.

Monografiler

- Alpman, A., *Eski Önasya Hukukunda Adoption*, Ankara, 1988.
- Arsebük, G. – F. C. Howell – M. Özbaşaran, *Yarımburgaz 1988*, İstanbul, 1988.
- Atasoy, S. – N. Ç. Barut, *Müzeler ve Müzecilik Bibliyografyası (1977-1995)*, İstanbul, 1996.
- Atasoy, S. – N. Ertürk, *Müzeler ve Müzecilik Bibliyografyası (1996-2001)*, İstanbul, 2003.
- Aymard, A. – J. Auboyer, *L'Orient et La Grèce Antique*, Paris, 1953.
- Bahar, H., *Demirçağında Konya ve Çevresi*, Konya, 1999.
- Bakır, A. S., *Klozomenai Zeytinyağı Fabrikası*, İzmir, 2005.
- Batur, E. (ed.), *İstanbul İçin Şehr-Engiz*, İstanbul, 1991.
- Bayrak, M. F., *Alfa Sözlük Almanca-Türkçe Türkçe-Almanca*, İstanbul, 2000.

- Bilgi, H. (ed.), *Asırlar sonra birarada-Sadberk Hanım Müzesi'nin yurtdışından Türkiye'ye kazandırdığı eserler*, İstanbul, 2005.
- Blakolmer, F. et al. (ed.), *Fremde Zeiten-Festschrift für Jürgen Borchhardt zum sechsigsten Geburtstag am 25. Februar 1996*, Wien, 1996.
- Boardman, J., *Yunan Heykeli Klasik Dönem*, İstanbul, 2005.
- Borchhardt, J. –KERTHTHI oder der Versuch eine antike Siedlung der Klasik in Zentrallykien zu Identifizieren, İstanbul, 2005.
- Bossert, H. Th., *Etice Formlar Bilgisinin Örnek Derlemesi*, İstanbul, 1935.
- Çevik, N. – B.Varkıvanç – E. Akyürek, *Trebenna; Tarihi, Arkeolojisi ve Doğası*, İstanbul, 2005.
- Ender, C., *Abaka Han'ın Darp Ayları Yazılı Gümüş Sikkeleri*, İstanbul, 1989.
- Foss, C., *Anadolu'daki Ortaçağ Kalelerinin İncelenmesi II Nikomedia*, İzmit, 2002.
- Greppin, J. A. C., *Ancient Ararat A Handbook of Urartian Studies*, New York, 1998.
- Harouthiounyan, N., *Corpus of Urartian Cuneiform Inscriptions*, Erivan, 2001.
- Koçak, Ö., *Erken Dönemlerde Afyonkarahisar Yerleşmeleri*, Konya, 2004.
- Memiş, E., *Eskiçağ Tarihinde Doğu-Batı Mücadelesi*, Konya, 1992.
- Ölçer, C. (ed.), *Türk Nümismatik Derneğinin 20. Kuruluş Yılında İbrahim Artuk'a Armağan*, İstanbul, 1988.
- Özgüç, N. – Ö. Tunca, *Kültepe-Kaniş Mühürlü ve Yazıtlı Kil Bullalar/Sealed and Inscribed Clay Bullae*, Ankara, 2001.
- Ulugün, F. Y., *1745 Yılında İzmit ve İznik'e Yapılmış Bir Gezinin Öyküsü*, İzmit, 2005.

Sürelî Yayınlar

- Al-Rāfidān*, XII(1991), XIV(1993), XV(1994)-XII(2001), XXIV(2003), XXV(2004).
- American Journal Of Archaeology*, 84/4(1980), 85/1,2 (1981), 86/1-4(1982), 87/1-4(1983), 88/3,4(1984), 89/1-4(1985), 90/1-3(1986), 91/1-4(1987), 92/2,3 (1988), 93/1-4(1989), 94/1-4(1990), 95/1-4(1991), 96/2-4(1992), 97/1-4(1993), 98/1-4(1994), 99/1-4(1995), 100/1-4(1996), 101/2-4(1997), 102/1-4(1998), 103/2,4(1999), 104/1(2000), 105/2-4 (2001), 106/1,2 (2002), 107/1,3,4(2003), 108/1-3(2004), 109/2(2005).
- Anatolian Archaeological Studies (Kaman-Kale Höyük)*, 4 (1995), 5(1996), 9(2000).
- Archäologische Mitteilungen aus Iran und Turan*, 35-36 (2003-2004).
- Archäologischer Anzeiger*, 1. Halbband (2004), 2. Halbband (2004).
- Boreas*, 2 (1979)-12 (1989), 14 (1991)-26 (2003).
- Collection de la Maison de L'Orient et de la Méditerranée*, Vol: 33 (2005).
- Colloquium Anatolicum*, III (2004).
- Haberler*, 20 (2005).

*Jahreshefte Des Österreichischen Archäologischen Institutes
In Wien*, 73 (2004).
Klasik Filoloji Seminerleri, II (2005).
Les Dossiers de l'Ife, 1 (2003)-4 (2003)
Lucerna, 1992.
Olba, XI (2005).
Orient, XV (1979), XVI (1980), XIX (1983).
Sümer a Journal of Archaeology in Iraq, IX/1 (1953), IX/2
(1953)
Studia Troica, 15 (2005).
Studien zu den Boğazköy-Texten (StBoT), 31 (1990), 34-39
(1994-1995), 41 (1995), 43 (1999).
Varia Anatolica, XIV (2002), XV (2003).

Metin Alparslan

Enstitü Üyelerimizden Prof. Dr. Sevil Gülçur, Doç. Dr. Aslı Özyar ve Dr. Şehrazat Karagöz, 2005 yılı içerisinde Alman Arkeoloji Enstitüsü Muhabir Üyeliklerine seçilmişlerdir. Kendilerini Enstitü olarak tebrik ederiz.

www.tebe.org internet sitemiz, yeni tasarımı ile ziyaretçilerini bekliyor. *HABERLER* dergisinin eski sayılarına da düzenli olarak bu siteden ulaşabilirsiniz.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yıllık Konferansları

Enstitümüz 2005-2006 dönemi Yıllık Konferansları'nı Osmanlı Bankası Müzesi'nde gerçekleştirmektedir. Yeni ev sahibimiz Osmanlı Bankası Müzesi'nin, Karaköy-Bankalar Caddesi'nde yer alan tarihi binadaki konferans salonunda düzenlenen ilk konferansımız, Enstitü Üyelerimizden Prof. Dr. Levent Zoroğlu idi. Kendisi 22 Kasım 2005 tarihinde "Kelenderis Kazılarının Kilikya Arkeolojisine Katkıları" başlıklı zengin bir konferans verdi. İkinci konferansımız olan Enstitü Üyelerimizden Prof. Dr. Mustafa H. Sayar, 13 Aralık 2005 tarihinde "Toroslar'dan Akdeniz'e: Çukurova Eskiçağ Tarihi Araştırmalarına Yeni Katkılar" başlıklı, büyük ilgi ile karşılanan bir konferans verdi. 2006 yılının ilk konferansı, yine Enstitü Üyelerimizden Prof. Dr. Reha Günay tarafından 17 Ocak 2006'da verildi. İlginç olan bu konferansın konusu, "Kültür Mirasının Korunmasında Çeşitli Yaklaşımlar" idi.

Konferans programımız dahilinde 17 Mart 2006 tarihinde Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul Şubesi Müdürü Prof. Dr. Adolf Hoffmann ve 11 Nisan 2006 tarihinde Ankara Üniversitesi Hititoloji Ana Bilimsel Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cem Karasu birer konferans verecektir.

Yaşam Soluğu Projesi:

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Mısır Eserlerinin Yayınlanması Projesi

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, Türkiye üniversitelerinde eksik olan Egiptoloji alanında uzman yetiştirmek, müzelerimizde bulunan Mısır eserlerinin sergilenmesi, konservasyonu ve gerekiyorsa restorasyonu için yurt dışından eleman ve bilgi sağlamak üzere, "İstanbul'daki Mısır Eserleri: *Yaşam Soluğu*" adı altında uluslararası bir projeyi hayata geçirmiştir.

Uzun vadeli bu ortak projenin Belçika, Fransa ve Türkiye'deki tarafları; İstanbul Üniversitesi, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Kültür Bakanlığı Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı, Belçika Mariemont Kraliyet Müzesi, Societas Anatolica, İstanbul Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü, Belçika Fondation Belge de la Vocation gibi bilimsel ve akademik kurumlardır.

Bu proje sonunda İstanbul Üniversitesi, Egiptoloji alanında eğitim almış bir öğretim elemanı, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, sahip olduğu Mısır koleksiyonunun bilimsel bir katalogunu, Merkez Laboratuvarı Mısır eserlerinin restorasyon ve konservasyonunda bilgi sahibi olan iki uzman personeli elde etmiş olacaktır.

Türkiye üniversite ve müzelerindeki araştırmacılar Egiptoloji ve Müzeoloji alanında eğitilecek, Mısır kökenli arkeolojik değerlerin incelenmesi, yayınlanması ve korunması iyi bir biçimde sağlanacaktır. Bu çalışmaya katılacak olan tüm kurumlar ve kişilerle görüşülerek, hepsinin mütabakatı sağlanmıştır.

Adını Eski Mısır'ın ölümden sonraki hayat inancından alan *Yaşam Soluğu* projesi, adına uygun olarak Türkiye'de Egiptoloji'nin doğmasına ve Mısır eserlerinin bilimsel dünyaya olduğu kadar, geniş kitlelere tanıtımına da önayak olacaktır. Proje, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü adına Enstitü Başkanı Prof. Dr. Ali Dinçol ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü Dr. İsmail Karamut tarafından yönetilmektedir.

Uluslararası Bilim Akademileri Birliği Üyeliğimiz ve Corpus Vasorum Antiquorum Projesi

Uzun bir süredir merkezi Brüksel’de bulunan, Uluslararası Bilim Akademileri Birliği (Union Academic Internationale) ile Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü arasındaki yazışmalar sonucunda, 22-25 Mayıs 2005 tarihinde Ankara’da Türk Tarih Kurumu ev sahipliğinde düzenlenen Uluslararası Bilim Akademileri Birliği’nin olağan toplantısına Enstitümüz davet edildi. Burada yapılan kapsamlı ve olumlu görüşmeler ardından Enstitümüz, Uluslararası Bilim Akademileri Birliği’ne muhabir üye olması teklif edildi. Böylece Enstitümüz bu akademinin, uzun soluklu uluslararası yayın projelerinden bazılarının, ülkemiz adına hazırlanmasında düzenleyici rolünü üstlendi. Bu olumlu görüşmeler sonucunda senelerdir yapılması planlanan, ancak ne yazık ki bir türlü gerçekleştirilemeyen bir projeye başlanması kararlaştırıldı ve *Corpus Vasorum Antiquorum (CVA)* dizisi de ilk proje olarak seçildi.

Dünyanın farklı ülkelerinde, ulusal ya da özel müzelerdeki Yunan seramiklerini belirli bir düzen içinde yayınlamayı amaç edinen ve İngilizce, Almanca, Fransızca ya da İtalyanca olarak yayınlanan CVA dizisi, Uluslararası Bilim Akademileri Birliği’nin en eski yayın projesidir. İlk kez 1919 yılında Fransız bilim adamı, Edmund Pottier tarafından önerilen ve 1922 yılından beri farklı ülkelerin ve müzelerin katılımıyla hâlâ devam eden bu projede bugüne kadar, yüzden fazla müze ve koleksiyonun bünyesinde saklanan Yunan vazolarının yayını, üçyüzü geçen cilt içinde gerçekleştirilmiştir. CVA projesine şimdiye kadar İspanya’dan Rusya Federasyonu’na, Kanada’dan Japonya’ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada yirmiden fazla ülke katkıda bulunmuştur. Projeye kattıkları ciltlerin niceliği açısından bakıldığında ise İtalya ve Almanya, diğer ülkeler arasından ilk bakışta sıyrılırlar.

Klasik Yunan uygarlığının oluşumuna ve gelişimine Anadolu’nun yapmış olduğu etkiler ve katkılar düşünüldüğünde, ülkemiz müzelerindeki eserlerin böyle bir projenin kapsamı içinde bugüne kadar değerlendirilememiş olması, ciddi bir eksiklik. Bunu göz önüne alarak Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü bünyesinde oluşturulan ve Prof. Dr. Levent Zoroğlu, Prof. Dr. Güven Bakır, Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu, Prof. Dr. Coşkun Özgünel’in yer aldığı Seramik Komisyonu, bu projeyi hayata geçirmek isteği ile çalışmalarını başlatmış ve Doç. Dr. Yaşar Ersoy’u da Ulusal CVA Komitesi Sekreteri olarak seçmiştir. Bu amaç doğrultusunda Enstitümüz, Uluslararası Bilim Akademileri Birliği tarafından muhabir üye olarak kabul edildikten ve bu sorumluluğun Türk Tarih Kurumu tarafından da desteklenmesinin ardından işe koyulmuş ve ilk olarak Prof. Dr. Levent Zoroğlu’nun hazırladığı Adana Arkeoloji Müzesi’nde saklanan Attika Vazolarını, ülkemizin CVA dizisindeki ilk cildi olarak yayınlamayı kararlaştırmıştır. Buna ilaveten Enstitümüz, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Yunan vazolarının bol sayıda bulunduğu İstanbul, İzmir, Fethiye, Bodrum ve Milas Arkeoloji Müzeleri bünyesindeki farklı malzeme gruplarını, konunun uzmanları ile hazırlamak ve çalışmak konusunda iletişime geçmiştir.

Daha fazla ayrıntılı bilgi almak ya da bu uluslararası projede sorumluluk üstlenmek isteyen ve esas anlamda Grek uygarlığını bağlayan ve Geç Tunç Çağı’ndan (M.Ö. 1500-1100) Roma Dönemi’ne kadar (M.Ö. 1/ M.S. 1. yüzyıl) gelen süreçteki farklı okulların ve süreçlerin seramikleri üzerinde uzmanlaşmış araştırmacıların enstitümüz ile iletişime geçmesini bekleriz.

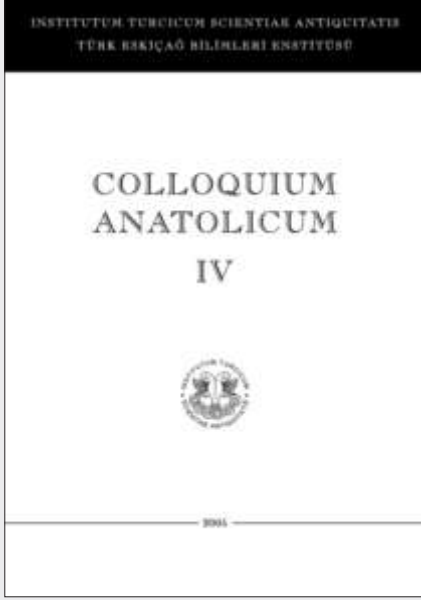
Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: www.cvaonline.org

Uluslararası *Sylloge Nummorum Graecorum* Toplantısı Uppsala’da Yapıldı

Resmi ve özel müzelerin sikke koleksiyonları ile koleksiyonerlerin kayıtlı sikkelerinin yayımlanarak bilim dünyasına sunulmasını amaçlayan *Sylloge Nummorum Graecorum* projesi çerçevesinde bugüne değin pek çok Avrupa ülkesi ve ABD’de kataloglar yayımlandı. Türkiye’de ise yalnızca özel bir koleksiyon (Muharrem Kayhan koleksiyonu) yayımlanmış olup başkaca hiçbir devlet veya özel müze koleksiyonu yayımlanmamıştır.

Uluslararası *Sylloge Nummorum Graecorum* projesi bünyesindeki ülke temsilcilerinin 2005 yılı toplantısı 13-15 Eylül tarihleri arasında Uppsala’da (İsveç) yapıldı. Toplantıya, İngiltere, İtalya, Yunanistan, Romanya, Brezilya, İsviçre, İsveç ve Danimarka temsilcilerinin yanı sıra *Sylloge Nummorum Graecorum* projesinin Türkiye temsilciliğini yürüten Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü adına Prof. Dr. Oğuz Tekin katıldı. Toplantıda, proje kapsamında yayımlanan katalogların içerik açısından standart bir formata kavuşturulması, sikke tanımlamalarındaki teknik özellikler, fotoğraf kalitesi ve yayımlanması planlanan kataloglar ele alındı.

Yeni Yayınlarımız

Colloquium Anatolicum'un IV. Sayısı
Çıktı!

Konferanslar / Colloquia

Gülsün Umurtak, *Burdur-Antalya Bölgesi'nde Neolitik Çağ Mimarlık Gelenekleri: Gözlemler-Değerlendirmeler*

Jak Yakar, *Did Anatolia contribute to the Neolithization of Southeast Europe?*

Uwe Finkbeiner, *Neue Ausgrabungen in Emar, Syrien: Kampagnen 1996-2002*

Makaleler / Commentationes

Olivier Casabonne, *Quelques Remarques et Hypothèses sur Ura et la Cilicie Trachée*

Ali Dinçol - Belkis Dinçol, *Zwei neue hethitische Schriftdokumente aus dem privaten Haluk Perk Museum*

Martin Godon, *New Results and Remarks about Neolithic Pottery in Central Anatolia: A view from Tepecik-Çiftlik*

Erkan Konyar, *Grooved Pottery of the Lake Van Basin: A Stratigraphical and Chronological Assessment*

René Lebrun, *Fragment festif, notamment pour le dieu de l'orage de Hastuwa = KUB LX 147 (Bo 2421)*

Alice Mouton, *Anatomie animale : le festin carné des dieux d'après les textes hittites II / Les membres postérieurs et d'autres parties anatomiques*

Eric Raimond, *Etude philologique des inscriptions lyciennes / 1 - Tlôs*

Ferhan Sakal, *Ein neues Stempelsiegel aus Emar*

Kitap Eleştirileri / Recensiones

Berrens, S., *Sonnenkult und Kaisertum von den Severern bis zu Constantin I. (193-337 n. Chr.)*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2004 (Emre Erten)

Eskiçağda Depremler
Çıktı!

Karagöz, Ş., *Eskiçağda Depremler*, İstanbul, 2005, 94 sayfa, 18 resim, 11 harita. ISBN 975-807-117-3

I-Homeros, Hesiodos ve Herodotos'da Sismoloji ve Deprem Tanrısı Poseidon

II-Poseidon Asphalios; Sağlam Zemin Tanrısı

III-Prehistorik Çağlar

IV-M.Ö. 2. Binyılda Küçükasya ve Ege Dünyası

V-Anadolu'daki M.Ö. 2. Binyıl Depremleri

VI-Çivi Yazılı Tabletlerde Depremler: Hitit ve Önasya

VII-Antik Devirlerin Anadolu Kentlerindeki Depremler

Batı Anadolu'daki M.S. 17 Depremi

Lydia Bölgesi

Karia Bölgesinin Bazı Deprem Kentleri:

Iassos, Panamara, Labraunda, Tralles, Aphrodisias

Phrygia ve Pisidia Bölgeleri

Mysia Bölgesi Deprem Kentleri: Kyzikos, Miletopolis

Bithynia Bölgesi

Lykia ve Pamphylia Bölgeleri

Pontus, Kappadokia, Galatia

Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri

VIII-M.S. 4. Yüzyıldaki Kozmik Felaket ve Deprem Ünlüsü Anadolu Kentleri

Ionia'nın Depremlerle Yaşayan Kenti: Ephesos

Bir Deprem Kenti: Antiokheia Byzantini (İstanbul)

IX-Taşlara Kazınan Acılar: Deprem Yazıtları

X-Ionia İlk Doğa Bilginleri ve İlk Bilimsel

Sismolojik Araştırmalar

Küçükasya ile Çevresinde Saptanan Deprem Kronolojisi

Sponsorlarımız ve Enstitüye Kazandırdıkları

Atilla Doğrusoy: Konferansçılarımızın yurtdışından geliş masrafları.
Borusan: Nakit olarak enstitünün yıllık giderleri.
Bülent Eray: Eray Reklamcılık tarafından teşekkür plaketi ve ajandalarımızın yapılması.
Cengiz Üstüner: Maddi yardım.
Garanti Leasing: Enstitü kütüphanesinin giderleri için maddi destek ve bir çalışır masaüstü bilgisayar.
Hesmak (Semra Güngör): Canon marka bir projeksiyon makinası bağıışı.

İbrahim Koral: *Klasik Filoloji Seminerleri*'nin basım masrafları.
JTI Firması (Mustafa Süel): Enstitü yayınlarının basım masrafları.
Mercedes Türk A.Ş. (Tülin Steinhäuser): Süreli yayınıımız *Colloquium Anatolicum*'un basım masrafları.
Osmanlı Bankası Müzesi: Yıllık konferanslarımıza salon tahsisi.

Enstitü Yayınları

Popüler Dizi

Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 2001².
Anadolu (Usman), M., *Antik Çağda Et ve Balık Pazarları*, İstanbul, 2003.
Çete, İ., *Geçmişe Yolculuk Bir Gezi Rehberi, Journey into the Past: A Short Guide*, İstanbul, 1996.
Çokay, S., *Antikçağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul, 2000².
Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul, 2003².
Demiriş, B., *Eskiçağ'da Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul, 2002³.
Dinçol, B., *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul, 2003².
Dinçol, B., *Eski Önasya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza*, İstanbul, 2003, Sponsor: JTI.
Dürüşken, Ç., *Eskiçağ'da Spor*, İstanbul, 1995, Sponsor: Efes Pilsen.
Dürüşken, Ç., *Roma Dini*, İstanbul, 2003, Sponsor: JTI.
Eğilmez, M., *Hitit Ekonomisi*, İstanbul, 2005.
Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağ'da Dokuma*, İstanbul, 2001².
Güllbay, O., *Eskiçağ'da Tuvalet Kültürü*, İstanbul, 2004.
Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul, 2000³.
İren, K., *Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çanak Çömlekçiliği*, İstanbul, 2003, Sponsor: JTI.
Koroğlu, G., *Anadolu Uygarlıklarında Takı*, İstanbul, 2004.
Özdizbay, A., *Eski Yunan'da Tarım*, İstanbul, 2004.
Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağ'da Tıp*, İstanbul, 2002².
Tekin, O., *Eskiçağ'da Para, Antik Nüvizmatığa Giriş*, İstanbul, 1998³.
Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağ'da İstanbul (Byzantion)*, İstanbul, 2005³.
Karagöz, Ş., *Eskiçağ'da Depremler*, İstanbul, 2005, Sponsor: JTI.

Kazı Monografileri

Koroğlu, K. (Ed.), *5. Yılında Yumuktepe/The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Dizi

Savaş, Ö. S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları/Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite- Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Toplantılar Dizisi

Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul, 1999, Sponsor: Harun Yılmaz.

Fischer, B. – H. Genz – E. Jean – K. Koroğlu (Ed.), *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*, İstanbul, 2003.

Süreli Yayın

Colloquium Anatolicum I, (Ed. M. Doğan-Alparslan – M. Alparslan), İstanbul, 2002, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.
Colloquium Anatolicum II, (Ed. M. Alparslan – M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2003, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.
Colloquium Anatolicum III, (Ed. M. Alparslan – M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2004, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.
Colloquium Anatolicum IV, (Ed. M. Doğan-Alparslan – G. Ergin), İstanbul, 2005, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.
Klasik Filoloji Seminerleri I, (Ed. O.F. Akyol) 2004, Sponsor: İbrahim Koral.
Klasik Filoloji Seminerleri II, (Ed. O.F. Akyol) 2005, Sponsor: İbrahim Koral.
Klasik Filoloji Seminerleri III, (Ed. E. Öyken) baskıda, Sponsor: İbrahim Koral.